

అదేమిటి? నువ్వు ఒక్కడివే తిరిగినట్లు మాట్లాడుతున్నావు? హిరణ్యకశిపుడు కూడా నీ కన్నా ఎక్కువగానే తిరిగాడు కదా! అన్నాడు విష్ణుమూర్తి.

నారదా! నేను ఎక్కడున్నా, ఏ లోకంలో ఉన్నా హిరణ్యకశిపుడు నా జాడ కనిపెట్టేస్తాడు. ఎక్కడ దాగితే అతడు కనిపెట్ట లేదో అక్కడ దాగాను అన్నాడు విష్ణుమూర్తి. అదెక్కడ స్వామీ? మీరు దాగింది ఎక్కడ? అని అడిగాడు నారద మహర్షి.

నారదా! నేను దాగింది హిరణ్యకశిపుని హృదయం లోనే. హిరణ్యకశిపుడు అహంకారి. తన కన్నా వేరైన ప్రదేశాలలో అన్వేషిస్తాడే గాని, తనలో తాను తల వంచి, అంతర్ముఖుడై చూడడు. అందుకనే నన్ను నేను దాచుకోవడానికి అదే అనువైన చోటు అని భావించి, అతని హృదయం లోనే ఒదిగి పోయాను అని రహస్యాన్ని విప్పి చెప్పాడు వైకుంఠ పతి.

కృతకృత్యుడు

పరమాత్మ జ్ఞానమును పొందిన వాడు కృతార్థు డవుతున్నాడు. అత్యయే పరమాత్మ అనే జ్ఞానము మహోన్నత మైంది. పరమాత్మ జ్ఞానమును పొందిన వాడు అంతకు మించి పొంద వలసింది ప్రపంచములో మరొకటి ఉండదు. పర అంటే ఉత్కృష్ట మైనది అని అర్థము (పరః సర్వ భూతేభ్యః ఉత్కృష్టం బ్రహ్మ). అట్టి పరమాత్మ జ్ఞానము ప్రాప్తించిన వాడు కృతకృత్యు డవుతున్నాడు.

కృత్యము అంటే కార్యము. కృతం అంటే చేయబడింది. ఏది కర్తవ్యమో అదే కృతం. కర్తవ్యము అంటూ మిగలకుండా చేయ వలసిన కార్యము లన్నీ చేసేసిన వాడు కృతకృత్యుడు (కృతం కృత్యం కర్తవ్యం యేన సః కృత కృత్యః). ఎలాగైతే స్వప్నంలో చేయ వలసిన కర్తవ్య లన్నీ మేలుకోగానే చేసినట్లే అవుతున్నాయో, అలాగే భగవత్ప్రత్యక్షాన్ని తెలుసుకుంటే చేయ వలసిన కర్తవ్య లన్నీ చేసినట్లే అవుతున్నాయి. అట్టి వాడు కృతకృత్యుడు అవుతున్నాడు (యత్ కర్తవ్యం తత్ సర్వం భగవత్ప్రత్యక్షే విధితే కృతం భవేత్ ఇత్యర్థః). ఈ విధంగా సమస్త కర్మలు జ్ఞానములో అయింది పోతున్నాయి (4 వ అ - 33 వ శ్లో). ఈ విధమైన అత్యంత రహస్యమైన బ్రహ్మత్మ జ్ఞానమును బోధించి, అర్జునుణ్ణి కృతార్థుణ్ణి చేశాడు కరుణా సముద్రుడైన భగవంతుడు.

'అర్జునా! గుహ్యతమ మైన శాస్త్రాన్ని నీకు బోధించాను. పరమార్థ స్వరూపమైన పురుషోత్తమ తత్త్వమును నా ద్వారా శ్రవణం చేసి నువ్వు కృతార్థుడ వయ్యావు, కృతకృత్యుడ వయ్యావు' అని పలుకుతూ పదిహేనవ అధ్యాయాన్ని పరమేశ్వరుడు సమాప్తం చేస్తున్నాడు (ఏతత్ పరమార్థ తత్త్వం మత్తః శ్రుతవాన్ అసి తతః కృతార్థః త్వం భారత ఇతి).

ఇతి శ్రీమద్భగవద్గీతా సూపనిషత్పు బ్రహ్మవిద్యాయాం

యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదే

పురుషోత్తమప్రాప్తి యోగో నామ పంచదశోఽధ్యాయః

ఈ విధంగా ఉపనిషత్తులు, బ్రహ్మవిద్య, యోగశాస్త్రము, శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదము అయిన భగవద్గీత యందు పురుషోత్తమప్రాప్తి యోగ మనే పదిహేనవ అధ్యాయము.

దైతీన్యే భగవద్గీత

అథ షోడశోఽధ్యాయః - పదహారవ అధ్యాయము

దైవాసుర సంపర్కభాగ యోగః - దైవాసుర సంపర్కభాగ యోగము

చీకటి వెలుగులు

ఎవరైనా, ఎక్కడైనా, ఎప్పుడైనా వెలుగునే వాంఛిస్తారు. ప్రకాశాన్నే కాంక్షిస్తారు. తేజమునే ఆహ్వానిస్తారు.

చీకటి ఎవరి కైనా చికాకును కలిగిస్తుంది. చిడి పడేలా చేస్తుంది. కనుక, అందరూ వెలుగునే ఆదరిస్తారు. చీకటిని సర్దులా వీడరించు కుంటారు.

కొందరికే పరిమితం కానిది, అందరూ ఆహ్వానించేది, ఆదరించేది వెలుగే అయినా, చీకటిలో ఉన్న వారికే వెలుగు యొక్క నిలువ విశిష్టంగా తెలుస్తుంది. సంజరంలో బంధించ బడిన పక్షికే స్వేచ్ఛా విహారంలో ఉండే హాయి అనగత మవుతుంది. అనారోగ్యంతో అలనుటించే వారికే ఆరోగ్యంలో ఉండే సుఖం అర్థ మవుతుంది. జనతకు దూరమై కారాగృహంలో కుమిలే బైడికే జన సమూహంలో ఉండే జనము గోచర మవుతుంది. ఈ కారణం చేతనే, కేవలం వెలుగుల్ని మాత్రమే ఆరబోయడానికి ఆవిర్భవించిన శాస్త్రాలు అప్పు డప్పుడు, అక్కడక్కడ చీకట్లను కూడా చూపెడుతూ చర్చిస్తూ ఉంటాయి. దాని ఉద్దేశ్యం చీకటిలో పయనించ మని కాదు, చింతలలో శయనించ మని కాదు. ఏది పాఠమో, ఏది అంతమో పరిశీలించి అర్థం చేసుకోమని, విశ్లేషించుకొని ప్రయాణాన్ని సుగమం చేసుకోమని, శాస్త్రము వెలుగుల బాటలో అక్కడక్కడ ఏడల్ని చూపిస్తూ నడక సాగించేది ఇందుకే.

అర్జునా! దుష్టులు, మూఢులు, నీచులు, మాయలో పడిన అవివేకులు - ఆసురీ సంపద కలిగిన ఈ అధములు (ఆసురం భావ మాశ్రితాః) నన్ను పొంద లేరు అన్నాడు ఏడవ అధ్యాయంలో భగవంతుడు (7వ అ - 15 వ శ్లో).

తిమిరంలో దూరి తారాడుతూ, తచ్చాడుతూ ఉన్న ఆసురీ ప్రకృతి కల వారిని విజ్ఞాన యోగంలో ప్రవేశ పెట్టిన భగవానుడు, పునః తొమ్మిదవ అధ్యాయం పన్నెండవ శ్లోకంలో పరామర్శిస్తూ మోహంలో కూరుకు పోతారు అని హెచ్చరించాడు.

సార్థా! వీరి ఆశలు వ్యర్థం. వీరి కర్మలు అనర్థం. వీరి జ్ఞానం అసమర్థం. వీరిది రాక్షసి ప్రకృతి. ఆసురీ ప్రకృతి. వీరు మోహ కూపంలో పడి పోతారు అంటూ రాక్షసులకు, అసురులకు మధ్య ఉండే స్వల్పమైన అంతరాన్ని కూడా స్పృశిస్తూ రాజవిద్యా రాజగుహ్య యోగంలో మళ్ళీ చీకటి తెరను ముందుకు తెచ్చాడు వాసుదేవుడు (9 వ అ - 12 వ శ్లో).

చీకటి బ్రతుకులు ఇలా వ్యర్థ మైపోతూ ఉంటే, కాంతిమయ జీవితాలు ఎలా దేదీప్యమాన మవుతాయో చూడ మంటూ తొమ్మిదవ అధ్యాయం లోనే దైవీ ప్రకృతితో శోభించే మహాత్ములను కూడా పరిచయం చేశాడు.

పొందవా! మహాత్ములు దైవీ ప్రకృతిని ఆశ్రయిస్తారు (దైవీం ప్రకృతిం ఆశ్రితాః). నేను సర్వ భూతాలకు కారణ మని, నశించే వాడిని కానని వారికి తెలుసు. అందుచేతనే ఏకాగ్రచిత్తులై వారు నన్నే ఆరాధిస్తారు

ఉభయ ప్రకృతులు

సాధారణంగా మనకు వెలుగులు బాహ్యంలో విరబూస్తాయి. అందుకే కళ్ళు తెరచి బాహ్యాన్ని చూస్తాము. కళ్ళు మూస్తే అంతా చీకటిగా ఉంటుంది. అంతరంగ మంతా అంధకార మయంగా గోచరిస్తుంది. ఇది వాస్తవ మేనా? కాదు. మనకు అలా తెలుస్తూ ఉండే గాని వాస్తవం అలా లేదు. సత్యం మరో విధంగా ఉంది.

బాహ్యంలో వెలుగులు లేవు. బాహ్య మంతా చీకటిమయం. వెలుగు అనేది లోపలే ఉంది. అది మారని వెలుగు. ఆరని వెలుగు. ఒకవేళ బాహ్యంలో వెలుగులు ఉన్నట్లు అనిపించినా, వాస్తవానికి అవి అంతర్యంలో దేదీప్యమానంగా ప్రకాశిస్తున్న ఆత్మ భాస్కరుని జ్ఞాన కిరణాలే (తమేవభావంతం అనుభాతి సర్వం, తస్యభాసా సర్వ మిదం విభాతి - కరోవనిషత్). ఈ విషయాన్ని పూర్వాధ్యాయం ఆరు మరియు పన్నెండవ శ్లోకాలలో సుదీర్ఘంగా చర్చించి, సుస్పష్టంగా దర్శించాము కనుక ప్రస్తుతం విస్తరించి చెప్పుకో నవసరం లేదని భావిస్తున్నాను.

ఇకపోతే, ఈ భిన్న ప్రకృతులు గల వారి ప్రయాణాలు ఏ దిక్కుగా ఉన్నాయి అని విచారిస్తే, దైవీ సంపద కల వారిది వెలుగు బాట. ఆసురీ సంపద కల వారిది చీకటి దారి. వెలుగు బాటలో పయనించే వారు అంతర్ముఖులై వెలు గున్న చోటికి పయనిస్తూ ఉంటే, చీకటి దారిలో చరించే వారు బహిర్ముఖులై అంధకారంలో ఆలమటిస్తూ ఉంటారు.

దైవీ సంపద కల వారు వెలుగు బాటలో ఉన్నారు కనుక మెల్ల మెల్లగా చైతన్యం వైపుకు సాగిపోతూ ఉంటారు. ఆసురీ సంపద కల వారు చీకటి దారిలో పడి పోతున్నారు కనుక, మార్గ మేదో అర్థం కాక నామరూపాలను వాడేసుకొని, వాటితో సహవాసం చేస్తూ వాటి మధ్యే జీవిస్తూ ఉంటారు.

దారి తప్పి, అడవిలో కంటకాల మధ్య చిక్కుకున్న వారిని మెల్లగా, ముళ్ళను విడిపించి, చేయి పట్టుకొని నడిపించి, సురక్షితంగా ఇల్లు చేర్చేది దైవ మార్గము. ఇంటిలో క్షేమంగా ఉన్న వారిని బలవంతంగా ఈడ్చుకొని పోయి చీకటి అరణ్యాల లోకి తోసేసేది ఆసురీ మార్గము.

దైవీ ప్రకృతిని ఆశ్రయించిన వారు ఊర్వ దృష్టి కలిగి ఆదిమూలాన్ని అన్వేషిస్తూ పై పైకి పోతూ ఉంటే, ఆసురీ ప్రకృతిని ఆశ్రయించిన వారు అధోదృష్టిని కలిగి కొమ్మలను పట్టుకొని జారుతూ పతనమై పోతారు. చీకటి గుహలో పడి పరిభ్రమిస్తూ ఉంటారు.

కనుక, జననమరణ సంసార చక్రము నుండి విడిపించి తరింప చేసేది దైవీ ప్రకృతి అయితే, సంసార నుడి గుండంలో పడదోసేది ఆసురీ ప్రకృతి. దైవీ ప్రకృతి మోక్ష హేతువైతే, ఆసురీ ప్రకృతి బంధహేతువు అవుతూ ఉంది (సంసార మోక్షాయ దైవీ ప్రకృతిః నిబద్ధాయ ఆసురీ రాక్షసే చ). ఇక దేనిని తగిలించు కోవాలో, దేనిని తొలగించు కోవాలో ఎవరికి వారే నిర్ణయించుకోవాలి.

నిత్య పోరాటము

రెండు ఉండటం దోషం కాదు. కాని, అవి ఎందు కున్నవో అర్థం కావాలి. కళ్ళు రెండున్నాయి. రెండు కళ్ళు ఒకే పనిని చేస్తున్నాయి. అలా ఉండ గలిగితే రెండు ఉండటం దోషం కాదు. పైగా, ప్రగతికి సోపానా లవుతాయి. అలా కాకుండా రెండు ఉండి, అవి పరస్పర విరుద్ధమైన ప్రకృతులతో కొనసాగే టప్పుడు, ఆ రెండిటిలో ఏది శ్రేయస్సో దానిని ఉంచు కోవాలి. ఏది పతన హేతువో దానితో సంబంధం త్రెంచుకోవాలి.

ఒకవేళ రెండూ కలిసిపోయి ఏకమై ఉంటే; పాలను, నీళ్ళను వేరు చేసే హంస పాలను పానం చేసినట్లు, ఒక దాని నుండి మరొక దానిని వేరు చేసే మోక్ష హేతువు ఏదో దానిని సాంతం చేసుకోవాలి.

పండు సాత్వికాహారము. ఆరోగ్యప్రద మైంది కూడా. అలాంటి ఫలాహారాన్ని స్వీకరించే టప్పుడు కూడా అవసరం లేని దానిని పరిహరించి అవసరమైన దానిని గ్రహిస్తున్నాము. అరటిపండు అయితే, తొక్కను పడేసి పండును తింటున్నాం. మామిడి పండు అయితే, గుజ్జను తిని తొక్కను, పిక్కను పడేస్తున్నాం. తొక్కలు, పిక్కలు పండ్లతో కలిసి ఉన్నా, త్యజించ వలసిన వాటిని త్యజిస్తున్నాం. గ్రహించ వలసిన వాటిని గ్రహిస్తున్నాం. అదే విధంగా, ఒకే వ్యక్తిలో దైవీ ప్రకృతి, ఆసురీ ప్రకృతి రెండూ కలిసిపోయి ఉన్నప్పుడు, వినేకంతో, విచక్షణతో విచారించి, ప్రగతి హేతువైన దైవీ సంపద కొరకు ప్రయత్నించాలి. ఈ కార్యము జరగ వచ్చుడు పరస్పర విరుద్ధ మైన ఆ ప్రకృతుల మధ్య సమరం ఆరంభ మవుతుంది. అందుకే రెండున్న చోట కలవో లుంటాయి. భయా లుంటాయి. బాధ లుంటాయి. బ్రతుకులు భారంగా మారుతూ ఉంటాయి.

ఇవే వ్యక్తి జీవితంలో నిత్య పోరాటా లవుతాయి. ఈ పోరాటాలే ప్రపంచంలో మనకు అనేక చోట్ల గోచరిస్తూ ఉంటాయి. కుళాయిల వద్ద ఉంటాయి. ఇళ్ళల్లో వ్యక్తుల మధ్య ఉంటాయి. కార్యాలయాలలో ఉద్యోగుల మధ్య ఉంటాయి. రాజకీయ పార్టీల మధ్య ఉంటాయి. వీధుల్లో వినిపిస్తాయి. క్లబ్బుల్లో కనిపిస్తాయి. అసెంబ్లీలో అగుపిస్తాయి. సంతలో వింత లనిపిస్తాయి.

కలహాలు ఎక్కడైనా కనిపించ వివ్వండి. అవి పుట్టేది మాత్రం వ్యక్తి లోనే. ఏ నది అయినా ఎక్కడో, ఒక కొండపై నుండి చిన్న ధారగా, లేదా పాయగా ఆరంభ మవుతుంది. ప్రవాహంలో కాలువలు, వాగులు, చిన్న చిన్న నదులు వచ్చి కలుస్తూ ఉంటాయి. ఒక దశలో విశాలమైన ఒక జీవనది కళ్ళ ముందు గంభీరంగా ప్రవహిస్తూ కనిపిస్తుంది.

వ్యక్తిలో పురుషు పోషకున్న చిన్నపాటి ఘర్షణలు చిలికి చిలికి గాలివాన లవుతాయి. కాల క్రమేణ అవే సమర నదికి ప్రాణం పోస్తాయి. అనేక మంది ప్రాణాలు కోల్పోవ దానికి కారణ మవుతాయి. అది కళింగ యుద్ధము కావచ్చు. కురుక్షేత్ర సమరం కావచ్చు. లేదా రామరావణ సంగ్రామం కావచ్చు. పల్నాడులో పడగ విప్పినా, బొబ్బిలిలో బెబ్బులియై గాండ్రించినా, దాని ఉద్గమ స్థానము మాత్రం వ్యక్తి హృదయమే. సరస మైనా, విరస మైనా అక్కడి నుండే కదలాలి.

హృదయం కదన రంగమైతే, ఇక సంసార చక్రము పరిభ్రమిస్తూనే ఉంటుంది. సంసార సంతాపం తొలగా లన్నా, నిత్య వెలుగులతో బ్రతుకు విరాజిల్లా లన్నా, మోక్ష మార్గం సుగమం కావాలన్నా హృదయంలో రణం ఆగాలి. అప్పుడే సంసార ఋణ విముక్తి కలుగుతుంది.

వల్లభ : రణమే బ్రతుకంతా
ఋణమే జీవన సంత
అంతా ఒకటే చింత
జగమంతా ఇదే వింత
« రణమే »

చరణములు : (1) పోయే పరువులు చేరే అరువులు
కరువులే జీవిత అంతా
అశల వేడుకలు నిరాశల ఏడుపులు
వీడవు జీవిత మంతా
« రణమే »

(2) తుది ఊపిరి వీడే లోగా

అది ఎక్కడో తెలియాలి

అదిదేవుని అండ దొరికితే

రణము లన్నీ విజయాలే

ఋణము లన్నీ వీడుకోలే

॥ రణమే ॥

అంటూ బ్రతుకు ఋణాన్ని, జీవన రణాన్ని కళ్ళ ముందు ప్రదర్శిస్తూ, విజయ యాత్రను సాగించ మని సందేశ మిచ్చింది చైతన్య గీతిక.

సమరం నుండి సన్నిధికి

కదన కలహాలకు దూరమైన బ్రతుకే కళకళలాడుతుంది. సంఘర్షణల నుండి విడిపడిన మనస్సే సంతోషానంద సందాయక మవుతుంది. కొట్లాటల రణగోణ ధ్వనుల మధ్య గుడి గంటలు వినిపించవు. కుతంత్రాల కుతకుతల మధ్య మంత్రాలు ఫలించవు. ప్రమాదాల మధ్య ఎక్కడి ప్రమాదాలు? ఏవి ప్రసాదాలు?

ఆదిదేవుని అండ దొరకాలంటే అజ్ఞానం అంతం కావాలి. ఆనంద నిలయంలో అజ్ఞానికి ప్రవేశం ఉండదు. మోహం తొలగితేనే మోక్షము. అసమ్మాధుడే ఆనంద మోహనుని ఆలయం లోకి ప్రవేశించ గలడు. సత్యాన్ని సందర్శించ గలడు.

యో మా మేవ మసమ్మాధో జానాతి పురుషోత్తమమ్!

'అర్జునా! మోహము నుండి విడిపడిన వాడే క్షరాక్షరముల కంటే అన్యమైన, అతీతమైన, ఉత్తమ మైన పురుషోత్తమ తత్త్వమును పొందుతాడు' - ఇది పూర్వాధ్యాయానికి ముగింపు పలుకుతూ మాధవుడు పలికిన మాట. కనుక ఆసురీ ప్రకృతిని ప్రతి ఒక్కరు దూరం చేసుకోవాలి. దైవీ సంపదను ప్రాప్తం చేసుకోవాలి. దైవీ సంపదను స్వీకరించాలి. ఆసురీ సంపదను పరిత్యజించాలి (దైవ్యాః ఆదానాయ ప్రదర్శనం క్రియతే, ఇతరయోః పరివర్తనాయ). ఈ కార్యాన్ని సాధించ దానికి తొమ్మిదవ అధ్యాయంలో సూచన ప్రాయంగా తెలియ చేయబడిన ఈ ఉభయ ప్రకృతులను విస్తరించి ఈ పోడశాధ్యాయము ప్రారంభింప బడుతూ ఉంది (ప్రాణీనాం ప్రకృతయః నవమే అధ్యాయే సూచితాః / తాసాం విస్తరణ ప్రదర్శనాయ అయం అధ్యాయః ఆరభ్యతే!).

జలక్షీర న్యాయానుసారం ఆసురీ సంపదను విస్తరించి, దైవీ సంపదను స్మరించే వారు, సాధించే వారు పూర్వ అధ్యాయాంత శ్లోకంలో మనం చెప్పుకున్నట్లు బుద్ధిమంతు లవుతారు. కృతకృత్యు లవుతారు (కృతకృత్య భవత్!).

కృతకృత్యు లయ్యే వారెవరు? కాలేని వారెవరు? అనే సందేహం కలగటం సహజము. సామాన్యము. తత్త్వజ్ఞాన సముపార్జనకు ఎవడు అర్హుడు? ఎవడు అనర్హుడు? అధికారిని, అనధికారిని గూర్చి విచారిస్తే కదా నిర్ణయ మయ్యేది! ఆ ప్రయత్నం లోనే ఈ అధ్యాయము ఆరంభ మవుతూ ఉంది.

భారో యో యేన వోడప్యః స ప్రాగా తోరితో యదా,

తదా కస్తస్య వోడేతి శక్యం కర్తుం నిరూపణమ్ ॥

'ఎవడు ఏ బరువును మోయవలసి ఉన్నా, ముందు దానిని వాడు కదిలించ గలిగితే, అతడు మోయ గలడా, లేదా? అనేది నిర్ణయించ వచ్చు'.

అలాగే, వ్యక్తి అసమ్మాధుడై కృతకృత్యుడు కావాలంటే ముందుగా దైవీ సంపదను కలిగి ఉండాలి. అట్టి దైవీ సంపదకు సంబంధించిన వివేకాన్ని మొదటి మూడు శ్లోకాలలో అనుగ్రహిస్తున్నాడు ఆదిదేవుడు.

దైవానుర సంపద్యభాగ యోగము

శ్రీ భగవానువాచ :

అభయం సత్త్వసంతుద్ధి ర్జ్ఞానయోగ వ్యవస్థితః ।

దానం దమశ్చ యజ్ఞశ్చ స్వాధ్యాయ స్తవ ఆర్జవమ్ ॥

1

అభయం-సత్త్వసంతుద్ధి-జ్ఞానయోగ వ్యవస్థితః

దానం-దమ-చ-యజ్ఞ-చ-స్వాధ్యాయ-తవ-ఆర్జవం

భారత	= అర్జునా!	దమః చ	= ఇంద్రియ నిగ్రహము
అభయం	= భయము లేని స్థితి	యజ్ఞః చ	= యజ్ఞము
సత్త్వ సంతుద్ధిః	= చిత్తశుద్ధి	స్వాధ్యాయః	= వేదాధ్యయనము
జ్ఞానయోగ వ్యవస్థితః	= జ్ఞానము, యోగము నందు స్థిరత్వము	తవః	= తపస్సు
దానం	= దానము	ఆర్జవం	= ఋజుత్వము

శ్రీ భగవంతుడు చెబుతున్నాడు :

అర్జునా! అభయము, సత్త్వసంతుద్ధి, జ్ఞానయోగనిష్ఠ, దానశీలము, ఇంద్రియనిగ్రహము, యజ్ఞము, వేదాధ్యయనము, తపస్సు, ఋజుత్వము - ఇవి దైవీ సంపదతో జన్మించిన వారిలో కనిపిస్తాయి.

వ్యాఖ్య

అర్జునోద్ధృం ప్రస్థాతాః తస్య శాఖాః - సంసార వృక్షము యొక్క కొమ్మలు క్రిందికి, పైకి వ్యాపించి ఉన్నాయని పూర్వాధ్యాయంలో చెప్పుకున్నాం. క్రిందికి విస్తరించేది ఆసురీ ప్రకృతి కాగా, పైకి ప్రాకి పోయేది దైవీ ప్రకృతి. అసమ్మాధుడై కృతకృత్యుడు కావాలని అభిలషించే వాడు క్రిందికి వ్యాపిస్తున్న ఆసురీ సంబంధమైన శాఖల్ని ఖండించి, ఊర్ధ్వంగా ప్రాకుతున్న దైవీ సంబంధమైన శాఖల్ని పెంపొందించుకుంటూ ఉన్నతంగా చరించి వృద్ధిని సాధించాలి.

మొదటి మూడు శ్లోకాలలో ముందుగా దైవీ సంపదకు సంబంధించిన లక్షణాలను చెబుతున్నాడు. ఈ మూడు శ్లోకాలలో అభయాది దైవ లక్షణాలు ఇరవై ఆరు చెప్పబడ్డాయి. వాస్తవానికి ఈ మూడు శ్లోకాలను కలిపి ఒకేసారి వ్యాఖ్యానించాలి. ఎందుకంటే, ఈ మూడు శ్లోకాలకు సంబంధించిన ఒకే క్రియా పదము మూడవ శ్లోకము ఉత్తరార్థంలో ఉంది. భవన్తి సమ్మదం దైవీం లభిజాతస్య భారత! - 'అర్జునా! (ఈ ఇరవై ఆరు లక్షణాలు) దైవీ సంపదతో జన్మించిన వారికి సంభవిస్తాయి' అనే క్రియా పదము కలిగిన వాక్యము ఇరవై ఆరు లక్షణాలు కలిగిన మూడు శ్లోకాలకు కలిపి వర్తిస్తుంది. అనగావానా సౌలభ్యం కొరకు నేను ఒక్కొక్క శ్లోకాన్ని లక్షణాలు కలిగిన మూడు శ్లోకాలకు కలిపి వర్తిస్తుంది. అనగావానా సౌలభ్యం కొరకు నేను ఒక్కొక్క శ్లోకాన్ని వేరు చేసి వ్యాఖ్యానిస్తున్నాను. కాకపోతే, మూడవ శ్లోకం చివర వచ్చే క్రియాపదంతో కూడిన వాక్యాన్ని ప్రతి శ్లోకానికి పాఠకులు అన్వయించు కోవాలి. ప్రస్తుతం మొదటి శ్లోకంలో తొమ్మిది లక్షణాలను భగవంతుడు చెబుతున్నాడు. చదవండి.

(1) అభయం

అభయం అంటే భయం లేక పోవడము (అభయం అభీరుతా). ఇంతకీ ఏది భయం? ఏది అభయం? భయం అనేది వ్యక్తి మనస్సు లోని ప్రతిచర్య. ప్రతిస్పందన. అంతేకాని, భయ మనేది ప్రత్యేకంగా ఒకటి లేదు. దుఃఖానికి కారణమైన దానిని చూడటం వల్ల కలిగే బాధయే భయం. అది లేక పోవడము అభయము.

భయపడటానికి ఏదో కారణము ఉంటుంది. అలా ఒక నిమిత్తం వల్ల ఏర్పడేదే భయం. **జభేత్సన్యాదితి భయం** - 'దీని వలన భయపడతారు' అని భయాన్ని నిర్వచించాడు అమరసింహుడు. పారమార్థికంగా భయ కారణము ద్వైతమే నని నిర్ధారణ చేసింది ఉపనిషత్తు.

యదాహ్యైష విత్తస్య న్ముదర మంతరం కురుతే అభ తస్య భయం భవతి - ఎప్పుడైతే పరబ్రహ్మము నందు స్వల్ప మైనను (ఉదరం) భేదమును (అంతరం) భావించడం జరుగుతుందో, అప్పుడు భయం కలుగు తుంది అన్నది తైత్తిరీయోపనిషత్. ఎప్పుడైతే రెండవ వస్తువు ఉందో, అదే భయ కారణ మవుతుంది. భేదమే (అంతరం) భయ కారణము. స్వల్ప భేదమున్నా (ఉదరం) అది భయాన్ని సృష్టిస్తుంది. అది స్వల్పంగా ఉండి భయాన్ని కలిగించడము లేదు. అది వేరుగా ఉండటం చేత చూచే వాడు స్వల్పంగా, అల్పంగా మారి భయానికి లోనవు తున్నాడు. ఎప్పుడైతే ప్రపంచం చూచే వాని కన్నా వేరుగా తెలుస్తూ ఉందో, తాను కాని ప్రపంచం అనంతంగా అగుపిస్తూ ఉన్నందున, దానిని చూచే తాను స్వల్పంగా మారి పోతున్నాడు. ఇదే భయానికి కారణము. కనుక భేదమే భయ కారణము (ద్వితీయాద్వైతభయంభవతి). భేదము భయ కారణ మైంది కనుక అభేదము అభయ రూపము. కనుక భయం లేని అభయ స్థితి కలగాలి అంటే, అద్యయ రూపుడైన బ్రహ్మము తానే అని తెలియాలి. బ్రహ్మోత్మ జ్ఞానము కలగాలి. ఇదే పారమార్థికంగా అభయ స్థితి. ఇది సిద్ధావస్థ. కాని, ప్రస్తుతము మనము అధ్యయనం చేస్తున్న దైవీ సంపద సిద్ధావస్థకు సంబంధించింది కాదు. సిద్ధావస్థను చేర దానికి, అసమ్మాధత్యమును సంపాదించు కోవడానికి సంబంధించిన సాధక దశ. సాధక దశలో పారమార్థిక అభయ స్థితిని ఊహించడము సాధ్య పడదు. ఏవి భయ హేతువులో వాటిని అర్థం చేసుకొని, వాటి మూలంగా బుద్ధిలో ఏ విధమైన ప్రతిచర్యలు లేకుండా ఉండటమే ఇక్కడ సాధక దశ లోని అభయ స్థితి.

వ్యావహారికంగా జీవితంలో ఏర్పడే భయాలలో అతి ప్రధాన మైంది మృత్యు భయం. మరణం అనేది ప్రతి మనిషికి ఉంది. కనుక, మరణ భయం అందరికీ ఉంటుంది. ఇంతకీ మృత్యు భీతి ఎవరికి? చచ్చిన వాళ్ళకా, బ్రతికున్న వాళ్ళకా? చచ్చిన వాడు ఎలాగూ లేదు కదా! లేని వానికి మృత్యు భీతి ఎలా ఉంటుంది? కనుక, ఉన్న వాళ్ళకే మరణ భయం ఉంటుంది. జీవించి ఉన్న వారికే ఉంటుంది. ఎంత వరకు ఉంటుంది? మరణం రానంత వరకు ఉంటుంది. అంటే, జీవించి ఉన్నంత వరకు ఉంటుంది. జీవితాంతం అనుక్షణం వెంటాడుతూ ఉంటుంది అని అర్థం. ఇంక అభయ మెప్పుడు? ఇలాంటి చోటే కాస్త విచారం అవసరమై ఉంటుంది (అతః విచారః కర్తవ్యః).

ఏదైనా, ఎప్పుడైనా తెలియ నపుడే భయం ఉంటుంది. చీకటిలో మనిషి ఎందుకు భయ పడతాడు? ఏదీ కనిపించదు కనుక. ఏదీ అర్థం కాదు కనుక. బాహ్యంలో వెలుతురు ఉంటే భయం ఎలా ఉండదో, విషయము సుస్పష్టంగా అర్థమైతే, ఆంతర్యంలో, అంటే బుద్ధిలో చీకటి ఉండదు కనుక, భయం ఉండదు. ఇప్పుడు విచారిద్దాం.

మనిషికి మరణ భయం ఎందుకు కలుగుతూ ఉంది? ప్రస్తుతం లేని మరణం భవిష్యత్తులో రాబో తుంది అనేది భయ కారణమా? లేక ప్రస్తుతం ఉన్న తాను భవిష్యత్తులో లేకుండా పోతాడేమో అనేది భయ హేతువా?

తానెప్పుడూ ఉండాలి అనేది మనిషిలో స్వతస్సద్భూత ఆకాంక్ష. తాను లేకుండా పోవడాన్ని మనిషి ఊహించ లేడు, భరించ లేడు, అంగీకరించ లేడు. కనుక మరణం ప్రతి మనిషికి భయ హేతువు అవుతూ ఉంది. ఇంతకీ తాను ఉండే వాడా? పోయే వాడా? మరణ ధర్మం కలవాడా? అమరణ ధర్మ రూపుడా? అనేది ముందుగా స్పష్టం కావాలి.

పుట్టేది ఏదైనా గిట్టేందుకే. జ్ఞానం తప్ప, పుట్టేది ఏదైనా గిట్టేదే అయినప్పుడు, పుట్టిన శరీరము కూడా ఎలాగైనా, ఎప్పుడైనా గిట్టేదే. మరణ ధర్మం గల దేహం విషయంలో మనిషికి దిగు లేదుకు? తాను మరణ ధర్మం గల దేహమా? లేక దేహియా? తాను దేహియే కాని దేహము కాదు.

చావడానికి పుట్టిన దేహము చచ్చి తీరుతుంది. పుట్టుక తెలియని దేహి, లేదా ఆత్మ ఎప్పుడూ చావదు. చచ్చే దేహాన్ని గూర్చి దుఃఖించ దానికి తాను దేహం కాదు. తానైన ఆత్మను గూర్చి దుఃఖించడానికి ఆత్మకు మరణం లేదు. ఇక దుఃఖం దేనికి? దుఃఖం లేనప్పుడు భయం ఎక్కడుంది? భయం లేని స్థితి అభయమే కదా! ఇలా విచారించుకొని, భయాన్ని తొలగించుకొని అభయ స్థితిలో ఉండటము కన్నా మించిన భాగ్య మేముంటుంది? అదే సంపద. దైవీ సంపద.

ప్రధాన దుఃఖ కారణమైన మరణ భీతిని ఎలాగైతే విచారంలో నివృత్తి చేసుకున్నామో, అలాగే అవాంతర దుఃఖ కారణాల వల్ల ఏర్పడే భయాన్ని కూడా అవగాహనలో తొలగించుకొని, అభయానుభూతిలో ఆనందంగా జీవన యాత్రను కొనసాగించాలి. అదే దైవీ ప్రకృతి.

ప్రియాప్రియ వియోగ సంయోగ రూపమైన దుఃఖానికి కారణమైన వాటిని విక్షించడం చేత సంభవించే విషాదమే భయాన్ని కలిగిస్తుంది. ప్రియ మైనది పోతుందేమో, అప్రియ మైనది పోదేమో, లేక వస్తుందేమో అనే ఆలోచన దుఃఖానికి, తద్వారా భయానికి కారణ మవుతూ ఉంటుంది. దీని నుండి నిద్రపడటమే అభయము.

ఈ ప్రపంచం ధర్మాలలో నడుస్తూ ఉంది. వియతితో కొనసాగుతూ ఉంది. ఇక్కడ ఎప్పుడు ఏది ఎలా జరగాలో అలా జరుగుతుంది. అలా జరగడం వెనుక కారణాలు లున్నాయి. కారణాలుంటే జరిగే టప్పుడు అవి అనివార్యాలే గాని అసంభవాలు కావు. అసంభవా లైతే ఎందుకు జరుగుతాయి? ఏటన్నిటి వెనుక, జ్ఞాన స్వరూపుడు, ప్రేమ మయుడు అయిన పరమేశ్వరుడే ఉన్నాడనే నత్యం అర్థమైతే, భక్తులైన వారికి భయాలు దూర మౌతాయి. అభయం సంపదయై ఆశీర్వదిస్తుంది.

భయము - భక్తి

భయ భక్తులు అనేది ఒక సమాసంగా తెలుస్తూ ఉన్నా, ఒక మూస లోనివి మాత్రం కావు. ఎవరి వలన ఎవరికి భయమో నాకు తెలియదు కాని, ఎవరినీ భయపెట్టని వ్యక్తి, ఎవరి భయానికి కారణం కానటువంటి వ్యక్తి ఎవరైనా ఉన్నారా అంటే, ఆయన ఎవరో కాదు, భగవంతుడే. పరమేశ్వరుడే. భయ హేతువు కాని వాడు, అభయ ప్రధానం చేసే వాడు ఒక్క భగవంతుడే.

ధర్మ రూపంలో ఉన్నది దైవమే. కర్మస్వేచ్ఛ మనకు ఉంది. కాని కర్మఫలాలను పరమేశ్వరుడే ధర్మ రూపంలో ఉండి మనకు అందిస్తాడు. కర్మ లైతే మన చేతుల్లో ఉన్నాయి కాని, కర్మఫలాలు మన అధీనంలో లేవు. నేడు మనం చేసే కర్మలే మనకు తెలుసు. కాని, కర్మఫలాలు నేటి కర్మలకు మాత్రమే పరిమిత మైనవి కావు. గత జన్మలకు సంబంధించిన కర్మల యొక్క ఫలాలు కూడా నేడు మనకు అందుతూ ఉంటాయి. అందుకనే, జీవితంలో అనుకోని ఫలితాలను చూచి నపుడు మనమే విస్మయం చెందుతూ ఉంటాము.

నేను ఇంత భాగ్యానికి అర్హుడ నేనా? అని ఒక్కొక్కసారి మనల్ని మనమే ప్రశ్నించుకుంటూ ఉంటాము. నా లాంటి వాడికి ఈ దుర్గతి ఏమిటి? అని కొన్ని సమయాలలో దిగ్భ్రాంతి చెందుతూ ఉంటాము. ఈ ఉత్సాహ నిరుత్సాహాలకు, సుఖదుఃఖాలకు కారణం ఒక్కటే. పరమేశ్వరు డంటే ఏమిటో మనకు తెలియక పోవడమే. పరమేశ్వరునికి సంబంధించిన జ్ఞానం క్షుణ్ణంగా మనకు లేక పోవడమే.

ప్రియాప్రియా అనేవి మనం సృష్టించు కున్నవి. రాగద్వేషాలు మనం తయారు చేసుకున్నవి. ఇక్కడే భయాలు చేరు వపుతాయి. అభయం అదృశ్య మవుతుంది. ఏది మనకు ప్రాప్తించినా, అది ఈశ్వర ప్రసాద మని మనకు అర్థమైతే, ఏది వచ్చినా అది ప్రయం గానే ఉంటుంది. ప్రయ మైనది దుఃఖాన్ని కలిగించదు. దుఃఖము లేనపుడు భయం ఉండదు. భయం లేని స్థితి అభయమే కదా! అభయ రూపుడైన భగవంతునితో నిత్య సంబంధాన్ని ఏర్పరచు కోవడం వల్ల భయాలు దూర మవుతాయి. అభయం అనుగ్రహించ బడుతుంది. ఇంతకు మించిన సంపద ఏముంది? అందుకే ఇది దైవీ సంపద. భయాన్ని దూరం చేసే భక్తి సంపద.

ప్రపంచంలో సంపద లున్న వారు ఎందరో ఉన్నారు. వారందరూ భయాల నుండి దూర మయ్యారా? సై పెచ్చు సంపదలే వారికి సంతాపాలను తెచ్చి పెడుతున్నాయి. సంపదలున్న వారికి తమ సంతానాన్ని చూచినా భయమే. పుత్రాదపి భగభాజాంభోః - భగవంతునికి పుత్రుల వల్ల కూడా భయమే అన్నారు భజగోవిందంలో శ్రీ ఆదిశంకరులు. సంపద లన్నీ భయహీతువు లవుతూ ఉంటే, దైవీ సంపద అభయ ప్రదానం చేస్తూ ఉంది. అందుకనే భక్తుల్ని చూచి భయం భయపడుతూ ఉంటుంది.

మంచి కానిది మాయ యైనది
చెరిగి పోవునది భవ బంధము
ఒరిగి పోనిది కలిగి పోనిది
తరగనిది భక్తి అందము
భవ బంధాలు భయ రూపము
భక్తి అందాలు అభయము
రామ రామ జయ రాజారామ్
రామ రామ జయ నీతారామ్

అని రామజోగి చిట్కా.

భగవంతుడు అభయ రూపుడు. అందుచేత భక్తులు కూడా అభయ స్థితి లోనే ఉండాలి. ఎలా జీవిస్తామో, ఏమోతామో అనే భయం తెలియని వారు భక్తులు. ఇంత కాలం ఎవరి అనుగ్రహ ప్రసాదంతో జీవించామో, భవిష్యత్తులో కూడా ఆ కరుణా చక్రము క్రిందే జీవిస్తాము. ఎలా జీవిస్తామో అనే ఆలోచన ఎందు కొస్తుంది? చీమలు బ్రతుకు తున్నాయి. దోమలు బ్రతుకు తున్నాయి. చేపలు ఈడుతూ బ్రతుకు తున్నాయి. గువ్వలు ఎగురుతూ బ్రతుకు తున్నాయి. అన్నిటిని బ్రతికించే వాడు మన బ్రతుకును చూసుకోదా? ఇదే అభయం. దైవీ సంపద గల వారికి తరగని ఐశ్వర్యము.

(2) సత్త్వ సంశుద్ధి

సత్త్వ సంశుద్ధి అంటే అంతఃకరణ శుద్ధి. బుద్ధి శుద్ధి పడి ఉండటము. ఇక్కడ శుద్ధి అని సరిపెట్టకుండా సంశుద్ధి అని ఉపసర్గను చేర్చి చెప్పడం చేత, చక్కగా శుద్ధిపడి ఉండటము అని అర్థము. పరిశుద్ధముగా, అత్యంత నిర్మలంగా ఉండట మని భావము (సత్త్వశ్చ అంతఃకరణస్య సంశుద్ధిః). ఆచార వ్యవహారాల యందు పవిత్రంగా ఉండటమే సత్త్వ సంశుద్ధి. రజోగుణ, తమోగుణ ప్రభావాల నుండి విడిపడి, రాగద్వేషాలు లేని చిత్తమును, విక్షేపము లేని మనస్సును, పరిశుద్ధమైన బుద్ధిని కలిగి ఉండటమే సత్త్వ సంశుద్ధి. ఆంతర్యము ఎప్పుడైతే ఇలా శుద్ధి పడి ఉంటుందో, బాహ్య వ్యవహారాల యందు ప్రవర్తన పవిత్రంగా ఉంటుంది. ఇతరు లను మోసం చేయడం, అంటే స్వార్థ ప్రయోజనాలను దృష్టిలో ఉంచుకొని పరులను వంచించడం, మాయ చేసి మోసగించడం, వ్యవహారాలలో అనివార్యంగా అసత్యము పలకడం, ఇవన్నీ అశుద్ధము. ఈ విధమైన

అపవిత్ర వ్యవహారము లేని పరిశుద్ధ జీవనమే సత్త్వ సంశుద్ధికి విదర్భవము (సంశ్చయహరేషు పరమంచాన మాయాశ్చ తాది పరివర్తనం శుద్ధభావోఽవ్యవహారికశ్చ). ఇతరులను మోసం చేయడం పరవంచన అయితే, కపట వర్తనముతో, అసత్య భాషణముతో, ఆలోచనకు ఆచరణకు మధ్య అంతరాన్ని సృష్టించుకొని తనను తాను మోసగించు కోవడము మాయా జీవనము. బాహ్యభ్యంతరాలలో, అంటే మనస్సులో, మనుగడలో ఇలాంటి పరిస్థితి లేకుండా ఉండటమే సత్త్వ సంశుద్ధి. జ్ఞానప్రాప్తికి ప్రధానమైన ముగణము.

(3) జ్ఞాన యోగ వ్యవస్థితి

జ్ఞానము నందు (జ్ఞాన), యోగము నందు (యోగ), స్థిరత్వమును (వ్యవస్థితి) కలిగి ఉండటము జ్ఞానయోగ వ్యవస్థితి. ఇక్కడ 'స్థితి' అనకుండా 'వ్యవస్థితి' అనడం చేత జ్ఞానము నందు, యోగము నందు మస్థిరత్వమును కలిగి ఉండటాన్ని సూచించడ మైంది. అత్యజ్ఞానమును సముపార్జించ దానికి కావలసిన పరినిష్ఠ ఈ లక్షణ సైశిష్ట్యము.

శాస్త్రము ద్వారా, ఆచార్యుని ద్వారా ఆత్మ తత్త్వమును, అవగా జీవ జగత్పరాత్మలకు పంబంధించిన జ్ఞానమును పొందుట, లేదా తెలుసుకొనుటయే జ్ఞానము (జ్ఞానం శాస్త్రః తదాచ్యతశ్చ తత్త్వాది పదార్థానామ్ అవగమః). ఈ విధంగా శాస్త్రాచార్యోపదేశం కారణంగా ప్రాప్తించిన జ్ఞానాన్ని, ఇంద్రియాలను వశ పరచుకొని, మనస్సును విగ్రహించి అనుభవం లోకి తెచ్చుకోవడమే యోగము (అవగతానామ్ ఇంద్రియా ద్భవనంపరేణ ఏకాగ్రతయా సోపాత్మ సంవేద్యతాపాదనం యోగః).

ఇక్కడ జ్ఞానం అనేది విషయ జ్ఞానము కాదు. అంటే విషయ ప్రపంచానికి పంబంధించిన జ్ఞానము కాదు. విషయకి సంబంధించిన జ్ఞానము, తెలుసుకోనే వానిని గూర్చి తెలిపే జ్ఞానము. ఇది వ్యక్తిగతం కాదు. వ్యక్తి స్వరూప జ్ఞానము. అదేదో మనకై మనం ఊహించు కునేది కాదు. లేదా విచిత్రంగా ఒకనాడు మనకు కలిగే అనుభవమూ కాదు. మరొకరు చెబితేనే ప్రాప్తించే జ్ఞానము. అందుకే ఈ విషయంలో ఆచార్యునిది అగ్రస్థాన మైంది. శాస్త్రం ప్రమాణ మైంది.

ప్రమ అంటే జ్ఞానం. ఏ విషయానికి సంబంధించిన విషయ మైనా జ్ఞానమే. సంగీత శాస్త్రానికి సంబంధించిన విషయ మైతే సంగీత జ్ఞానము. వాస్తుకు సంబంధించిన విషయ మైతే వాస్తు జ్ఞానము. ప్రపంచంలో ఇలాంటి జ్ఞానాలు అసంఖ్యాకంగా ఉన్నాయి. అవన్నీ స్థిర మైనవి కావు. మార్పు చెందే లక్షణాలు కలవి. అందుచేత అవి బాధితాలు. ఆత్మజ్ఞానము అలాంటిది కాదు. అది అబాధిత జ్ఞానము. ఏ కాలం లోను, ఏ పరిస్థితి లోను, ఏ ప్రదేశం లోను, ఎవరి చేతను ఏపీధింప బడుటకు వీలు లేని జ్ఞానము. అట్టి జ్ఞానము ఆచార్యుడు అందించే ప్రమాణం ద్వారానే కలగాలి. మరో మార్గం లేదు. ఈ మార్గమే సంప్రదాయము. శిష్యాచార సంప్రదాయము.

గురుముఖతః అందిన ఆత్మజ్ఞానము స్వరూప జ్ఞానము కావడం చేత, ఆత్మానుభూతి కలగటానికి బాహ్య, అంతరేంద్రియ విగ్రహము, సంశయ వివృత్తికి మననము కొనసాగించి, చివరగా నిదిధ్యాననలో స్థిర పడాల్సి (వ్యవస్థితిః వ్యవస్థానం తన్నిష్ఠతా). ఇది యోగము. ధ్యానయోగము. ప్రతిబంధకాలు లేని జ్ఞానమును స్వానుభవానికి తెచ్చుకొనే అంతరంగ సాధన. ఈ విధంగా జ్ఞానము నందు, యోగము నందు వ్యవస్థానం, అంటే తదేక నిష్ఠ ప్రముఖమైన, సాత్వికమైన దైవ సంపద (ఏషా ప్రధానా దైవీ సాత్త్వికీ సంపత్).

(4) దానము

ఇన్య దగిన దానిని (దాతప్యం) ఇన్యడము దానము. దానగుణము ఒక విశిష్ట లక్షణము. దైవీ సంపదకు సంబంధించిన లక్షణము. ఈ లక్షణము విశిష్ట మైనది కనుక, దీనిని విశిష్టం గానే అర్థం చేసుకోవాలి.

ఎవరి కైనా ఏదైనా ఇచ్చేటప్పుడు, 'మన మేదో ఉన్న వాళ్ళం, లేని వారికి ఇవ్వ గలిగే శక్తి ఉన్న వాళ్ళం' అనే భావనతో ఇస్తే అది దానం క్రిందికి రాదు. అదొక ప్రదర్శనము మాత్రమే. నిజమే. ఉన్నది కనుకనే ఇస్తున్నాం. లేని దానిని ఎలా ఇస్తాం? కాకపోతే, 'ఇవ్వ వలసింది ఉంది; అది ఇవ్వదగిన వారి కొరకే ఉంది' అనే భావనతో ఇవ్వడమే దానగుణ వైభవం. ఇక్కడే దానము దైవ సంపద అవుతుంది.

దీనంగా బిచ్చగాడు యాచిస్తే, బిచ్చం పెట్టే తల్లులు అంతకన్నా దీనత్వాన్ని ప్రదర్శిస్తూ దానం చేయడం మన సంస్కృతి లోనే చూస్తాం. బిచ్చగానికి దానం చేసి, రెండు చేతులు జోడించి నమస్కరిస్తారు తల్లులు. పెట్టేది బిచ్చ గాడికే అయినా, బిచ్చగాడిలో భగవంతుని చూడటం వల్లనే తల్లులు నమస్కరిస్తారు. ఇది వారి వ్యక్తిగత ఆధ్యాత్మిక సౌజన్యం. కాని, ఇందులో మరొక కోణం కూడా ఉంది. సామాజిక స్పృహ కూడా అంతర్లీనంగా ఉంది. దానం పుచ్చుకున్న వాడు దీనుడుగా వెను దిరిగి పోకూడదు. దీనత్వంతో బిచ్చగాడు యాచించినా, దాత నమస్కార సంస్కారాన్ని ప్రదర్శించి, అతని లోని దీనత్వాన్ని దూరం చేయడం సామాజిక స్పృహతో సాగించిన నిర్వాకము.

ఏది దానం చేసినా, ఎవరు దానం చేసినా, దానం చేసిన వాడికి నష్టము కలుగుతుంది అనేది సృష్టము. అయినా ఉదారులు దాన గుణాన్ని వీడరు. అది నిజంగా నష్టమే అయితే, కలవారు ఎవరైనా చేతులు ముడుచుకుంటారే గాని దాతృత్వంతో ముందుకు చాచ లేరు. కనుక, దానం చేయడంలో నష్టం లేదు. పైగా, ఏ లాభమూ ఇవ్వలేని సంతృప్తిని దానం ప్రసాదిస్తుంది. అందుకే మన సంస్కృతిలో దానం విశిష్టమైన గుణంగా పరిగణింప బడింది. దానం అంత గొప్పది కనుకనే, కొందరు రాజ్యాలను త్యజిస్తే, మరి కొందరు శరీరాలను పైతం పరోపకారార్థం త్యాగం చేశారు. అలాంటి త్యాగాల ఫలంగా వారు అమృతత్వాన్ని పొంది తరించి పోతే, ప్రపంచం వారిని త్యాగధనులుగా కీర్తించి నీరాజనాలు పడుతూనే ఉంది.

దానం చేయడంలో బాహ్యోనికి వస్తు రూపేణ నష్టం కనిపించ వచ్చు గాని, బుద్ధిలో భావ రూపంలో నష్ట మనేదే లేదు. నష్ట పోయా మనే భావన లేక పోవడమే గాక, ఏదో అనిర్వచనీయ మైన తృప్తి, ఆనందము మనస్సులో నిండి పోతాయి. అదే దాన గుణ వైభవము.

దానం యథా శక్తి సంవిభాగః అన్నాదీనాం - భోజ్యమైన అన్నము మొదలైన పదార్థములను యథోచితంగా ఇతరులకు పంచి పెట్టడం దానం అని ఆచార్యుల వారు వ్యాఖ్యానించారు.

మన సంస్కృతిలో జ్ఞానదానం తరువాత, అన్నదానముకే ప్రాముఖ్యము. కారణము ఒక్కటే. సంతృప్తి, పూర్ణత్వము అనే దానిని ఈ రెండింటి లోనే చూడ గలము. జ్ఞానం ప్రాప్తిస్తే, మనిషి ఆత్మవిడుదలై, ఆత్మకాముడై, నిత్యతృప్తు డౌతాడు. అందుచేత జ్ఞానదానానికే అగ్రతాంబూలము.

ఇక అన్నదానం విషయాని కొస్తే, అన్నం జ్ఞానం లాగా నిత్యతృప్తిని పంచలేక పోయినా, ఆ సమయానికి పూర్ణత్వమును ప్రసాదించి, తాత్కాలికంగా నైనా సరే తృప్తి పరచి, మనిషి చేత 'చాలు - తృప్తిగా ఉన్నాను' అని అనిపిస్తుంది. జ్ఞానదాన, అన్నదానాలలో తప్ప మరొక చోట 'చాలు' అనే పదమును విన లేము.

ధనమును ఎంత ఇచ్చినా, మనిషి 'చాలు' అని అనడు. అనుకోడు. మరి కొంత వస్తే బాగుండును అని ఆశిస్తాడు. పదవి వచ్చిందని సంతోష పడినా, అంత కన్నా పెద్ద పదవి వచ్చి ఉంటే బాగుండేది అని అను కుంటాడే గాని, తృప్తి చెందడు. జ్ఞానానికి అందరూ అర్హులు కాక పోవచ్చు. కాని, ఆకలి అందరికీ ఉన్నందున, అన్నాన్ని ఆరగించడానికి అందరూ అర్హులే. కనుక అందరినీ అందరూ తృప్తిపరచ గలిగింది ఒక్క అన్నదానం లోనే. అందువల్ల దానాలలో అన్నదానానికి విశిష్ట స్థానం లభించింది. ఈ కారణం చేతనే ఉదారు అందరూ

కలిసి అన్నదాన సత్రాలు నిర్మించారు. నిత్యాన్నదాన సత్రాలు నేడు కూడా విశేషంగా వడుస్తున్నాయి. సంపన్నులు, వదాన్యులు అన్య ప్రాంతాల కెళ్ళి అక్కడ తీర్థక్షేత్రాలలో అన్నపూర్ణా సదనాలను ఏర్పాటు చేసి యాత్రికులకు అన్న వసతులు కల్పించి పుణ్యాన్ని ప్రోగు చేసుకుంటూ తృప్తి చెందు తుంటారు. ధనం ఎందరి వద్ద నైనా ఉండ వచ్చు. ధనవంతు అందరూ దానవంతులు కాలేరు. దానప్రియులు కాలేరు. దాన మనేది గుణ ప్రధాన మైనదే గాని ధనప్రధాన మైనది కాదు. అందుచేత దానగుణము దైవ సంపద కల వారి లోనే ఉంటుంది.

దాన మనే ఈ ప్రధాన లక్షణములో ముఖ్యంగా ఒక్క వాస్తవాన్ని సాధకులు గుర్తించాలి. ఇక్కడే దాన క్రియ దైవ దర్శనంగా మారుతుంది. దానం అనేది కేవలం ఒకరు మరొకరికి ఇచ్చేది కాదు. అలా చూస్తే, దానం ఇచ్చే వాడు, దానం పుచ్చుకొనే వాడు ఇద్దరే ఉంటారు. కాని, దానం అనేది ఇచ్చేది కాదు. నమర్పించేది. అలాగే పుచ్చుకొనేది కాదు. ప్రసాదంగా స్వీకరించేది. ఇది దానం విషయములో సంప్రదాయం మనకు వేర్చిన సదాచారము.

దాన మనేది ఇవ్వడము, పుచ్చుకోవడము మాత్రమే అనుకుంటే, ఇచ్చేవాడు, పుచ్చుకొనే వాడు ఇద్దరే ఉంటారు. దానాన్ని సమర్పణంగా భావిస్తే, ఆ ఇరువురిలో పాటు మూడవ వ్యక్తి కూడా ఉంటాడు. వాస్తవానికి అతడు వ్యక్తి కాదు, అదృతమైన శక్తి. అతడే భగవంతుడు. గ్రహీత, అనుగ్రహీత మధ్య అర్చకత్వంగా నిలబడి, ఇచ్చే వానిలో కర్తృత్వాన్ని, పుచ్చుకొనే వానిలో భోక్తృత్వాన్ని లేకుండా చేసి ఉభయులను ఆశీర్వదించే పరమేశ్వరుడు. ఇలా దాన మనే కార్యంలో దైవం ప్రవేశిస్తూ ఉన్నందున, దాన మనేది దైవ సంపదగా పరిగణింప బడింది.

(5) దమము

దమము అంటే ఇంద్రియ నిగ్రహము. ముఖ్యంగా ఈ సందర్భములో బాహ్యేంద్రియ నిగ్రహము (దమః చ బాహ్య కరణానామ్ ఉపశమః). ఇంద్రియాలను విషయాల నుండి విరమింప చేయడము. ఇది దమము. మరి, అంతరేంద్రియ నిగ్రహం విషయ మేమిటి అనే సంతయం కలగ వచ్చు. అది శమము. మనో నిగ్రహానికి సంబంధించింది. అది అంతఃకరణ ఉపశాంతి కనుక, దానిని 'శాన్తి' అనే పద్యాలైన లక్షణంలో చెబుతాడు (అంతఃకరణస్య ఉపశమం శాంతిం వక్ష్యతి). హనుమంతుడు రచించిన పైతౌచ భాష్యం మాత్రము దమమును అంతఃకరణము యొక్క ఉపరతిగా వ్యాఖ్యానించింది. అందుచేత 'శాంతి' లక్షణాన్ని ఇంద్రియ నిగ్రహంగా అభివర్ణించింది. ఎలాగైనా, ఇంద్రియ మనస్సులు రెండూ నియమింప బడటమే ప్రధానమైన నిషయము.

ప్రస్తుతం దమము అంటే శ్రోత్రాది జ్ఞానేంద్రియాలను నియమించడము అని అర్థము. ఇంద్రియాలను, అంటే నేత్రాది ఇంద్రియాలను, కేవలం నూంస, రుధిర చర్మాదుల సముదాయంగా భావించడానికి వీలు లేదు. మనోశక్తి ఈ ఇంద్రియాల ద్వారానే బాహ్యం లోకి ప్రసరిస్తూ ఉంటుంది.

ఇంద్రియాలను ఇంద్రియ విషయాల నుండి వెనుకకు మరలించడమే దమము. యోగశాస్త్రంలో దీనినే ప్రత్యాహార మంటారు. మనస్సులో ఎలాంటి మార్పులు కలుగుతూ ఉంటాయో, అలాంటి మార్పులే ఇంద్రియా లకు కూడా కలుగుతూ ఉంటాయి. కోపము అనేది మనో వికారము. కాని, మనం పరిశీలించి చూస్తే, కోప మొచ్చిన వ్యక్తి కళ్ళు ఎర్రబడతాయి. ఇంద్రియ మనస్సులు అన్నీ గుణ వికారాలే కనుక, గుణ కార్య మైనది ఏదీ గుణ లక్షణాలైన పరిణామాలకు విలక్షణంగా ఉండ లేదు. కాకపోతే, ప్రత్యక్షంగా మనస్సును నిగ్రహించే అవకాశము లేనపుడు, ముందుగా ఇంద్రియాలను నియమించ గలిగితే, ఆ తరువాత మెల్లగా చిత్తమును నిరోధించ వచ్చు. అందుచేత శమము కన్నా ముందు దమము చెప్పబడింది. దమము అనేది నిగ్రహం కావడం చేత అది దైవ సంపద లక్షణము.

ఇంద్రియాలు ఎప్పుడైనా ప్రేయో మార్గంలో పయనిస్తాయే గాని, శ్రేయో మార్గంలో చరించవు. వాటికి కావలసిన విషయాల్ని కోరుకుంటాయే గాని, మన అవసరాల్ని పట్టించుకోవు. అవి సుఖ పడటానికి ఏవి భోగ్యలో వాటిని పట్టించుకుంటాయే గాని, మనం వోయిగా ఉండటానికి ఏవి యోగ్యలో వాటిని గూర్చి చెప్పినా పట్టించుకోవు.

అందుచేత ఇంద్రియాల విషయంలో సాధకులు జాగరూకులై ఉండాలి. పాండిత్యాలు సలాయనం చిత్తగించేది ఇక్కడే.

లోకము లన్నియున్ గడియ లోన జయించిన వాడ వింబ్రియ నీకము జిత్రమున్ గెలువ నేరపు - 'తండ్రి! లోకా లన్నిటిని క్షణాలలో జయించావు. కానీ, బాహ్య శత్రువుల్ని జయించిన నీవు, నీ అంతశ్చత్రువు లైన ఇంద్రియ మనస్సులను జయించ లేక ఓడి పోయావు' అన్నాడు భాగవతంలో ప్రహ్లాదుడు.

పాము గది లోకి ప్రవేశించిందని తెలియ గానే ఆ గదిలో ఉండే వారు ఎలా జీవిస్తారు? ఇంద్రియాల విషయంలో అందరూ అలా జాగరూకులై ఉండాలి. పాముకు సండిత పామర తారతమ్యం ఉంటుందా? ఇంద్రియాలకూ అంతే. ఈ వాస్తవాన్ని గ్రహించి సర్వులూ ఇంద్రియాలను నియమించి దమమును పాటించాలి. ఇది అందరికీ సాధ్య పడదు. ఎవరి కైతే సాధ్య పడుతుందో వారు దైవీ సంపదను కలిగి యున్నారని అర్థము.

(6) యజ్ఞము

యజ్ఞము అంటే ఇక్కడ శ్రౌత యజ్ఞములు, స్మార్త యజ్ఞములు, రెండూ అని అర్థము. వేదోక్త మైన అగ్నిహోత్రాది యజ్ఞములు శ్రౌత యజ్ఞములు. అంటే శ్రుతుల చేత ప్రతిపాదించ బడినవి (యజ్ఞాచ శ్రౌతః లగ్నీ హోత్రాది).

అలాగే దేవ పూజాదికాలు స్మార్త యజ్ఞాలు. అంటే స్మృతులు, పురాణాదుల చేత ప్రతిపాదించ బడినవి. పూజ, ధ్యానము, జపము, సంకీర్తనము మొదలైన వన్నీ స్మార్తములే. దైవ సంబంధమైన, అలౌకిక మైన ఈ పవిత్ర కార్యాలను అందరూ అనుష్ఠించ లేరు. ఆచరించ లేరు. ఎవరిలో అయితే దైవ సంపద ఉంటుందో వారే యజ్ఞాది కార్యాలు నిర్వహించ గలుగుతారు. కనుక, యజ్ఞము అనే ఈ ఆరవ లక్షణము కూడా దైవీ సంపదలో చేరి పోయింది.

(7) స్వాధ్యాయము

'అధ్యాయః' అంటే అధ్యయనము, లేదా వేదాధ్యయనము అని అర్థము. 'స్వ' అంటే తాను, లేదా ఆత్మ అని అర్థము. స్వాధ్యాయము అంటే తనకు సంబంధించిన విషయమును అధ్యయనము చేయుట. తనకు సంబంధించిన విషయము అంటే, ఆత్మ విషయమే కనుక, ఆత్మ విషయమును తెలిపే శ్రుతులను, అంటే వేదాలను అధ్యయనం చేయడము స్వాధ్యాయము అవుతుంది (ఋగ్వేదాది అధ్యయనం స్వాధ్యాయః).

ఈ విధంగా స్వాధ్యాయము యొక్క అర్థమును స్వీకరిస్తే, వేదాంతము లైన ఉపనిషత్తులే గాక, ఆత్మ విషయాన్ని ఎరుక పరచే భగవద్గీత, బ్రహ్మసూత్రాలు, రామాయణ, భారత, భాగవత గ్రంథములు, అష్టాదశ పురాణాలు మొదలైన గ్రంథాలను శ్రద్ధతో పఠించడం స్వాధ్యాయమే అవుతుంది.

పురుషార్థ ఉపదేశత్వాత్ శ్రుతీనామ్ - మానవుడు సాధించ వలసిన వివిధ పురుషార్థములకు సంబంధించిన సాధనలను శ్రుతులు ఉపదేశిస్తాయి కనుక సర్వులకు శ్రుతులే ప్రమాణములు, శరణ్యములు అన్నారు తైత్తిరీయోపనిష ద్వాక్యంలో శ్రీ శంకరాచార్యులు. కనుక వేదాధ్యయనము ముముక్షువులకు అనివార్యము.

ఆచార్య పన్నిధిలో వేదాధ్యయనమును పూర్తి చేసుకొనిన శిష్యునికి గురువు తైత్తిరీయ శిక్షావల్లిలో ఇలా ఉపదేశించాడు.

సత్యం వద. ధర్మం చర. స్వాధ్యాయాన్తాత్మమదః - సత్యమునే పలుకు. ధర్మమునే అనుష్ఠించు. స్వాధ్యాయమును విడువకు అని ఆదేశించాడు. స్వాధ్యాయ ప్రపచనాభ్యాం శత్రుమదిత్యమ్ - స్వాధ్యాయ ప్రపచనముల నుండి ఎట్టి సరిస్థితుల లోను తప్పుకోకు అని ఆజ్ఞాపించాడు. అంటే స్వాధ్యాయ మనేది అను నిత్యము అవశ్యం అనుష్ఠేయము అని అర్థము. అందుచేతనే శ్రీ ఆదిశంకరులు సాధన సంపదకం లోని నలభై ఉపదేశాలలో ప్రథమోపదేశము వేదోనిత్య ముభయతాం - వేదమును ప్రతి నిత్యము అధ్యయనం చెయ్యాలి అన్నారు.

శ్రుతి, స్మృతి, పురాణాది గ్రంథాలు ప్రామాణికాలు కనుక, అలౌకిక విషయ సంబంధ మైనవి కనుక వాటిని అధ్యయనం చేయడం వల్ల దృష్టాద్వష్ట ఫలాలు ప్రాప్తిస్తాయి. వేదాధ్యయనం పూర్తి కాగానే మనస్సు ఎంతో ప్రశాంతంగా ఉంటుంది. ఇది దృష్టఫలం. వేదాధ్యయనం అలౌకిక కర్మ కనుక, దానికి లభించే అలౌకిక ఫలం, ఈశ్వరానుగ్రహం ఏదైతే ఉందో అది అదృష్ట ఫలం. స్వాధ్యాయః వేదాధ్యయనం అధ్యష్టాత్ - అన్నారు భాష్యకారులు శ్రీశంకరులు. స్వాధ్యాయాన్ని అందుకనే బ్రహ్మయజ్ఞముగా అభివర్ణించారు ఆనందగిరి.

ఈ సందర్భములో మీకు ఒక సందేహం అంకురించి ఉంటుంది. పారాయణం అధ్యయనం క్రిందికి రాదా? అని. ఏ పారాయణం? అనేది శంక. దీనిని విస్తరించి చెప్పడం కన్నా, ఆత్మ విషయాన్ని, అంటే బ్రహ్మత్వ జ్ఞానాన్ని ప్రతిపాదించే శ్రుతి స్మృతి పురాణాదులలో పారాయణానికి అనుకూలంగా ఉన్న వన్నీ అధ్యయనం క్రిందికి వస్తాయనేది నా ప్రగాఢ విశ్వాసము అని విశ్వయంగా చెప్పగలను.

మరి, విష్ణుసహస్రనామం? విష్ణుసహస్రనామమే కాదు, శివసహస్రనామం, లలితాసహస్రనామం మొదలైన వన్నీ అధ్యయనం క్రిందికి వచ్చే పారాయణాలే. అయితే వ్యక్తులు, అంటే మహాత్ముల చరిత్రలు నిత్యము పఠించడము స్వాధ్యాయ మవుతుందా? కాదు. అలా కావడానికి వీల్లేదు.

ఈ విషయాన్నే ఇటీవల ఒక భక్తుడు నా వద్ద ప్రస్తావిస్తూ, 'నేను చెప్పేది మీరు రచించిన భక్తుల చరిత్రలు గల చంద్రభాగా తరంగాల విషయము స్వామి!' అన్నాడు. నేను అతనికి స్పష్టంగా వివరించి చెప్పాను. 'చంద్రభాగా తరంగాలు పఠించ దగిన గ్రంథమే గాని పారాయణ గ్రంథము కాదు' అని నొక్కి వక్కాణించాను. 'చంద్రభాగా తరంగాలు గ్రంథంలో మహాత్ముల చరిత్రలు ఉన్నాయి. చదువుకో. అర్థం చేసుకో. అందులో సద్విషయాల్ని గ్రహించు. అనుసరించ దగినవి అనుసరించు. ఆచరించు. అంతేగాని, రోజూ మహాత్ముల గాథల్ని చదవడ మెందుకు? ఒకవేళ నీకు స్మృతి సరిగా లేకపోతే, విషయం జ్ఞాపకం రాకపోతే, మళ్ళీ ఒకసారి గ్రంథాన్ని తెరచి చూసుకో; అదీ నీకు అవసర మనిపిస్తే, అంతేగాని, ప్రతి రోజూ దానిని పారాయణం చేయడం దేనికి? చేస్తే చేసుకో. కాని, సువ్వు ముముక్షువుగా ఏ ఫలితాన్ని ఊహిస్తున్నావో, అది మాత్రం చరిత్రలు పారాయణం చేయడం వల్ల రాదని శాస్త్రీయంగా విశ్వసించే వారిలో నేనూ ఒకణ్ణి' అని చెప్పాను.

ఇది కలియుగం. నూటలే మంత్రాలుగా ప్రచారాలు విరివిగా పోగి కాలం. విచారానికి నోచుకోని విషయాలే బహుళ ప్రచారాలకు నోచుకుంటున్న విషమ సమయం. ముముక్షువు లైన వారు సంప్రదాయ గాడిలో పాగి పోవడమే శ్రేయస్కరం అని నా అభిప్రాయం. అభిమతం. అయినా ఎవరి ఇష్టాలు వారివి. ఎవ్వరూ ఎవరికీ అడ్డు లేరు.

ప్రమాణ భూతాయాః శ్రుతేః పురుషస్య ఇవ వ్యాజానుపపత్తేః

'శ్రుతులు, లేదా వేదాలు ప్రమాణ భూతాలు కనుక, మానవుల నూటల లాగా వ్యాజములు కావు' అని

శ్రీశంకరాచార్య స్వామి బృహదారణ్యకోపనిషత్ భాష్యంలో అనుగ్రహ వాక్యాన్ని ప్రసాదించారు (4 - 4 - 7).

‘వ్యాజము’ అనే పదాన్ని సర్వులూ గ్రహించ దానికి వీలుగా కొద్దిగా విశద పరుస్తాను. వ్యభిచిత క్షిప్రత లనేన ఇతి వ్యాజు - స్వప్రయోజనాన్ని కాంక్షించి ఒక దానికి బదులుగా మరొకటి చేయుట వ్యాజము. ఇతరు లను మోసం చేయుట వ్యాజము. ఇతరులను మోసం చేయడమే ఫలముగా కలిగిన కపట వర్తనము అని అనుర సింహుని అమృత నివరణము. కనుక, మోక్షాన్ని ప్రగాఢంగా కాంక్షించే ముముక్షువులకు, మతులను కలిగిన మనుషుల భావాలకు బానిసలు కాకుండా, శ్రుతులను వివరించే యతులను, గురువులను ఆశ్రయించ మని సంప్రదాయ సందేశము.

స్వాధ్యాయము పరివర్తనను తెచ్చి ప్రవర్తనను తీర్చి దిద్దడమే గాక బ్రతుకునే అందంగా మలుపు త్రిప్పుతుంది. దానితో పాటు, అధ్యయన పరునిలో ఒక వైపు జ్ఞానాన్ని పెంపొందిస్తూ, మరొక వైపు ఋషి ఋణం నుండి విముక్తుణ్ణి చేస్తుంది. ముముక్షువు మోక్షాలయంలో ప్రవేశించ దానికి ప్రధాన ద్వారము స్వాధ్యాయమే. అందుచేత స్వాధ్యాయము దైవ సంపద అయింది.

(8) తపస్సు

తపింప చేసేది తపస్సు (తపతీతి తపః, తప సంతాపే). భగవంతుని కొరకు, మోక్షము కొరకు, ధర్మము కొరకు తపించడం తపస్సు. తపస్సు కాయక మని, వాచిక మని, మానస మని మూడు విధాలు. ఈ విషయాలను తరువాత అధ్యాయంలో భగవానుడు సమగ్రంగా చర్చిస్తాడు. తపస్సు సర్వ కల్మషాలను పోగొడుతుంది. దేహేంద్రియ మనోబుద్ధులను శుద్ధి చేసి వ్యక్తిని పవిత్రుణ్ణి చేస్తుంది (తపసా క్లిష్టం హన్తి). శ్రీమద్రామాయణము సమస్తమూ తపస్సు యొక్క స్వరూపము. తపఃస్వాధ్యాయ నిరతం అనే శ్లోకం తోనే రామాయణం ఆరంభ మవుతుంది. తపస్సు అనే పదంతో బాలకాండము ప్రారంభమై ప్రవర్ణతామ్ - వృద్ధి చెందు గాక! అనే పదముతో రామాయణము యుద్ధకాండము సమాప్త మవుతుంది. తపస్సు అనేది కేవలం తపించడమే కాదు. తపస్సు జ్ఞాన ప్రధాన మైంది. తపస్సు చేతనే సృష్టి కార్యాన్ని బ్రహ్మదేవుడు చేసినట్లు తెలిర్చియ శ్రుతి (తపసా బ్రహ్మ విజ్ఞానస్య). ఏడవ లక్షణమైన స్వాధ్యాయాన్ని, ఎనిమిదవ లక్షణమైన ఈ తపస్సును కలిపి క్రియాయోగంగా యోగదర్శనంలో సూత్రబద్ధం చేశాడు పతంజలి మహర్షి (సూ. తపః స్వాధ్యాయేశ్వర ప్రణిధానిని క్రియాయోగః - సాధన పాదము - ప్రథమ సూత్రము). అందుచేత విశిష్ట సాధన అయిన తపస్సు దైవీ సంపదకు సంబంధించినది.

(9) ఆర్జవమ్

ఆర్జవము అంటే ఋజు భావము. ఋజు వర్తనము. నిల్లప్పుడు ఋజుత్వమును కలిగి ఉండటము ఆర్జవము (ఆర్జవమ్ ఋజుత్వం సర్వదా). కుటిలత్వము లేక పోవడమే ఋజుత్వము. ఈ విషయాన్ని క్షేత్ర క్షేత్రజ్ఞ విభాగ యోగంలో అమానిత్యాది జ్ఞాన లక్షణాలను చర్చించి నప్పుడు చెప్పు కున్నాము. ఆలోచనలో గాని, మాటలో గాని, క్రియలో గాని ఏ విధమైన పక్రత లేకుండా ఉండటము ఆర్జవము. త్రికరణ శుద్ధితో వర్తించడము ఋజుత్వము. మాయ తెలియని జీవనము. సరళమైన స్వభావము. కనుక, ఆర్జవము దైవ సంపద.

దైవీ ప్రకృతికి సంబంధించిన మరో పది లక్షణాలను తరువాత శ్లోకంలో చెబుతున్నాడు.

అహింసా సత్య మక్రోధ స్త్వాగః శాన్తి రహైశువమ్ |

దయా భూతే ష్యలోలుప్యం మార్దవం హ్రీ రచాపలమ్ ||

2

అహింసా-సత్యం-అక్రోధః-త్వాగః-శాంతిః-అహైశురం
దయా-భూతేషు-అలోలుప్యం-మార్దవం-హ్రీః-అచాపలం

అహింసా	= అహింసయు	భూతేషు	= భూతముల యందు
సత్యం	= సత్యము	దయా	= దయ
అక్రోధః	= క్రోధము లేకుండుట	అలోలుప్యం	= లోలత్వము లేకుండుట
త్వాగః	= త్యాగము	మార్దవం	= మృదుత్వము
శాంతిః	= శాంత స్వభావము	హ్రీః	= సిగ్గు
అహైశురం	= చాడీలు చెప్ప కుండుట	అచాపలం	= చపలత్వము లేకుండుట

అర్జునా! అహింస, సత్యము, క్రోధము లేకుండుట, త్యాగము, శాంతస్వభావము, చాడీలు చెప్పకుండుట, ప్రాణుల యందు దయ, అసంగత్వము, మృదుత్వము, సిగ్గు, చపలత్వము లేకుండుట - దైవీ సంపదతో జన్మించిన వారిలో ఇవి కనిపిస్తాయి.

వ్యాఖ్య

(10) అహింస

పీడించడము హింస. అలా పీడించక పోవడం, హింసించక పోవడం అహింస. త్రికరణ శుద్ధిగా పరులను బాధించకుండా ఉండటము అహింస అవుతుంది (అహింసా అహింసానమ్ వేదా వర్ణనమ్).

పరులను పీడించకుండా ఉండటము అహింస అంటున్నాము. మరి, తపను తాను హింసించుకో వచ్చా? అత్మ పీడనం, లేదా ఆత్మహింస ఉచిత మేనా? కానే కాదు. అహింస అనేది అందుకే వ్రత మైంది. అహింసా పరుడు పరులనే కాదు, తపను కూడా తాను హింసించుకో లేడు. హింసించడ మనే గుణము ఉన్నప్పుడు మాత్రమే తపను తాను హింసించుకో గలడు. తపను తాను హింసించుకొనే వాడు పరులను హింసించకుండా ఎలా ఉంటాడు?

మనిషి లోని ద్వంద్వ వైఖరి బుద్ధిలో ఘర్షణను సృష్టిస్తుంది. వ్యక్తిని దారుణంగా బాధిస్తుంది. అదంతా హింసే. కనుక, అహింసను పూర్ణ స్థాయిలో ఆచరించ గలిగే వాడు జ్ఞాని ఒక్కడే. సాధకులు పరమ పవిత్రమైన ఈ అహింస అనే దైవ లక్షణాన్ని వ్రత రూపంగా స్వీకరించి, త్రికరణ శుద్ధితో అనుష్ఠించాలి.

హింసించడ మంటే కత్తులతో గాయ పరచడమే కాదు, కర్మశ్రమైన వాక్కులతో బాధించడము కూడా హింసే. మనిషిని బాకులతో పాడవ నవసరం లేదు. ఎత్తి పాడుపు మాటలతో బాధించడం కూడా హింసే. మరొక అడుగు ముందు కేస్త్రీ చేతల ద్వారా, మాటల ద్వారా హింసించడమే కాదు, హింసించాలి అనే భావనను కలిగి ఉండటము కూడా హింసే. మనస్సు లోని సంకల్పాలే మనిషిలో కర్మలుగా వ్యక్త మవుతా యనే సత్యాన్ని సాధకులు మరువ కూడదు.

మనో వాక్యాయ కర్మల ద్వారా ఏ విధమైన హింస జరగకుండా చూసుకోవడము అహింస అవుతుంది. ఇది కేవలం మానవుల విషయం లోనే గాక, సర్వ ప్రాణుల యందును కలిగి ఉండాలి. అప్పుడే అహింసకు పరమార్థం. పశుపక్ష్యాదులనే కాకుండా వృక్ష లతాదులను కూడా కష్టపెట్ట కూడదు. అది కూడా హింసే. వాటిలో కూడా ప్రాణ ముంది అన్నది శాస్త్రం.

నేటి జీవన స్థితి గతులను దృష్టిలో పెట్టుకొని నిశ్చేషిస్తే, పర్యావరణ సమస్యలు, వన్యప్రాణి సంరక్షణ

మొదలైన విషయాలపై ఎంతెంత పెద్ద చర్చలు జరుగుతూ ఉన్నాయో మనకు తెలుసు. కాని, మన పూర్వకులకు ఇవి సమస్యలే కావు. వీటిని గూర్చి చర్చించ వలసిన అవసరమే వారికి లేక పోయింది. కారణం, వారి జీవితాలలో గొప్ప ఐశ్వర్యం ఉండింది. విశిష్టమైన సంపద ఉండింది. అదే దైవ సంపద. అహింసా ప్రవృత్తి అందుచేతనే, దైవ ప్రకృతికి సంబంధించిన అహింసను ఉత్తమమైన ధర్మంగా వేదం అభివర్ణించింది (అహింసా పరమో ధర్మః).

హింసా ప్రవృత్తి వల్ల మనిషి శాంతిని కోల్పోతాడు. ప్రశాంతతకు దూరమవుతాడు. హితులను అహితులుగా మార్చేది హింస అయితే, అహితుల్ని సైతం హితులుగా, సన్నిహితులుగా చేసేది అహింస. అహింసా ప్రతాన్ని సాధించే మహాత్ముల సన్నిధిలో మానవులే కాదు, జంతువులు సైతం వైరాన్ని మరచి పోతాయి అని యోగ దర్శనంలో అద్భుతంగా ప్రవచించాడు పతంజలి మహర్షి.

సూ॥ అహింసా ప్రతిష్ఠాయాం తత్సన్నిధౌ వైరత్యాగః (2 వ పా - 35 వ సూ)

వ్యక్తిలో అహింస సుస్థిరమైనప్పుడు, అట్టి మహాత్ముని సన్నిధిలో సహజ శత్రుత్వము కలిగిన మూర్ఖుల మూషికాదులు, సర్పమయూరాదులు, మయూర శునకాదులు, మృగ వ్యాఘ్రాదులు పరస్పర వైరుధ్యాల కారణంగా ప్రాప్తించిన భయ క్రోధాదుల నుండి సంపూర్ణంగా విముక్తిని పొందుతాయి. అహింసా ప్రవృత్తి వైభవాన్ని చెప్పడానికి ఇంతకు మించి ఏమి కావాలి? అందుకే అహింసను దైవ సంపదగా గీతా శాస్త్రం వర్ణిస్తూ ఉంది.

(11) సత్యము

ఇక్కడ సత్యము అంటే సత్య భాషణము. యధార్థ భాషణము. ఉన్న దున్నట్లు భాషించడము. కల్తీ లేని, కల్పన గాని విషయాలను మాట్లాడటము. అందులో అసత్యము, అబద్ధము లేకుండా ఉండటము సత్య భాషణము (సత్యమ్, అప్రియ అన్యత వర్జితం యథా భూతార్థ వచనమ్).

అహింసను సత్యము అంటే పెట్టుకుని ఉంటుంది. ప్రాణులకు ఏ విధమైన హింస కలగకుండా భాషించడము సత్య భాషణము. సత్యము యధార్థంగా ఉండటమే కాదు, ప్రీయంగా కూడా ఉండాలి. ప్రీయంగా ఉండాలి కదా అని అసత్యాన్ని జోడించ కూడదు. లేనిపోనిని కల్పించ కూడదు. కపోల కల్పితాలు సత్యాలు కాలేవు. సత్య భాషణము అంటే ఏమిటో, అది ఎలా ఉండాలో మన ధర్మ శాస్త్రాలు సుస్పష్టంగా ప్రవచించాయి.

సత్యం బ్రూయాత్ ప్రియం బ్రూయాత్
న బ్రూయాత్ సత్యం అప్రియమ్
ప్రియం చ అన్యతం న బ్రూయాత్

సత్యమునే భాషించాలి. అది కూడా ప్రీయంగా ఉండాలి. అప్రియంగా ఉండే దానిని, అది సత్యమే అయినా చెప్పకూడదు (ప్రత్యేకతలు చర్చనీయాంశాలు కావు). ప్రీయంగా ఉందని సత్యము కాని దానిని, అసత్యమైన దానిని భాషించ కూడదు.

అనర్థ ఫలాల నిచ్చే విషయాలను ఆచరించడం దేనికి? అసత్య భాషణం అనర్థాన్ని సృష్టిస్తుంది. వ్యక్తి విలువలను హరిస్తుంది. బ్రతుకును ఓటమి వైపు నడిపిస్తుంది. అసత్యపరునికి వినాదైనా అపజయం తప్పదు. అందుకనే వేదమత సత్యమేవజయతే అన్నది.

భాషించే విషయము సత్యముగా, ప్రీయంగా ఉండటమే గాక, ఉపయుక్తంగా కూడా ఉండాలి. ఇది

చాలా ప్రధానమైన విషయము. ఈ రోజుల్లో ఇద్దరు కలిస్తే చాలు. 'రండి. ఏదో ఒకటి చెప్పుకుందాం' అని మొదలెడతారు. ఇంతకు మించిన దురదృష్టం మరొక టుంటుందని నేను అనుకోను.

చెప్ప వలసింది చెప్పడం కర్తవ్యము. చెప్పుకో దగింది చెప్పుకోవడం ప్రగతి సూచకం. ఏదో ఒకటి చెప్పుకోవడం అప్రస్తుతం. అనర్థ దాయకం. ఏదో ఒకటి చెప్పుకోవాలి. ఇదొక దురద. నోటి దురద. అజ్ఞాన బురద. ఏదో ఒకటి ఏమి చెప్పుకుంటారు? పరులను గూర్చి చర్చించు కోవడం తప్ప! పరులను గూర్చి చర్చించు కోవడానికి మనకు వాళ్ళను గూర్చి ఏమి తెలుసు గనుక? యధార్థం చెప్పాలంటే వాళ్ళను గూర్చి వాళ్ళకే తెలియదు. ఇక మనకు తెలిపే దేముంటుంది? ఇతరుల విషయాలను అలా ఉంచండి. మనల్ని గూర్చి మనకు తెలుసా? మనల్ని గూర్చే మనకు తెలియ నపుడు, ఇతరులను గూర్చి మనకు ఏమి తెలుస్తుంది? తెలియని దానిని పరస్పరం భాషించుకొని పోషించుకొనే దేముంటుంది? ఈర్ష్యలను, అమాయలను వ్యక్తం చేసుకొని బుద్ధుల్ని పాడు చేసుకోవడం తప్ప!

కనుక అప్రస్తుత ప్రసంగాలు అనర్థాలను సృష్టిస్తాయి. అవసరాలను దృష్టిలో ఉంచుకొని ఋజుత్వంతో భాషించ గలిగితే, అట్టి భాషణము సత్య భాషణం అవడమే గాక, ప్రీయం గాను, అందం గాను, ఆహ్లాదకరం గాను ఉంటుంది.

సత్య భాషణము అనేది సామాన్యమైన విషయం కాదు. నాయనా! కాకులకు పెడుతూ ఉండు. ఒక రోజు హంసలు నిన్ను పమిపిస్తాయి అని చెప్పే వారు మన పెద్దలు. సత్య భాషణము కష్టమే అయినా, జాగ్రత్తగా ఆలోచిస్తూ ఆచరించ గలిగితే, అది జీవితంలో అద్భుతమైన ఫలితాలను అందిస్తుంది.

సత్య భాషణం చేసే వ్యక్తికి కాల క్రమేణ వాక్కుద్ధి ఏర్పడుతుంది. ఆ తరువాత, వాక్కుక్తి కలుగుతుంది. అతడు ఏది పలికితే అది జరిగి తీరుతుంది. అతడు నోటితో ఆశీర్వాదిస్తే చాలు. అన్నీ శుభాలే జరుగుతాయి.

ఆరోగ్యం ప్రాప్తువా - నాయనా! నువ్వు ఆరోగ్యాన్ని పొందెదవు గాక! అని సత్యవాది పలికాడు అంటే, అట్టి ఆశీర్వాదాన్ని అందుకొనిన అదృష్టవంతుడు తప్పక ఆరోగ్యవంతుడు అవుతాడు. సత్య స్వరూపులు, సత్యవాదులైన కొందరు మహాత్ములు దీర్ఘసుమంగళభవ! అని నమస్కరించిన తల్లులను ఆశీర్వాదిస్తే, ఆ తల్లుల భర్తలు మృత్యు ముఖంలో ప్రవేశించే స్థితిలో పునర్జీవితులై, ఆయురారోగ్యాలతో చాలా కాలం వర్ధిల్లి నట్లు ఎన్నో సత్య కథనాలు మన సంస్కృతిలో ఆవిష్కృతమయ్యాయి.

సూ॥ సత్య ప్రతిష్ఠాయాం క్రియా ఫలాశ్రయత్వమ్.

సత్యములో సుప్రతిష్ఠ లైతే, అతని భాషణములు ఫలాశ్రయా లవుతాయి. సత్య ప్రతిష్ఠ కల మహాత్ముల వాక్కులు నిష్ఫలం కావు. అవి అమోఘంగా, అద్భుతంగా ఫలప్రద మవుతాయి అని పతంజలి రాజయోగము.

(12) అక్రోధము

క్రోధము రాకుండా చూసుకోవడము అక్రోధము. దీనిని కూడా సూక్ష్మంగా అర్థం చేసుకోవాలి. క్రోధము లేకుండా చూసుకోవడము అక్రోధమా? లేక, క్రోధము రాకుండా జాగ్రత్త పడటము అక్రోధమా?

క్రోధము అసలే లేకుండా పోవడ మనేది ఆత్మజ్ఞాని, బ్రహ్మవిదుడైన స్థితప్రజ్ఞనికే సాధ్యం. ప్రస్తుతం మనం దైవ సంపదకు సంబంధించిన లక్షణాలను గురించి చర్చించు కుంటున్నాం. ఇది సాధనావస్థకు సంబంధించిన విషయమే గాని, సిద్ధావస్థకు సంబంధించింది కాదు. సాధనాడు క్రోధము రాకుండా జాగ్రత్త పడ గలడే గాని, సంపూర్ణంగా క్రోధంపై విజయాన్ని సాధించ లేడు. కనుక క్రోధం కలిగి అవకాశం ఉన్నప్పుడు,

అవగాహనతో, ముందు జాగ్రత్తతో క్రోధాన్ని రానివ్వకుండా చూసుకొని, మనస్సు లోని ప్రశాంతతను భగ్గుం కాకుండా రక్షించు కోవడమే ఇక్కడ అక్రోధము.

పరై: లక్ష్మప్రస్థ లభిహతస్య వా ప్రోవుస్య క్రోధస్య ఉపశమనమే లక్రోధః - ఇతరులు దూషించినా, తిట్టినా, కొట్టినా, బాధించినా, రావడానికి అవకాశం ఉన్న క్రోధాన్ని రాకుండా చేసుకోవడం, లేదా వేగాన్ని తగ్గించు కోవడము, అలా ఉపశమించేటట్లు చూసుకోవడము అక్రోధము. ఈ సుగుణము జీవితంలో తిమిరాన్ని తరిమి తేజస్సును నింపుతుంది. అందుచేత ఇది దైవ సంపద.

క్రోధః ప్రాణహరః - క్రోధము ప్రాణమును హరిస్తుంది అన్నది శ్రీమద్రామాయణము. అంటే, విషతుల్య మైనది అని అర్థము. క్రోధము పాము కాటు వలె విషయుక్తము. మానవుని మూర్తిమత్వమును క్రోధం చాచు దెబ్బ కొడుతుంది. క్రోధం ముందు వెనుకలు చూడదు. పెద్ద చిన్న అని ఆలోచించదు. ఏ భాష మాట్లాడు తుందో అర్థం కాదు. పట్టు తప్పి ప్రవర్తిస్తుంది. ఆ తరువాత మనిషిని పశ్చాత్తాపంతో కుమిలి పోయేలా, కుంచుకు పోయేలా చేస్తుంది.

క్రోధం యొక్క కోరల్లో చిక్కి ఎన్నో కుటుంబాలు ముక్కలై పోయాయి. మరెన్నో సంబంధ బాంధవ్యాలు తెగి పోయాయి. క్రోధము దూరాలను సృష్టిస్తుంది. భారాలను పెంచుతుంది. మనల్ని మనం మరచి పోయేలా చేస్తుంది. మానవత్వాన్ని దెబ్బ కొడుతుంది. మనిషిలో పశుత్వాన్ని తెచ్చి పెడుతుంది. పశువులా ప్రవర్తించేలా శాసిస్తుంది. క్రోధంతో ఊగిపోయే మనిషిలో ఈ లక్షణా అన్నీ స్పష్టంగా కనిపిస్తాయి. 'నాకు కోప మొస్తే నేను మనిషినే కాను' అని కోపోద్రిక్తు డైన మనిషి పలుకుతూ ఉండటం మనం వింటూనే ఉంటాము. క్రోధం వస్తే తాను మనిషిగా మిగల లేడని, పశువును, మృగాన్ని సైతం మించి పోతాడని తానే చెప్పే టప్పుడు, మనకు మరొక నిదర్శనం ఎందుకు?

క్రోధం అసుర లక్షణము. అక్రోధం దైవ సంపద. క్రోధాన్ని ప్రేరేపించే పరిస్థితులు ఆసన్న మైనపుడు అవగాహనతో అక్రోధాన్ని కలిగి, క్రోధం నుండి బయట పడాలి అన్నది శాస్త్రం.

**కృద్ధే స్థేర ముఖావధారణ మథావిష్టే ప్రసాదక్రమో |
వ్యాక్రోశే వినయోక్తి రాజ్య దులితో ఛేదోత్పథ స్తోదశః |**

ఇతరులు మనపై కోపాన్ని ప్రకటించి నపుడు వారికి చిరునవ్వుతో కనిపించడం (కృద్ధే స్థేర ముఖావధారణం), పరులు క్రోధంతో వాళ్ళను వాళ్ళు మరచి నపుడు ఊరడించడము లేదా ఓదార్చే ప్రయత్నము చేయడము (అవిష్టే ప్రసాదక్రమః), పరులు కోపంతో తిట్టి నపుడు వారితో వినయంగా, వినమ్రంగా పలకడము (వ్యాక్రోశే వినయోక్తిః). ఒకవేళ అమృత్యు కొడితే, గతంలో చేసిన పాపానికి మూల్యం చెల్లించడం జరిగిందని తనను తాను శాంతింప చేసుకోవడం - ఈ విషయాలను దృష్టిలో ఉంచుకొని ఉచితానుచితాలను పరిశీలించి ప్రవర్తించ గలిగితే అక్రోధ మనే దైవ సంపదను సాధించుకో వచ్చు.

(13) త్యాగము

'త్యక్' అనే ధాతువు నుండి త్యాగము అనే పదము సంభవించింది. త్యక్ అంటే విడిచి పెట్టడము, వదిలించు కోవడము, విడిపించు కోవడము (త్యజతి, త్యక్త). 'త్యాగః' అంటే విడిచి పెట్టడము, లేదా దానము అని కూడా అర్థము.

ప్రస్తుతము త్యాగము అనే పదానికి దానము అనే అర్థమును గ్రహించ దానికి నీలు లేదు. దానమును

దైవ సంపదలో నాల్గవ లక్షణముగా చెప్పడం జరిగింది కనుక ఇక్కడ త్యాగ మంటే విడిచి పెట్టడ మనే భావమునే గ్రహించాలి అన్నది భాష్యం (త్యాగః సన్యాసః, పూర్వం దానస్య ఉక్తత్యాగే).

మోక్షము అనేది సాధకులకు ఏకైక గమ్యము. మోక్షము అనే అమృతత్యము త్యాగము లేనిదే సాధ్యం కాదు. అందుచేత, విడిచి పెట్టడము అనే అర్థాన్ని స్ఫురించే త్యాగ లక్షణమును దైవ సంపదలో చేర్చడం జరిగింది.

త్యాగే నైకే అమృతత్య మానయః - త్యాగము అనే ఒక్క దాని చేతనే మోక్షమును పొందుతారు అన్నది కైవల్యోపనిషత్తు. ఇక్కడ త్యాగము అనేది యోగ నిష్ఠాద్యయంలో సమాన పాత్రను ధరించి ఉంది. సర్వసంగ పరిత్యాగము అనేది జ్ఞానయోగ నిష్ఠలో ప్రధాన మైతే, విషయత్యాగము, సంగత్యాగము, కర్మఫల త్యాగము అనేవి కర్మయోగ నిష్ఠలో ప్రధానము. కనుక, ప్రవృత్తి రూపమైన కర్మయోగము నందు గాని, నివృత్తి రూపమైన జ్ఞానయోగము నందు గాని త్యాగము ప్రముఖ పాత్రను పోషిస్తూ ఉంది.

సూ. తత్తు విషయ త్యాగాత్, సంగత్యాగాత్ - విషయాల యందు మమ బుద్ధి లేకుండా ఉండటము, అలాగే వ్యక్తుల యందు అసంగ బుద్ధిని కలిగి ఉండటము త్యాగము అని నారద భక్తి సూత్ర ప్రబోధము (సూ. 35).

త్యాగము అనేది ఒకే పద మైనా, మునుముఖులు దానిలో ముఖ్యంగా రెండు విషయాలను దర్శించాలి. ఒకటి విడి పడటము; రెండవది ముడి పడటము. విషయ ప్రపంచము నుండి విడి పడటము త్యాగము అనేది మనకు అర్థమైంది. అలా విడి పడటం దేనికి? పరమాత్మతో ముడి పడటానికి. ఇంతవరకు ప్రపంచమును, నన్నును, విషయాలను, వ్యక్తులను, సంబంధ బాంధవ్యాలను ఆశ్రయించుకొనిన బుద్ధి, సమస్త ఆశ్రయాలను విడిచి పెట్టి, పరమాత్మనే అనన్య భావంతో ఆశ్రయించడం జరుగుతూ ఉంది. దీనినే అనన్య భక్తిగా గీతాచార్యుడు తొమ్మిదవ అధ్యాయం లోను (9 వ అ - 22 వ శ్లో), పదకొండవ అధ్యాయం లోను (11 వ అ - 54 వ శ్లో) ప్రవచించాడు. సర్వాశ్రయాలను త్యాగం చేసి పరమాత్మనే ఆశ్రయించడం అనన్యత అని నారద మహర్షి కూడా ప్రబోధించాడు (సూ. అన్యాశ్రయ్యాణాం త్యాగః అనన్యతా - నారద భక్తి సూత్రములు ; 10).

కనుక అటు కర్మయోగికి గాని, ఇటు జ్ఞానయోగికి గాని త్యాగ లక్షణము అనే దైవ సంపద పుష్కలంగా ఉండాలి. ఈ త్యాగ లక్షణము కర్మయోగంలో కర్మఫల త్యాగంగా గోచరిస్తే, జ్ఞానయోగంలో సర్వసంగ పరిత్యాగముగా కనిపిస్తుంది. కనుక నిష్ఠాద్యయం లోని యోగు లిరువురూ త్యాగులే.

త్యాగి సమస్తములో ఉన్నట్లు కనిపించినా, సమస్తము నుండి విడిపడి ఉంటాడు. అండనే ఉన్నా అంటు కోడు. చెంతనే ఉన్నా చేదుకోడు. ఉన్నదానిపై మక్కువ లేని వాడు, లేని దానిపై కోరిక కదలని వాడు త్యాగి. యోగాసక్తే గాని భోగాసక్తే లేని వాడు. సంసారంలో ఉన్నా తనలో సంసారము లేని వాడు కర్మయోగి అయితే, సన్యాసములో ఉన్నా తాను సన్యసిందా ననే భావన అదృశ్యమైన వాడు సన్యాసి. ఇదే త్యాగము. ఈ త్యాగమునే గీత ప్రముఖంగా ప్రబోధిస్తూ ఉంది. గీతార్థమే త్యాగము. 'గీత' అనే పదము లోని అక్షరార్థం కూడా త్యాగమునే సూచిస్తూ ఉంది.

గీ కారం త్యాగ దూషం స్వాత్ తత్త్వబోధం తకారకమ్ |

గీతావాక్య మిదం తత్త్వం జ్ఞేయం సర్వ ముముక్షుభిః ||

'గీ' అంటే త్యాగము. 'త' అంటే తత్త్వ జ్ఞానము. ఈ విధంగా త్యాగమును, తత్త్వ జ్ఞానమును బోధించడమే 'గీత' అనే పదము యొక్క పరమార్థ మని ముముక్షువులు గ్రహించాలి.

త్యాగ మార్గంలో పయనించి, తత్త్వ సాధాన్ని లభిరోహించి, ఆప్తకాములై, అత్యవిదులై తరించి సోండి అనేదే గీతా సందేశము.

(14) శాంతి

చిత్తము ఉపశమించడమే శాంతి. విషయాల నుండి విరమించిన చిత్తము ఉపరతిని పొందడమే శాంతి (శాంతిః లంతఃకరణస్య ఉపశమః). మనస్సు లోని రాగద్వేషాది మల దోషమే చిత్త అశాంతికి కారణము. రాగద్వేషాలు నిండిన మనస్సు ప్రశాంతంగా ఉండ లేదు. రాగవృత్తి ప్రవృత్తి వైపు పురికొల్పి మనస్సులో అలజడిని రేపుతూ ఉంటే, నివారించే మార్గంలో ద్వేష వృత్తి బుద్ధిని కలత పెడుతూ ఉంటుంది. రాగద్వేషాలను తృప్తి పరచడం ఎవ్వరికీ సాధ్యం కాదు. ఒక రాగవృత్తిని తృప్తి పరిస్తే, దానిని వెంబడించి మరి కొన్ని తలెత్తుతూ ఉంటాయి. ఒక ద్వేష వృత్తిని ఉపశమింప చేస్తే మరి కొన్ని ఉద్భవిస్తూ ఉంటాయి.

మనషి స్వరూపమే శాంతి. రాగద్వేషాలు మనస్సును ప్రేరేపించి, బహిర్ముఖం గావించి స్వరూపానికి దూరంగా తీసుకొని పోతాయి. అంతటితో ఆగవు. స్వరూప శాంతికి దూరం చేయడమే గాక, ఎక్కడైతే శాంతి లభించే అవకాశమే లేదో అట్టి అనిత్య విషయ ప్రపంచంలో శాంతి కొరకు అన్వేషిస్తూ పరితపించేలా చేస్తాయి. ఆ విధంగా మనస్సును సదా అశాంతికి గురి చేస్తూ ఉంటాయి.

రాగద్వేషాలకు సంబంధించిన వృత్తులు మనస్సులో అశాంతిని సృష్టిస్తూ ఉంటాయి. కలత పెట్టే వృత్తులు లేనపుడు మనస్సు ప్రశాంతంగా ఉంటుంది. ఆకాశంలో చంద్రుడు చల్లగా ప్రకాశిస్తూ ఉంటాడు. మబ్బులు గగనంలో కదుల్తూ ఉంటాయి. చంద్రుడు మబ్బుల మధ్య దూరి, మళ్ళీ మబ్బుల నుండి బయటికి వస్తున్నట్లు మనకు కనిపిస్తూ ఉంటుంది. చలించేది మేఘాలే గాని చంద్రుడు కాదు. మేఘాలు లేని ఆకాశంలో చంద్రుడు నిశ్చలంగా ప్రకాశిస్తూ కనిపిస్తాడు.

మేఘాలను తొలగిస్తే చంద్రుడు ప్రకాశించినట్లు, అచలమై శోభించినట్లు, రాగద్వేషాలు తటస్థ పడి, వృత్తులు ఉపశమిస్తే చిత్తము నిర్క్షేపమును వదలి శాంతిని పొందుతుంది. అదే చిత్తశాంతి. అంతఃకరణ ఉపశమము. కనుక శాంతి అనే దైవ సంపద త్యాగము తరువాత చెప్ప బడింది. రాగద్వేష ప్రేరితమైన మనోవృత్తులను వదలడ మనే త్యాగము జరిగితే, ఆ తరువాత శాంతి అంతఃకరణములో నిలుస్తుంది. కనుకనే త్యాగాత్ శాంతిః అనంతరమ్ - త్యాగము తరువాతే శాంతి ప్రాప్తిస్తుందని పన్నెండవ అధ్యాయంలో ప్రబోధించాడు గీతాచార్యుడు (12 వ అ - 12 వ శ్లో).

(15) అపైశునము

పరుల దోషాలను, లేదా లోపాలను వారి పరోక్షంలో ప్రస్తావించడం, లేదా ఎత్తి చూపి ఏకరపు పెట్టడము పైశునము. అట్టి పిశునత్వము లేకుండా ఉండటము అపైశునము (అపైశునమ్ అపిశునతా. పరస్మై పరరంధ్ర ప్రకటికరణం పైశునం తదభావః అపైశునం). కొందెములు చెప్పే అలవాటు, చాడీలు చెప్పే గుణము పైశునము. ఇది అసుర లక్షణము. దీనికి విరుద్ధ మైనది అపైశునము. అది దైవీ సంపద. ఋజు వర్తనము.

'నక్క బొక్కలు వెతుకును - కుక్క చెప్పులు వెతుకును' అనేది సామెత. పిశునత్వము అనే దుర్గుణానికి అలవాటు పడిన వాడికి చాడీలే పకోడీలు. ఎవరి విషయమునో తీసికొని వారి పరోక్షములో మరొక వ్యక్తితో వారి ప్రవర్తనమును గూర్చి గాని, వారి వ్యక్తిగత విషయాలను గూర్చి గాని, వారి ఆలోచనా విధానమును గూర్చి గాని విందలు మోపుతూ చెప్పక పోతే కొందరికి తినింది జీర్ణం కాదు. మరి కొందరికి నిద్ర పట్టదు. ఇదే పైశునము.

ఈ ప్రపంచంలో దోషాలు లేని వారెవరు? ఎవరి దోషాలు వారి కున్నాయి. అలాంటప్పుడు, ఇతరులను అడి పోసుకోవడంలో వేడుక ఏముంది? దీనిని కాస్త లోతుగా విచారిస్తే, ఇతరులకు చెడు చేయాలి అనే భావన చాడీలు చెప్పే వ్యక్తిలో ఉన్నట్లు ఎవరి కైనా అర్థ మవుతుంది. ఒకరికి చెడు చేసి మనం సొందే దేముంటుంది? ఏ ప్రయోజనము లేక పోయినా, సైగా దాని వల్ల పరులకు హాని కలుగుతూ ఉంది అని తెలుస్తూ ఉన్నా, ఈ సైకున వృత్తిని మనషి ఎందుకు సాగిస్తాడు అంటే ఏం చెప్పగలం? ఇతరులు హాయిగా ఉంటే చూచి సహించ లేని మానసిక దౌర్బల్యమే ఈ పిశునత్వానికి పునాది. కనుక అసూయా ద్వేషాలే సైకునము వెనుక ప్రధాన కారణాలుగా తెలుస్తాయి.

కట్టెలో ఉండే అగ్ని కట్టెనే దహిస్తుంది. ఏ వ్యక్తిలో ఈ ర్వాద్వేషాలు ఉంటాయో, అవి ఆ వ్యక్తి బుద్ధినే పాడు చేస్తాయి. బ్రతుకును నికృష్టంగా మారుస్తాయి. ఇలా చూచి నపుడు, సమస్య ఎక్కడో లేదు. కొందెములు చెప్పే వాడి లోనే ఉంది. ఏ క్షణంలో అయినా అంతఃకరణమును దగ్ధం చేయడానికి సిద్ధంగా ఉండే ద్వేషాగ్నిని ప్రేమ జలంతో ఆర్పుకోవడానికి బదులు, పరులపై చాడీలు చెప్పడ మనే చిరుగులను తోడు చేసుకోవడం వల్ల ఎవరికి వష్టం?

చాడీ లన్నీ చాటు గానే సాగుతాయి. ఎవరిని గూర్చి చెడుగా ప్రచారం జరుగుతూ ఉందో ఆ వ్యక్తికి మాత్రం వినిపించే అవకాశం లేదు కదా! ఇతని మాటల పెగలు అతనిని సోకపు కదా! మరి, ఎవరికి వష్టం? చెప్పే వాడు, వినే వాడు - వీరిద్దరే పైశునములో మునిగి ఉన్నారని కనుక వీరికే వష్టం. ఇద్దరి మనస్సులూ పాడు అవుతాయి.

ఇతరులను గూర్చి చెడుగా మాట్లాడ టానికి మనం చెప్పే చాడీలకు ఋజువు లేక్కదాన్నాయి? ఏ ఋజువులు లేక పోయినా పని గట్టుకొని దోషాలను ఆరోపిస్తూ వ్యర్థ పదనాలు సలకడం పైశునము. అసుర లక్షణము.

విచారించి అర్థం చేసుకుంటే, ఇతరులను వారి పరోక్షంలో నిందించడం వెనుక మనలో నిగూఢంగా దాగి ఉన్న ఈర్వాసూయలకు ఋజువులు దొరుకుతాయి. అలా మన దోషాలను మనం చూసుకొని, వాటిని సవరించుకొని శుద్ధి చేసుకొనే కార్యక్రమంలో నిమగ్నమై ఉంటే, అన్యుల దోషాలు మనకు కనిపించవు కూడా. కనిపించ నపుడు ఇక కలవరించే దేముంటుంది? పలవరించే దేముంటుంది? ఏదీ ఉండదు. అపైశునం, అంటే ఇతరుల దోషాలను ఏకరపు పెట్టని లక్షణం ఒక్కటే ఉంటుంది. ఈ నిశిష్ట లక్షణం ఎవరిలో ఉంటుందో వారే దైవ సంపద కల వారు.

మోపే వారు నిందలు ఎందరో

మోసే వాడివి కాబోకు

కాకి కూతలు ఎవరికి మధురము?

కోకిల రవమే కమనీయము

సహనమే సంపద పగయే ఆపద

సద్గతి కిదియే సోపానము

రామ రామ జయ రాజారామ్

రామ రామ జయ నీలారామ్

అని రామజోగి చిట్టా.

(16) భూతదయ

ఆర్తుల యందు, దీనుల యందు, దుఃఖితుల యందు చూపే కృపయే దయ (దయా కృపా భూతేషు దుఃఖితేషు). వేడికి పాత్ర లోని పాలు పొంగినట్లు, అవగాహనా వేడికి హృదయం లోని ప్రేమ పొంగడమే దయ. దయ అనేది దైవగుణము. భగవంతుడు దయా స్వరూపుడు. ప్రతి వ్యక్తి హృదయంలో భగవానుడు ఉన్నాడు (18 వ అ - 61 వ శ్లో). ఎలా ఉన్నాడు? దయా రూపంలో ఉన్నాడు. 'హృదయము' అనే నాలుగు అక్షరాల పదంలో మధ్య సున్న రెండక్షరాలు 'దయ'. అది ఈశ్వర స్వరూపము. అది అందరి హృదయం లోనూ ఉంది. అది అర్థం కాక, పరమాత్మకు నాపై దయ లేదు అంటూ ఉంటారు. దయ అనేది వచ్చేది కాదు. ఉన్నదే. మన హృదయంలో దయా రూపంలో భగవంతుడే ఉన్నాడు. ఆయన దయ తోనే గుండె కొట్టు కుంటోంది. ఆయన దయ తోనే కళ్ళు చూస్తున్నాయి. దయ ప్రత్యేకంగా రావడ మేమిటి? వచ్చే ఉంది. వచ్చి మన లోనే ఉంది. అలా ఉందనే జ్ఞానమే మనకు రావాలి.

ఈ విధమైన జ్ఞానము ఎవరికి కలిగితే వారిలో దయా సంపద ఉంటుంది. దయ అనే దైవ సంపద ఉంటుంది. పరమేశ్వరుడు మన హృదయంలో నిలిచి నిర్దోషకంగా మనపై దయా వృష్టిని కురిపిస్తున్నాడు. దయామయుడు మన లోనే ఉండగా, మనలో దయ లేకపోవడ మేమిటి?

కత్తితో పండు కోసేటప్పుడు, కూరగాయలు తరిగి టప్పుడు కొన్ని సమయాలలో చేతికి గాయ మవుతుంది. అలాగే ఏదైనా వేడిగా ఉన్న పాత్రను తెలియకుండా ముట్టుకు న్నప్పుడు చేయి కాలుతుంది. అలాంటి సమయాలలో హృదయంలో ఉన్న దయ పైకి ఎలా పొంగుతుందో మనం ప్రత్యక్షంగా వీక్షించ వచ్చు. గాయమైన చేతిని, లేదా కాలిన చేతిని నోటితో చల్లగా, మెల్లగా గాలిని ఊదుతూ అనునయించే దృశ్యాన్ని చూస్తే, వ్యక్తి లోని దయ ఎలా వ్యక్త మౌతూ ఉందో అర్థ మవుతుంది. అదే దయను ఇతరులపై చూప గలిగితే అది భూతదయ అవుతుంది.

ప్రస్తుత శ్లోకంలో ప్రథమంగా మనం అహింస అనే దైవ లక్షణాన్ని చెప్పుకున్నాం. ఇతరులను కష్ట పెట్టకుండా ఉండటము అహింస అయితే, ఇతరులను ప్రయత్న పూర్వకంగా సుఖ పెట్టడం దయ అవుతుంది. అహింస, దయ అనే దివ్య గుణాలు మనిషికి రెండు కళ్ళ లాంటివి. అవి మనిషి లోని ప్రేమకు ప్రతిరూపాలు.

మేఘంలో ఉండే జలం వర్షించి నపుడు తారతమ్యాలు చూడకుండా సర్దులను ఎలా సంలృప్తి పరుస్తుందో, హృదయం లోని ప్రేమ దయా రూపంలో వ్యక్త మైనపుడు సర్వ ప్రాణులపై ఒకే విధంగా ప్రసరిస్తుంది. దైవి సంపద గల పుణ్యాత్ముడు కేవలం మానవులనే కాదు, సర్వ ప్రాణులను తన దయామృతంతో తడుపుతాడు. దీనులపై దయ చూపి వారిని ఆదుకుంటాడు. ఆర్తులను అక్కున చేర్చు కుంటాడు. పశుపక్ష్యాదులను సైతం సేవిస్తాడు. ఆకలితో అలమటిస్తున్న మానవులపై దయను ఎలా ప్రసరింప చేస్తాడో, నీరు లేక ఎండి పోతున్న మొక్కలపై కూడా అదే దయను కురిపిస్తాడు. కనుకనే దయామయు దైవ పరమేశ్వరుని రూపంగా శోభిస్తున్న దయను దైవ సంపదగా భావించాలి.

(17) అలోలుప్యం

లోలుప్యము అంటే విక్రియ, లేదా మార్పు. అంటే చలించడము అని అర్థము. అలోలుప్యము అంటే అవిక్రియ, లేదా వికారము లేని స్థితి. విషయాల మధ్యే ఉన్నా, ఇంద్రియాలు ఏ విధమైన వికారము లేకుండా ఉండటాన్ని అలోలుప్యం అంటారు (అలోలుప్యం ఇంద్రియాణాం విషయ సన్నిధౌ అవిక్రియా).

అలోలుప్యం అనే పదానికి అలోలత్యం అనే పాఠాంతరము కూడా ఉంది. విషయాల యందు ఆసక్తి

ఉండటాన్ని విషయ లోలత్యం అంటాము. స్త్రీ వ్యామోహం ఉన్న వ్యక్తిని స్త్రీ లోలుడు అంటాము. వేణుగానము నందు ఆసక్తి గల వానిని వేణుగాన లోలుడు అంటాము. లోలత్యం, లేదా లోలుప్యం అంటే ఇదే. అది లేకుండా ఉండటము అలోలత్యం, లేదా అలోలుప్యం. ఇది దైవి సంపదకు సంబంధించినది.

ప్రేరేపించే విషయాలు ఎదురుగా లేవపుడు వాటి యందు ఇంద్రియ లోలత్యం వ్యక్తికి లేక పోవచ్చు. ఇది సర్వ సామాన్యం. కాని, వికార హేతువు వైన విషయాలు, అంటే ఇంద్రియాలను ప్రేరేపించే విషయాలు కనిపిస్తూ ఉండినా, అంటే వాటిని అనుభవించే అవకాశము అందుబాటులో ఉండినా, అనుభవించడం అవేది అలా ఉంచి, కనీసం మనస్సులో ఏ విధమైన వికారం లేకుండా, ఇంద్రియ నియమం కలిగి ఉండటము అలోలత్యం. ఇది మహిమాన్వితమైన దైవ సంపద. రంభ తన అందచందాలను ఒలక బోస్తూ ప్రేరేపించినా ఏ మాత్రం మొక్కువోని నిగహంలో తిరస్కరించిన శుక్రబ్రహ్మలో దివ్యంగా శోభించింది ఈ అలోలుప్యమే. జీర్వశ తన సౌందర్యాన్ని ప్రదర్శిస్తూ ఊరించినా, ఉలుకు పలుకు లేక నిరసించిన అర్జునునిలో కనిపించింది కూడా ఈ అలోలత్యమే. ఇది సాధకులు అవశ్యం పాధించ దగిన దివ్య సంపద. దైవి సంపద.

(18) మార్దవము

మార్దవము అంటే మృదుత్వము. మృదువైన స్వభావము. క్రౌర్యం లేకుండా ఉండటము మార్దవము (మార్దవం మృదుతా లక్ష్మోర్ధం). సున్నితమైన మనస్తత్వము. పువ్వు లాంటి సున్నితమైన, మెత్త వైన హృదయ మును సాధకులు కలిగి ఉండాలి. మాటలలో మృదుత్వం ఉండాలి. మాటలలో మృదుత్వము అంటే, మాటలు ప్రేమ పలుకులై ఉండాలి. కరుణా పూరితంగా ఉండాలి. కఠినంగా, కర్కశంగా భాషించకుండా, సున్నితంగా, మృదువుగా మాట్లాడాలి. అదే మార్దవ మంటే.

ఒక్క మాట లోనే కాదు, మనస్సు కూడా మృదువుగా ఉండాలి. ఆచార వ్యవహారాలలో మృదుత్వము ఉండాలి. మృదువుగా ఉండే పువ్వుల్ని అందరూ ప్రేమిస్తారు. అలాగే మృదు స్వభావులను పర్వులు ఆదరిస్తారు. ఇదే మార్దవము. సర్వామోద మైన దైవి సంపద.

ఇక్కడ మరొక విషయాన్ని కూడా జ్ఞాపకం పెట్టుకోవాలి. కొందరు మృదువుగా మాట్లాడుతారు. కాని, మనస్సులో చాలా కఠినంగా ఉంటారు. కొందరేమో మాటలో కర్కశంగా ఉంటారు. కాని, వారి మనస్సు చాలా సున్నితంగా ఉంటుంది. అలాంటి వారి విషయంలో, 'పాపం మాట అలా ఉంటుందే గాని మనస్సు చాలా మంచి దండీ' అంటూ కొందరు వ్యాఖ్యానిస్తూ ఉంటారు.

మొదటి వారు కవటులు. ఆలోచించ దగిన వారు కారు. ఇక, రెండవ వారు నిస్కల్మషలే గాని, మనస్సుతో పాటు మాటలో కూడా మృదుత్వాన్ని పొంద గలిగితే తప్పక దైవ సంపదను సాధించిన వారు అవుతారు. మృదు స్వభావులే మార్దవ ప్రియులు.

(19) లజ్జ

లజ్జ పడటము కూడా దైవ గుణము అంటున్నాడు. లజ్జ పడటము అంటే సిగ్గు పడటము అని అర్థము. దానినే ప్రీతి అంటారు. ప్రీతి శబ్దము సిగ్గును సూచిస్తుంది (ప్రీతి లజ్జాయామ్).

సిగ్గు అనే గుణము ప్రతి ఒక్కరిలో కొద్దో, గొప్పో ఉంటుంది. ఎందుకు సిగ్గు పడుతున్నాడు? అని చూచి నప్పుడే మనిషి మనిషికి అంతరము కనిపిస్తుంది. సిగ్గు పడే వాళ్ళను మనం చూస్తూ ఉంటాము. కాని అది వాంఛనియమా, కాదా అనేది సిగ్గు పడే వాళ్ళకు తెలుసో, తెలియదో మనకు అర్థం కాదు.

‘ఎందుకలా సిగ్గు పడతావు? కొత్త వాళ్ళవ రున్నారు? అందరూ మన వాళ్ళే కదా! ముందుకు రా! అంటూ కొందరు వ్యాఖ్యానిస్తూ ఉండటము మనకు వినపడుతూనే ఉంటుంది. ‘చాలా మంచి గాత్ర ముండి చక్కగా పాడుతుంది. కాకపోతే కాస్త సిగ్గు ఎక్కువ’ అని కొందరు అంటూ ఉంటారు. ‘మిమ్మల్ని అడగాలనే మీ వద్దకు వచ్చాడండి. కాని సిగ్గుతో అడగలేక పోయాడు’ అని మరి కొందరు చెబుతూ ఉంటారు. పూర్వపు రోజుల్లో అయితే పెళ్ళి చూపులలో, పెళ్ళి పీటల మీద ఇరు వైపుల సిగ్గు తొణికిసలాడుతూ ఉండేది.

మనకు తెలిసిన, మనం చూస్తున్న ఇలాంటి సిగ్గుల ముగ్గుల్ని గూర్చి కాదు భగవంతుడు చెబుతున్నది. గీతాచార్యుడు సిగ్గును, లేదా లజ్జను దైవీ సంపదగా వర్ణిస్తున్నాడు అంటే, అది సామాన్యులలో మనకు కనిపించే సాధారణ మైన సిగ్గు కాదు. దైవ మార్గంలో చరించే ఉన్నతులు ఆంతరంగికంగా అనుభవించే సంకోచానికి సంబంధించిన బిడియము.

అకార్యమును, అంటే చేయ కూడని కార్యమును చేయవలసి వచ్చినపుడు, అట్టి అకార్యచరణము నందు చిత్తానికి కలిగే సంకోచము ఇక్కడ ప్రాజ్ఞ లేక లజ్జగా చెప్పబడుతూ ఉంది. వ్యక్తి బౌద్ధత్యాన్ని తెలుపుతూ ఉన్నందున, లజ్జ పడే ఆ ప్రత్యేక పరిస్థితులలో వ్యక్తులలో పరివర్తనకు అవకాశము ఉన్నందున, సిగ్గు పడటం, లేదా లజ్జ పడటము దైవ సంపదగా పేర్కొన బడింది.

‘అలాంటి వాడు ఇలాంటి పని చేశాడు. సిగ్గు కూడా లేదు. లజ్జ లేని బ్రతుకు’ అనే లోక నిందలు క్రొత్తవి కావు. చేయ కూడనివి చేసి నపుడు, ‘ఇలా ఎందుకు చేశానా?’ అని సిగ్గు పడటం మానవత్వము. కాని, మనం చూస్తున్న ప్రాజ్ఞ అలాంటిది కూడా కాదు. చేతులు కాలిన తరువాత ఆకులు పట్టుకోవడం కాదు. చేయక ముందే సిగ్గు పడి కార్యచరణము నుండి నిరమించడము. అందుకే ఇది దైవ లక్షణము. దోష రహిత జీవనము.

ఆశించి నంతగా సాధనలో పురోగతిని సాధించలేక పోయాను, అనుకున్నంతగా మారలేక పోయాను అని తనలో తాను సిగ్గు పడటము; తన లోని బౌద్ధత్యాన్ని గుర్తించిన వారు తనను స్తుతించి నపుడు సంతోషించ దానికి బదులుగా, అలాంటి స్తుతుల నుండి సిగ్గుతో తప్పుకోవడము - ఇవన్నీ ప్రాజ్ఞ అనే దైవ సంపద క్రిందికే వస్తాయి.

(20) అదాపలము

చాపలము అంటే చపలత్వము, చంచల స్వభావము అని అర్థము. అట్టి చపలత్వము లేకుండా ఉండటము అదాపలము. చాపలము అంటే చంచలము, అస్థిరము అని అర్థము కనుక (చపలత్వంలోని స్థిరః) అదాపలము అంటే చంచలత్వము లేక పోవడము, స్థిరత్వము కలిగి ఉండటము అని అర్థము.

అసతి ప్రయోజనే వాక్యాణి సాధానామ్ అవ్యాపారయత్నత్వమ్ అదాపలమ్ - కరచరణాదులతో, వాక్కుతో ఏ విధమైన ప్రయోజనము లేని కార్యాలను చేయకుండా ఉండటము అదాపలము అని శ్రీ శంకర భాష్యము.

మనిషిలో నిర్విమిత్త వ్యాపారాలు సాగు తున్నాయి అంటే అతనిలో రజోగుణము మోతాదు ఎక్కువగా ఉందని అర్థము. అందుకే చపలత్వము. వ్యర్థ చేష్ట అన్నీ చపలత్వము క్రిందికే వస్తాయి. ఏమిటి అతని అలవాటు? ఒక్క క్షణం కూడా కుదురుగా ఒక చోట కూర్చో డెందుకని? అని పెద్దలు అంటూ ఉండటం మనకు తెలుసు.

కొందరు ఒక చోట ఉండ లేరు. కొన్ని క్షణాలు స్థిరంగా కూర్చోలేరు. ఒకవేళ బలవంతంగా కూర్చో పెట్టినా, కాళ్ళు చేతులు, కళ్ళు కదిలిస్తూ నైనా ఉంటారు. క్షణం కదలకుండా కూర్చోలేని ప్రబుద్ధులు

ధ్యానంలో స్థిరంగా ఎలా కూర్చో గలరు? ఇలాంటి వాళ్ళే, వాకు ధ్యానం కుదరడం లేదండి, మనస్సు నిలవడం లేదండి అంటూ ఉంటారు. ఏం చేద్దాం! బ్రతుకులో లేని నిలకడ భక్తిలో రమ్మంటే వస్తుందా?

వ్యక్తితో సంబంధం లేకుండా, నిర్విమిత్తంగా, నిష్ప్రయోజనంగా ఇంద్రియాలు వ్యర్థమైన వ్యాపారాలు సాగిస్తున్నా యంటే అది చపలత్వము కాక మరేమిటి? కొందరు కాళ్ళు ఆడిస్తూ ఉంటారు. కొందరు గోళ్ళు కొరుకుతూ ఉంటారు. కొందరు ఏదో తబలా వాయిస్తున్నట్లు కుర్చీ మీదనో, బల్ల మీదనో, మంచం మీదనో వేళ్ళతో కొడుతూ ఉంటారు. అది బాగుండ దేమో, కొందరు మడుపి మీద, తల మీద మద్దెల వాయించు కుంటూ ఉంటారు. కార్యాలయాల్లో చూడండి. ఈ చపలచిత్తులే కుర్చీల మధ్య అకారణంగా తిరుగుతూ ఉంటారు.

కాళ్ళు చపలము. కళ్ళు చపలము. చేతులు చపలము. వాక్కు, చపలము. మనస్సు చపలము. ఏది చూచినా చపలమే. చంచలమే. అన్నీ మర్కట చలనాలే. ఈ విధమైన చపల స్వభావము, చంచలమైన గుణము లేక పోవడము అదాపలము. సుస్థిరత్వము. దైవీ సంపదకు సంబంధించిన ఉత్తమ లక్షణము.

ధ్యానయోగి మనస్సు గాలి లేని చోట దీపం లాగా స్థిరంగా, నిలకడగా ఉండాలి. తత్త్వ చింతనము చేయాలన్నా, తాత్విక ప్రవచనము సాగించాలన్నా బుద్ధి అవధానంతో ఉండాలి. ఆత్మ అచలము. ద్రువము. అలాంటి ఆత్మే తాను అనే నిరుక చపల స్వభావులకు కలుగుతుందా? గుఱ్ఱము ఎంత శక్తి కలదైనా, ఎంత వేగంగా పరుగు పెట్టే దైనా, దాని కళ్ళకు గంతలు కట్టే వడిపిస్తారు. కారణం, అది చపల జీవి. బలవంతంగా దానిని ఒక గాడిలో పయనింప చేయాలి. అలా కానపుడు అది ఎట్టైనా పరుగు తీయవచ్చు. నిలకడ లేని బ్రతుకు అన్నీ ఇలాగే ఉంటాయి.

ప్రయోజనం లేకుండా వాక్కును, కరచరణాదులను చలింప చేయకుండా ఉండటాన్ని దైవ లక్షణంగా ఆచార్యుల వారు వ్యాఖ్యానించడాన్ని కొందరు జీర్ణించుకో లేరు. ఇంత స్వల్ప విషయాన్ని దైవీ సంపదగా గుర్తించడ మేమిటి అని సంశయిస్తారు. కానీ, నిశ్చలమైన శ్రవణ మనన నిదిధ్యాసల నుండి, స్థిరమైన ధ్యాన స్థితి నుండి అచలమైన ఆత్మస్థితికి చేరడానికి చపలత్వము ఎంత పెద్ద ప్రతిబంధకమో ఆరోచనాపరులకు, వివేకవంతులకు తెలియనిది కాదు. ప్రపంచంలో అన్నీ చలనశీలాలే. దేహేంద్రియ మనోబుద్ధులలో అన్నీ చలనాలే. ఈ చలనాల నుండి విడిపడి అచలమైన ఆత్మస్వరూపాన్ని పొందాలి అంటే అదాపలము అనే సాత్విక దైవీ సంపద అత్యంత ప్రధాన మైనది.

ఇష్టబీజి, దైవీ సంపదకు సంబంధించి ఇరవై లక్షణాలను పూర్తి చేయడం జరిగింది. ఇక మిగిలిన ఆరు లక్షణాలను తరువాత శ్లోకంలో వివరిస్తున్నాడు.

తేజః క్షమా ధృతిః శౌచ మద్రోహో నాతిమానితా ।

భవంతి సమృద్ధం దైవీ మభిజాతస్య భారత ॥

3

తేజః-క్షమా-ధృతిః-శౌచం-అద్రోహః-న-అతిమానితా

భవంతి-సంపదం-దైవీం-అభిజాతస్య-భారత

తేజః	=	తేజము	శౌచం	=	శుభ్రత
క్షమా	=	ఓరిమి	అద్రోహః	=	ద్రోహము లేకుండుట
ధృతిః	=	దైర్యము	న అతిమానితా	=	గర్వము లేకుండుట

దైవీం = దైవ సంబంధమైన
సంపదం = సంపదను గురించి

అభిజాతస్య = పుట్టిన వానికి
భవంతి = కలుగుచున్నవి

అర్జునా! తేజము, ఓరిమి, ధైర్యము, శుభ్రత, ద్రోహము చేయకుండుట, గర్వము లేకుండుట - దైవీ సంపదతో జన్మించిన వారిలో ఇవి కనిపిస్తాయి.

వ్యాఖ్య

(21) తేజస్సు

తేజస్సు అంటే ప్రకాశము, తిమిర విరోధి. తేజస్సు అంటే ప్రాగల్భ్యము అని భాష్యం. ప్రగల్భ్యత్వమే ప్రాగల్భ్యము. జ్ఞానము వలన ఏర్పడిన నిర్భయత్వమే ప్రాగల్భ్యము. జ్ఞానము ప్రకాశవంత మైంది. అదే తేజము. కేవలం బుద్ధికి సంబంధించింది.

తేజస్సు అనే పదమును అనేక విధాలుగా ఉపయోగిస్తారు. వేదాంతంలో బ్రహ్మ తేజస్సు, బ్రహ్మతేజము, ఆత్మతేజము అనే పదాలు తరచుగా వినపడుతూ ఉంటాయి. కాని, ఆ తేజస్సును దర్శించాలి అనే అత్యుత్సాహంలో కొందరు, 'ఆయన ముఖ వర్చస్సు చూడండి. ఏమి తేజము! బ్రహ్మవర్చస్సు ఉట్టి పడుతోంది' అని చీకటి మాటలు పలుకుతూ ఉంటారు. తేజస్సు ఒక్కటే కాదు. దైవీ సంపదకు సంబంధించిన లక్షణాలన్నీ బుద్ధి ధర్మాల్లో, బుద్ధి గుణాలలో గాని దేహ ధర్మాలు కావు. తేజస్సు అంటే దేహకాంతి కాదు. బుద్ధి ప్రకాశము. ఈ కారణం చేతనే తేజస్సు అనే పదానికి ప్రాగల్భ్యం అనే అర్థాన్ని చెప్పడమే గాక, అది చర్మగత సౌందర్యము, లేదా ప్రకాశము కాదని కూడా భాష్యం నిర్వచించింది (తేజఃప్రాగల్భ్యం, న త్వగ్గతా దీప్తిః).

తేజస్సు అంటే బుద్ధి సూక్ష్మత. విచార యుక్త వివేకము. బుద్ధి లోని జ్ఞానము. అస్పృశ్యత లేని స్పృశ్యమైన జ్ఞానము. చీకటి కోణాలు లేని తేజము. వెలుగుల తోరణాలు ప్రకాశించే వివేక తేజము. ఇది దైవీ సంపద.

(22) క్షమ

క్షమ అంటే ఓర్పు, లేదా సహనము అని అర్థం చెప్పుకుంటాం. క్షమ అనేది దైవ సంపద. కనుక దానిని విశాలంగా, విశిష్టంగా అర్థం చేసుకోవాలి. గడచిన అధ్యాయాలలో క్షమను గూర్చి విస్తరించి చెప్పుకున్నాం (12వ అ - 13 వ శ్లో; 13 వ అ - 8 వ శ్లో). ఇక్కడ విశేషించి విశిష్టతను గుర్తించాలి.

ఏదైనా పరాభవం జరిగి నపుడు వ్యక్తి దానిని ఓర్చుకోవచ్చు. అది సహనము, లేదా ఓర్పు అవుతుంది. పరాభవాన్ని వ్యక్తి సహించ వచ్చు. పరాభవించిన వ్యక్తిపై ప్రతిచర్యను గ్రహించక పోవచ్చు. ఇదంతా సహనమే. కాని, నిష్కారణంగా అతడు తనను పరాభవించాడు అనే పరిలాపాన్ని మనస్సులో పెట్టుకొని ఉంటాడు. పగ తీర్చుకోకుండా సహించడం వేరు. బుద్ధిలో పగను దాచుకోవడం వేరు. ఇక్కడే, క్షమ గగన విహారం చేస్తూ ఉంటే, సహనం నేలపై నిలబడి విస్మయంతో వీక్షిస్తూ ఉంటుంది.

క్షమ అనేది దైవ గుణము. పరాభవాన్ని భరించడమే గాక, దాని ఫలితాన్ని మనస్సులో దర్శించని అద్భుత మైన అవగాహన. పరాభవించిన వారికి సైతం పరితోషాన్ని కలిగిస్తూ, తాను పరిపూర్ణమై ఉండటము క్షమా గుణ వైభవము.

అకృష్టస్య తాదేతస్య వా అన్తః విక్రీయానుత్పత్తిః ఉత్పన్నాయాం ప్రశమనం అక్రోధః ఇతి అహోదామ - తిట్టినా, ఈడ్చినా, కొట్టినా, ఒక వైపు బాధను, మరొక వైపు పరాభవాన్ని అనుభవిస్తూ ఉండినా, దానికి సంబంధించిన ఏ విధమైన వికారము, కోపము మనస్సులో కలగకుండా ఉండటము క్షమ అవుతుంది. అందుకే అది దైవీ సంపద.

ఈ సందర్భంలో ఒక ప్రధానమైన విషయాన్ని మనం గుర్తించాలి. సృష్టిలో నిలుపు కోవాలి. దైవీ సంపదకు సంబంధించి మనం ఇప్పటి వరకు చెప్పుకొనిన ఇరవై ఒక్క లక్షణాలలో అక్రోధము అనేది పన్నెండవ దైవ గుణము. దానిని గూర్చి ఆ సందర్భంలో విపులంగా చర్చించు కున్నాము కూడా. కాని, అక్రోధము, క్షమ అనే ఈ రెండు లక్షణాలు సమానార్థాలుగా కనిపిస్తున్నాయి. కనుక, ఇది పునరుక్తి అని కొందరు భావిస్తారు. వాటి మధ్య ఉన్న సూక్ష్మమైన అంతరాన్ని గుర్తించక పోవడమే వారు ఆలా భావించడానికి కారణము. మనం స్పష్టంగా అర్థం చేసుకుందాం.

ఒకరు పరాభవించి నపుడు మనస్సులో వికారము జనిస్తుంది. క్రోధం పుట్టే అవకాశం ఉంటుంది. అట్టి పరిస్థితిలో అవగాహనలో క్రోధాన్ని నిగ్రహించడము, రాకుండా ఆపడము అనేవి అక్రోధము. ఆ విధంగా మనస్సులో ఏ విధమైన వికారము లేకుండా చేసుకోవడము.

కాని, క్షమ అది కాదు. పరాభవించ బడినపుడు మనస్సులో అసలు క్రోధమే తల ఎత్తుకుండా ఉండటము క్షమ. వికారము జనించి ఆపడము కాకుండా, ఏ వికారము సంభవించకుండా ఉండటమే క్షమా గుణము.

క్షమా గుణంలో మరొక విశిష్టత కూడా ఉంది. ప్రతిచర్యకు అనుకూలమైన వికారము బుద్ధిలో లేక పోవడమే గాక, పరాభవించిన వ్యక్తి పరిస్థితిని, మానసిక స్థితిని అర్థం చేసుకొని ప్రతిచర్యకు బదులుగా ఆ వ్యక్తికి పరితోషాన్ని కలిగించే కార్యానికి ఉద్ద్యమించడం కూడా క్షమలో భాగమే.

భూమాతను సహనానికి ప్రతిరూపంగా చెబుతాము. నాగళ్ళతో అవని కుక్కిని దారుణంగా దున్నినా, క్షమాగుణంతో భరించడమే గాక, దున్నిన వారికి ధాన్యాన్ని పంచుతుంది ధరణి. ఆ ధరణి మాత సుండి ఆవిర్భవించినవే కనుక, పండ్లను కత్తులతో కోసినా, కోసిన వ్యక్తికి, ఉపకరించిన కత్తికి ఇద్దరికీ మధుర రసాన్ని త్రాగిస్తాయి. ఇంతటి క్షమాగుణము కలిగిన తల్లి కనుకనే, భూమాతపై పాదం మోపలేక ధరణి పుత్రులు క్షమించ మని వేడుకొంటూ ఉంటారు. విష్ణుపక్షీ నమస్తుభ్యం పాదస్పర్శం క్షమస్యమే - అమ్మా! భూమాతా! వారిసతీ! నీపై కాలు పెడుతున్నందుకు నన్ను క్షమించు. మరో మార్గం లేక ఇలా చేయవలసి వస్తోంది అని ఉదయాన్నే మన మందరము నేల తల్లికి నమస్కరిస్తున్నాము. క్షమా గుణము అంత విశిష్ట మైంది. అందుకే అది దైవీ సంపద.

ప్రతిచర్యను ప్రదర్శించే సామర్థ్య మున్నా, పరాభవించిన వ్యక్తిపై ప్రతాపాన్ని చూపే ప్రయత్నం చేయ కుండా, నిర్వికారంగా ప్రశాంత చిత్తుడై ఉండటము దైవీ సంపద కలిగిన క్షమావంతుని లక్షణము.

(23) ధృతి

ధృతి అంటే ధైర్యము. కాని, ప్రస్తుతం మనం అధ్యయనం చేస్తున్న దైవీ సంపదలో ధృతిని విస్తరించి చెప్పు కోవాలి. మోక్ష మార్గంలో పయనించే సాధకులకు దృఢ దీక్ష ఉండాలి. ధైర్య స్థైర్యాలు ఉండాలి. దృఢ సామర్థ్యం ఉండాలి. పూర్వాధ్యాయాలలో వీటిని కొంత వరకు అర్థం చేసుకున్నాం. స్థిరమైన నిశ్చయాన్ని పండించడం ఉండాలి. పూర్వాధ్యాయంలో (14 వ శ్లో). దృఢమైన స్థైర్యాన్ని పదమూడవ అధ్యాయం లోను చూశాం (7 వ శ్లో). పండించడం అధ్యాయంలో (14 వ శ్లో). దృఢమైన స్థైర్యాన్ని పదమూడవ అధ్యాయం లోను చూశాం (7 వ శ్లో). నిశ్చయ స్థైర్యాలలో సమర్థతను, సమయస్ఫూర్తిని కలిగి వర్తించడము అనే దక్షతను గూర్చి కూడా చెప్పు కున్నాం (12 వ అ - 16 వ శ్లో). వీటన్నిటిలో ధృతి, లేదా అవగాహనతో కూడిన ధైర్యమే ప్రధానంగా ప్రతిఫలిస్తూ వచ్చింది. కాని ప్రస్తుతం, ఈ ఇరవై మూడవ లక్షణమైన ధృతి వీటన్నిటికీ విలక్షణ మైనది. కనుకనే, దైవీ సంపదలో చేర్చ బడింది.

దేహం ధాతు సంయోగముతో ఏర్పడింది. దేహం నియతితో, సంపాతితో కానసాగుతూ ఉంటుంది.

దేహంలో శక్తి ఉంది. ఆ శక్తి స్థిరమైంది కాదు. ఏ కారణం చేత నైనా దేహం శక్తిహీనం కావచ్చు. అశక్తతకు లోను కావచ్చు. అధిక శ్రమతో అలసి నపుడు దేహం బలహీనం అవుతుంది. వ్యాధుల వాత పక్షపుడు, దేహ బాధలు ప్రాప్తించి నపుడు దేహం శక్తిహీన మవుతుంది. ప్రమాదాలు సంభవించి, అంగ నైకల్యం ప్రాప్తించినా దేహం శక్తిని కోల్పోతుంది. గాయాల కారణంగా పటుత్వాన్ని కోల్పోతుంది. అలాంటి సమయాలలో మునిషి తోని ధైర్య, సైర్యాలు సహజం గానే సన్నగిల్లుతాయి. అలాగే ఇంద్రియాలు కూడా విస్ఫారమై, శక్తిహీన మవుతాయి.

ఇలాంటి ప్రత్యేక పరిస్థితులలో, దేహేంద్రియాలకు ఉపద్రవాలు ప్రాప్తించి అవి బలహీన పడినపుడు, అవి క్రుంగి పోకుండా, వాటిని నిశ్చలంగా నిలిపే అంతఃకరణ వృత్తి విశేషమే ఇక్కడ ధృతి, లేదా ధైర్యము (ధృతిః - దేహేంద్రియేషు అవసాదం ప్రోవృషు తస్య ప్రతిషేధకః అంతఃకరణ వృత్తి విశేషః యేన ఉత్తంభితాని కరణాని దేహాశ్రయేణ నిరసంతి). మనస్సులో ఈ విధమైన ధృతి ఉన్నపుడు దేహేంద్రియాలు అవసాదమును పొందవు. దీనిని కేవలం మనో ధైర్యంగా స్వీకరించ దానికి లేదు. కర్మఫలాల యందు సంపూర్ణ అవగాహన కలిగి, ధర్మయుత మైన కర్తవ్య దీక్షా పరాయణుడైన వ్యక్తికి ఏర్పడే జ్ఞానపూరిత మైన అంతఃకరణ వృత్తి విశేషమే ఇక్కడ ధృతి శబ్దము చేత తెలియ బడుతూ ఉంది.

(24) శౌచము

శౌచము అంటే శుభ్రత. శౌచము అనేది రెండు విధాలుగా ఉంటుంది (శౌచం ద్వివిధం బాహ్యమ్ అభ్యంతరం చ). బాహ్య శౌచము, అభ్యంతర శౌచము అని శౌచము రెండు రకాలు. బాహ్యము అంటే దేహము, దేహము ధరించే దుస్తులు, దేహము ఉండే పరిసరాలు. ఇవన్నీ శుభ్రంగా ఉంటే బాహ్య శౌచము ఉందని అర్థము.

అభ్యంతర శౌచము అంతఃకరణమునకు సంబంధించినది. చిత్తమును నిర్మలంగా ఉంచు కోవడమే అభ్యంతర శౌచము.

బాహ్యభ్యంతరాలలో అశౌచము లేకుండా చూసుకోవడమే శౌచము. బాహ్యభ్యంతరాలు ఎలా అశుద్ధ మవుతాయి? వాతావరణ కాలుష్యము, పరిసర మాలిన్యాల చేత బాహ్య శౌచము పాడవుతుంది. రాగద్వేషాలనే మల దోషము చేత అంతరంగము మరిన పడుతుంది. బాహ్యభ్యంతరాలు శుద్ధి పడినపుడే వ్యక్తికి సాధన విషయంలో ఉద్యమించే ఉత్సాహం కలుగుతుంది. అందుచేత శౌచమును దైవ సంపదలో చేర్చడం జరిగింది.

బాహ్యభ్యంతరాలను ఎలా శుద్ధి చేసుకోవాలి? మృజ్జలాదుల చేత బాహ్య మాలిన్యాన్ని తొలగించు కోవాలి (మృజ్జల కృతం బాహ్యమ్). మనస్సును నిర్మలంగా ఉంచుకోవడం చేత అంతఃకేవాన్ని పొందాలి (అభ్యంతరంచ మనో బుద్ధ్యాః నైర్మల్యం). మనస్సులో వంచన, రాగద్వేషాది కాలుష్యం లేకుండా చేసుకోవడమే అంతఃకరణ శుద్ధి (మాయా రాగాది కాలుష్య అభావః). బాహ్యభ్యంతరాలలో శుద్ధి పడటము చేత, పరిశుద్ధ మైన ఆత్మస్వరూపా సానుభూతికి మార్గం సుగమం అవుతుంది. అందుచేత, శౌచమును దైవ సంపదగా పరిగణించడం జరిగింది. ఈ శౌచమును పన్నెండవ అధ్యాయంలో 'శుచి' శబ్దం చేతను (12 వ ఆ - 12 వ శ్లో), పదమూడవ అధ్యాయంలో 'శౌచం' శబ్దం చేతను (13 వ ఆ - 7 వ శ్లో) చెప్పుకొని ఉన్నాం.

(25) అద్రోహము

అద్రోహము అంటే ద్రోహ బుద్ధి లేకుండా ఉండటము అని అర్థము. పరులను హింసించాలి, బాధించాలి అనే కోరిక లేక పోవడము అద్రోహము (అద్రోహః పరజహృంసాభావః, అహింసనమ్). తనకు అపకారము చేసిన వారిపై సగ తీర్పుకోవాలనే ద్రోహబుద్ధి లేక పోవడము అద్రోహము. ద్వేష భావము ద్రోహబుద్ధిని

ప్రేరేపిస్తుంది. ద్వేషమే లేనపుడు ద్రోహ చింతన ఏర్పడే అవకాశం ఉండదు. ద్వాదశాధ్యాయంలో భక్తుని లక్షణాలలో మనం ప్రథమంగా చూసిన అద్వైతా సర్వభూతానాం అనే లక్షణము ప్రస్తుతం మనం చెప్పు కుంటున్న అద్రోహ లక్షణానికి పునాది వంటిది.

(26) నాతిమానితా

దైవ ప్రకృతిలో నాతిమానితా చివరిది. అభయంతో మొదలైన లక్షణాలు నాతిమానితా వద్ద పూర్తయ్యాయి. ఇదంతా దైవ సంపద.

మానితా అంటే గౌరవము. అతిమానితా అంటే అతిశయించిన గౌరవము. నాతిమానితా అంటే అతిశయించిన గౌరవము యొక్క అభావము. ఇది దైవ లక్షణము. దైవ సంపద (నాతిమానితా, అత్యర్థం మానః అతిమానః స యస్య విద్యతే సు అతిమానీ, తద్భావః అతిమానితా, తదభావః నాతిమానితా). నేను గొప్పవాణ్ణి, పూజ్యుణ్ణి అనే భావం లేక పోవడము అని అర్థం.

స్వతి మునిషికి తనపై తనకు గౌరవం ఉండాలి. లేకపోతే, తనను తాను తక్కువగా ఊహించుకొని న్యూనతలో పడి చింతించే అవకాశం ఉంటుంది. అలాగని అతిశయించిన గర్వముతో అభిమానమును ప్రదర్శించడము అనర్థ దాయకము. అనాత్మ వస్తువు నందు ఆత్మ అభివేషమే ఈ అభిమానానికి కారణము. ఆ తరువాత అదే గర్వమును పురికొల్పుతుంది. ఈ విధమైన గర్వానికి పదవి కారణం కావచ్చు. తెలివి కారణం కావచ్చు. సంపద కారణం కావచ్చు. పాండర్యము కారణము కావచ్చు. ఈ విధమైన మానిత్యం ఎవరిలో ఉందో అతడు మాని లేదా అభిమాని. అదే అతిశయిస్తే అతిమానిత్యం. ఈ అతిమానిత్యం లేక పోవడం నాతిమానిత్యం. అదే అమానిత్యం. అమానిత్యం కల వాడు అమానీ (అనాత్మ వస్తువు అత్యాధిమానః నాస్తి అస్య). అనాత్మ వస్తువుల యందు ఆత్మాభిమానం లేని వాడు అమానీ. అభిమానం కల వాడు మానీ. అతిశయించిన మానిత్యం కల వాడు అతిమానీ. అది లేని వాడు నాతిమానీ. అతని స్వభావమే నాతిమానితా. దైవ ప్రకృతికి సంబంధించిన సుగుణము. సులక్షణము.

ప్రస్తుత అధ్యాయం మొదటి శ్లోకం లోని ప్రథమ లక్షణ మైన అభయం మొదలుకొని మూడవ శ్లోకంలో చివరగా చెప్పబడిన ఇరవై ఆరవ లక్షణ మైన నాతిమానితా వరకు ఉన్న లక్షణాలన్నీ దైవ సంపదలో పుట్టిన వానికి కలుగు తున్నాయి. చివరగా అర్జునుణ్ణి భారతా! అని సంబోధించి, అర్జునా! నువ్వు పవిత్రమైన భరత వంశములో ఉద్భవించావు. నువ్వు పవిత్రుడవు. దైవ సంపదకు యోగ్యుడవు అని సూచిస్తున్నాడు భగవానుడు.

తం విద్యా కర్మణీ సమార భేతే పూర్వ ప్రజ్ఞా చ - ఒక వ్యక్తికి సంబంధించిన విద్య, కర్మ, ప్రజ్ఞ - ఇవన్నీ పూర్వ జన్మల నుండి వెంబడించి వస్తూ ఉంటాయి అని శ్రుతి ప్రమాణము. కనుక దేవతలకు సంబంధించిన దైవ ప్రకృతితో పుట్టిన వారికి దైవ సంపద పుష్కలంగా ఉంటుంది. అట్టి వారికి భవిష్యత్తులో జీవితము కళ్యాణకరంగా ఉంటుంది (దేవానాం సంపదం లభిలక్ష్య జాతస్య దైవ విభూత్యర్హస్య భావి కల్యాణస్య విత్కర్మః హ భారతీ!).

దైవ సంపదను ఇరవై ఆరు లక్షణాలతో మూడు శ్లోకాలలో వివరించిన పరమేశ్వరుడు, ఇక ఆనురీ సంపదను ఆరు లక్షణాలతో తరువాత శ్లోకంలో వర్ణిస్తున్నాడు.

దమ్యో దర్శోఽభిమాన శ్చ క్రోధః పారుష్య మేవ చ ।

ఆజ్ఞానం చాభిజాతస్య పార్థ సమృద మానురీమ్ ॥

దంభః-దర్శ-లభమానః-చ-క్రోధః-పారుష్యం-ఏవ-చ
అజ్ఞానం-చ-లభజాతస్య-పార్శ్వ-సంపదం-ఆసురీం

పార్శ్వ	= అర్జునా!	పారుష్యం ఏవ చ	= పరుష వచనము
దంభః	= కపటము	అజ్ఞానం చ	= అజ్ఞానమును
దర్శః	= గర్వము	ఆసురీం	= రాక్షస సంబంధమైన
అభిమానః చ	= దురభిమానము	సంపదం	= సంపదను గూర్చి
క్రోధః	= క్రోధము	అభిజాతస్య	= పుట్టిన వానికి

అర్జునా! దంభము, గర్వము, దురభిమానము, క్రోధము, పారుష్యము, అజ్ఞానము- ఈ లక్షణాలు అసుర సంపద గల వానికి కలుగుతాయి.

వ్యాఖ్య

జన్మల ప్రవాహంలో మతి తప్పి, గతి చెడి ప్రయాణం సాగిస్తున్న అయోమయ జీవులం. ఎవరము ఎక్కడ ఎందుకు పుట్టామో తెలియక పోయినా, అందరం పుట్ట వలసిన ప్రదేశం లోనే పుట్టాము. ఉండ వలసిన వ్యక్తుల మధ్య ఉన్నాము. నేటి మన జన్మల్ని నిర్ణయించింది ఒకనాడు మనం చేసిన కర్మలే. గతంలో ఏమి చేశామో దాని ఫలం గానే నేడు ఉండ వలసిన విధంగా ఉన్నాము. పుణ్య పుణ్యేన కర్మణా భవతి పాపః పాపేన- పుణ్య కర్మను ఆచరించిన వాడు దైవీ సంపదతో పుణ్యాత్ముడుగా పుడితే, పాపకర్మను ఆచరించిన వాడు ఆసురీ సంపదతో పాపాత్ముడుగా పుడుతాడు అన్నది వేదం.

దైవ గుణాలను సంపదగా అభివర్ణిస్తే అర్థం చేసుకోవచ్చు. అసుర లక్షణాలను కూడా సంపదగా చెబుతున్నారే అనే సంశయం మీకు కలగ వచ్చు. ఏవయినా జన్మార్థితులుగా ప్రాప్తించినవే కాబట్టి, ఎవరికి ఏది ఉందో అదే వారి సంపద అనే భావనతో అసుర గుణాలను 'ఆసురీ సంపద' అనడం జరిగింది. దైవీ సంపదతో పుట్టిన వారి సంపదను ఇరవై ఆరు లక్షణాలతో చెప్పుకున్నాం. ఇక ఆసురీ సంపదతో పుట్టిన వారి సంపదను ఆరు లక్షణాలతో చెప్పుకో బోతున్నాం.

(1) దంభము

ఆసురీ సంపదలో మొదటిది దంభము. పదమూడవ అధ్యాయంలో అమానిత్వాది జ్ఞాన లక్షణాలలో అదంభిత్వ మనే లక్షణానికి విరుద్ధ మైనది దంభము. దంభము అంటే దాంభికత్వము, దంభాచారము, బడాయి ప్రదర్శనము. లేని దానిని ప్రదర్శించే కపట వర్తనము. పేరు కొరకు ప్రాకులాడే మనస్తత్వము. లేని శ్రేష్ఠత్వాన్ని ప్రదర్శించు కోవడం దంభము. వేష, భాష, ఆచారాదులలో వైభవాన్ని ప్రదర్శించుకుంటూ తానే గొప్పవాడని నిర్ల నీగడము దంభము.

దంభము అనేది కుటిలత్వము. కపట వర్తనము. మోసపూరిత జీవనము. దైవ సంపదలో ఋజుత్వ ముతో ప్రవర్తించే పుణ్యాత్ములను చూశాము. ఆసురీ సంపదలో బాహ్యభ్యంతరాలలో భిన్న ప్రవర్తన కలిగిన అహంకారులను చూస్తాము.

దంభము అనే ఈ దుర్గుణాన్ని ఆచార్యుల వారు భాష్యంలో 'ధర్మధ్వజిత్వం' అన్నారు (దంభః ధర్మ ధ్వజిత్వమ్). ధర్మధ్వజిత్వము అంటే ధర్మ మనే జందాను చేత పట్టుకొని, తానే ధర్మజ్ఞు డైనట్లు, ధర్మాత్ము డైనట్లు, పరులు విశ్వసించే లాగా దంభమును ప్రదర్శించడం అని అర్థం.

దైవాసుర సంపద్యభాగ యోగము

దంభాచారులకు ధర్మము అవసరం లేదు. దైవం అవసరం లేదు. మోక్ష మనేది వారి నిఘంటువులో అలభ్య మైన పదము. వారికి ప్రజల మన్నన కావాలి. లోకం వాళ్ళను గుర్తించాలి. గౌరవించాలి. అందుకోసం విచిత్ర వేషధారణ లన్నీ చేస్తారు. అద్భుతమైన అభినయాలను ప్రదర్శిస్తారు.

అనేక సేవా కార్యక్రమాలను చేపడతారు. విశేషంగా ధనాన్ని వెచ్చిస్తారు. ప్రజల ప్రశంసలు అందు కుంటారు. 'త్యాగ ప్రహర్ష - సేవా ప్రవీణ' ఇత్యాది బిరుదుల్ని ఎలాగో సంపాదించు కుంటారు. అమాయకు లైన ప్రజలు ఈ సేవ లన్నీ నిజమే నని, వారి కోసమే నని భ్రమిస్తారు. అంతే, ఇక ఆ క్షణం మండి వారి వ్యాపారం మూడు పువ్వులు - ఆరు కాయలుగా విస్తరిస్తుంది.

మోసాలు ఎంతో కాలం దాగవు. కపటాలు కలకాలం మన లేపు. ఏదో ఒకనాడు గుట్టు బయట పడు తుంది. అప్పుడు లోకం తెలుసు కుంటుంది. ఏమని? ఇంత కాలం వారు సాగించిన నిర్వాక మంతా సేవ కాదని, సేవ పేరుతో సాగిన వ్యాపార మని. వెచ్చించింది త్యాగధనం కాదని, దూరదృష్టితో అధిక లాభాలను ఆర్జించేందుకు పెట్టిన పెట్టుబడి అని.

ఆఖ్యాయిక

కొన్ని శతాబ్దాల క్రితం జరిగిందని చెప్పుకోనే దంత కథ. పూర్వం ఒక రాజ్యాన్ని శిష్టాచార సంపన్నుడైన రాజు పరిపాలిస్తూ ఉండే వాడు. ఆ రాజుకు ఒక అందమైన కుమార్తె. తన బిడ్డను భక్తుడు, యోగ్యు డైన వానికి ఇచ్చి వివాహం చెయ్యాలని రాజు నిశ్చయించు కుంటాడు.

ఆ రాజకుమారిని ఒక ముసల్మాను ప్రేమించాడు. ఎలాగైనా ఆవిడ్ని వివాహం చేసుకోవాలని సంకల్పించాడు. అంతే. భక్తుని వేషం ధరించే శాడు. భక్తిని అభినయిస్తూ పట్టణవాసు లందరి మనస్సుల్ని దోచేసు కున్నాడు.

రాజు కూడా అతనికి నశ పడ్డాడు. స్వాముల వారి రూపంలో ఉన్న ముసల్మానును నగరికి ఆహ్వానించాడు. తన సంస్థానం లోనే విడిది ఏర్పాటు చేశాడు. అతని సదాచారమును, నిత్యానుష్ఠానమును చూచి ముగ్ధుడైన ప్రభువు, రాజకుమారిని అతని కిచ్చి వివాహం చేయడానికి నిశ్చయించు కున్నాడు. రాజకుమారి కూడా యువకుడైన స్వామిని ఇష్ట పడింది. సంబరానికి అందరూ సిద్ధ పడుతున్నారు.

ఇంతలో మంత్రికి ఎందుకనో అనుమానం వచ్చింది. తన అనుమానాన్ని దాచుకోకుండా రాజుకి రహస్యంగా విన్నవించు కున్నాడు. తనకు ఒక అవకాశ మిస్తే వాస్తవాన్ని కనిపెడతా నన్నాడు మంత్రి. రాజుకి మంత్రి అంటే ఎనలేని ప్రేమ, విశ్వాసము. అలాగే వచ్చాడు రాజు.

ఒకనాటి అర్ధరాత్రి సమయం. స్వాముల వారు భోం చేసి పవ్యళించి ఉన్నారు. పైగా గుర్రు పెడుతున్నారు. ఒక ఇనుప కడ్డిని నిప్పులో బాగా కాల్చి, నిదుర పోతున్న స్వామి వారి పాదానికి గట్టిగా ఆంటించాడు మంత్రి. స్వామి వారు 'అల్లా! అంటూ చిచ్చుక్కున లేచి గదంతా గంతు లేశారు. అంతే. మరి పెళ్ళి మాటేమిటి అంటారా? ఏమో, నాకూ తెలియదు. నేను రెండవ లక్షణం వైపు పోతున్నా.

(2) దర్శము

దర్శము అంటే గర్వము, లేదా మదము. పెద్దలను, పూజ్యులను సరాభవించ దానికి హేతువు ఇదే. మరి దేనిని చూసుకొని మనిషి గర్వ పడతాడు? విద్యా ధన స్వజనాది నిమిత్తః ఉత్సేహ దర్శ - విద్య, ధనము, స్వజనము మొదలైన విషయాల కారణంగా ఏర్పడిన ఉత్సేహమే దర్శము. ఉత్సేహము అంటే గర్వము.

ఇంతవరకు మనం వివరించుకున్న ఆరు లక్షణాలు ఆసురీ సంపద యందు పుట్టిన వారిలో ఉంటాయి (అనురాణం సంపత్ ఆసురీ, తామే అభిజాతస్య ఇత్యర్థః).

దైవీ సంపదకు సంబంధించిన లక్షణాలను పూర్తి చేస్తూ అర్జునుని భారత అని మూడవ శ్లోకంలో సంబోధించిన భగవానుడు, ప్రస్తుత శ్లోకంలో ఆసురీ సంపదకు సంబంధించిన లక్షణాలను పూర్తి చేస్తూ పార్థ అని సంబోధించాడు.

అటు తండ్రి వైపు చూస్తే, అతనిది దీప్తిమంత మైన భరత వంశము. ఇటు మాతృమూర్తిని చూస్తే, ఆమెది పవిత్రతకు పుట్టినిల్లు. పితృ, మాతృ వంశములు రెండును దైవీ సంపదలో నిండి ఉన్నవే కనుక, అర్జునుడు దైవీ సంపదను మూట గట్టుకొని జన్మించిన వాడే గాని ఆసురీ సంపదకు సంబంధించిన వాడు కాదని స్పష్టం చేసినట్లైంది.

ఈ ఉభయ సంపదల ఫల మేముటో చెబుతున్నాడు.

దైవీ సన్న్య ద్విమోక్షాయ నిబన్తా యాసురీ మతా ।

మా శుచ స్సన్న్యదం దైవీ మభిజాతోఽసి పాణ్డవ ॥

5

దైవీ-సంపత్-విమోక్షాయ-నిబంధాయ-ఆసురీ-మతా

మా-శుచ-సంపదం-దైవీ-అభిజాత-అసి-పాండవ

పాండవ	=	అర్జునా!	మతా	=	చెప్పబడింది
దైవీ	=	దైవ సంబంధమైన	దైవీం	=	దైవ సంబంధమైన
సంపత్	=	సంపద	సంపదం	=	సంపదను గురించి
విమోక్షాయ	=	ముక్తి కొరకు	అభిజాతః	=	పుట్టిన వాడవు
ఆసురీ	=	రాక్షస సంబంధమైన	అసి	=	అయి ఉన్నావు
సంపత్	=	సంపద	మా శుచః	=	దుఃఖించకు
నిబంధాయ	=	బంధము కొరకు			

దైవీసంపద మోక్షమును, అసురసంపద బంధమును కలిగిస్తాయి. అర్జునా! నువ్వు దైవసంపద గల వాడివి. అందుచేత దుఃఖించకు!

వ్యాఖ్య

అధ్యాయారంభంలో వరుసగా మూడు శ్లోకాలలో దైవీ సంపద లక్షణాలను చూశాం. నాల్గవ శ్లోకంలో ఆసురీ సంపదను కూడా తెలుసుకున్నాం. యుక్తా యుక్తాలను అర్థం చేసుకున్నాం. ప్రస్తుత శ్లోకంలో ఉభయ సంపదల ఫల విభాగాన్ని వివరిస్తూ, 'అర్జునా! దైవీ సంపద సంసార బంధము నుండి విముక్తి కొరకు పవకరిస్తుంది. ఆసురీ సంపద సంసార బంధమును దృఢ పరుస్తుంది. పాండు కుమారా! బాధ పడకు. నువ్వు దైవీ సంపద లోనే పుట్టావు' అని అభయ మిచ్చాడు ఆదిదేవుడు.

అర్జునుడు పుణ్యాత్ముడు. ధర్మాత్ముడు. దైవీ సంపదలో పుట్టిన వాడు. దైవీ సంపదలో పుట్టడానికి కావలసిన పుణ్య మేదో అతనికి గతం లోనే ఉంది. దైవీ సంపదలో పుట్టిన ఆ ధర్మాత్ముడు దైవ మార్గం లోనే చరిస్తున్నాడు కనుక, అతని భవిష్యత్తు కూడా కళ్యాణకరం గానే ఉంటుంది. అందుకే, దుఃఖించ వద్దని

పరమేశ్వరుడు అభయ ప్రదానం చేస్తున్నాడు. పాండవా! అని సంబోధించి అర్జునుని జన్మ వైశిష్ట్యాన్ని స్తుతీస్తూ అతని దైవీ సంపదను స్వయంగా ప్రస్తుతిస్తున్నాడు.

అర్జునుని విషయం అలా ఉంచితే, మన పరిస్థితి ఏమిటి? ఉభయ సంపదలను అర్థం చేసుకున్నాం. మనది ఆసురీ సంపద అని అన లేము. మనలో కొన్ని లక్షణాలు దైవీ సంపదకు సంబంధించినవి కూడా ఉన్నాయి. అలాగని, దైవీ సంపద కల వారము అని కూడా చెప్ప లేము. మనలో ఆసురీ సంపదకు సంబంధించిన లక్షణాలు కూడా స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నాయి.

మనం సామాన్యులం. సాధారణ మానవులం. తల పై కెత్తి ఎంత ఎత్తుకైనా చూడ వచ్చు. కాని, మన పాదాలు మాత్రం భూమి మీదనే ఉండాలి. మనలో ఉభయ సంపదలూ ఉన్నాయి. గుణ దోషాలు రెండూ ఉన్నాయి. కేవలం గుణాలే ఉన్న వాళ్ళు, కేవలం దోషాలే ఉన్న వాళ్ళు మానవులలో సాధారణంగా ఉండరు. గుణ దోషాల మిశ్రమం ఉన్న వాళ్ళే అధిక శాతం మానవులుగా జన్మిస్తారు.

నాత్మస్తం గుణవత్ కించి న్నాత్మస్తం దోషవత్ తథా - 'అంతా గుణమయమే అని చెప్పలేము; అలాగని అంతా దోషమయం కూడా కాదు' అని వ్యాస భగవానుడే అభిప్రాయ పడ్డాడు. ఇదీ మన నేపథ్యం.

దైవీ సంపద సంసార బంధ విముక్తికి, ఆసురీ సంపద సంసార బంధానికి పవకరిస్తా యని ఫల విశేషాన్ని చెప్పడం లోనే పాండ వలసింది ఏమిటో, పోగొట్టుకో వలసింది ఏమిటో భగవంతుడు చెప్పకనే చెప్పేశాడు. ఒకనేత పాండ దగింది మన వద్ద పుష్కలంగా లేకపోతే దానిని ప్రయత్నించి పొందాలని, అలాగే పోగొట్టుకో వలసింది మన వద్ద ఉంటే దానిని గట్టి ప్రయత్నంతో పోగొట్టుకోవాలని స్పష్టంగా చెప్పడం జరిగింది.

దారేదో? చిర ఎటో?

దైవీ సంపద సంసార బంధ విమోచనం కొరకు, ఆసురీ సంపద సంసార బంధానికి చెప్ప బడ్డాయి. దీనిని కూడా జాగ్రత్తగా అర్థం చేసుకోవాలి. దైవీ సంపద సంసార బంధ విమోచనం కొరకు చెప్పబడింది అంటే, దైవీ సంపద వల్ల మోక్షం ప్రాప్తిస్తుందని కాదు. అలాగే ఆసురీ సంపద సంసార బంధం కొరకు చెప్ప బడింది అంటే, ఆసురీ సంపద వల్ల సంసార బంధము ఏర్పడు తుందనే కాదు.

సంసార బంధ విమోచనము, లేదా మోక్షము అనేది జ్ఞానం వల్లనే కలుగుతుంది. కేవలం ఆత్మజ్ఞానం వల్ల కలుగుతుందే గాని, దైవీ సంపద వల్ల కాదు. కాకపోతే, జ్ఞానాన్ని పొందడానికి మనిషిలో దైవీ సంపద ఉండి తీరాలి. దైవీ సంపద లేనిదే అంతఃకరణ శుద్ధి ఏర్పడదు. అంతఃకరణ శుద్ధి లేనిదే జ్ఞానం ఉత్పన్నం కాదు. ఈ విధంగా దైవీ సంపద జ్ఞాన సాధనమే గాని, మోక్షానికి సాక్షాత్తు ఏక సాధనం కాదు. దైవీ సంపద ఉన్నా, జ్ఞానం లేకపోతే మోక్షం రాదు (జ్ఞానం వినా మోక్షః న సిద్ధతి). జ్ఞానం లేకుండా, కేవలం దైవీ సంపద వద్ద జీవితం ఆగిపోతే, అలాంటి వ్యక్తి స్వర్గాన్ని చేరులాడేమో గాని మోక్షాన్ని మాత్రం పొంద లేడు.

దైవీ సంపద లేక పోవడమే సంసార బంధానికి కారణ మైతే, దైవీ సంపదను ప్రోగు చేసుకుంటే బంధ వివృత్తి జరుగుతుంది. మోక్షప్రాప్తి కలుగుతుంది. కాని, బంధానికి కారణం అజ్ఞానమే గాని దైవీ సంపద లేక పోవడం కాదు. బంధానికి అజ్ఞానము కారణ మైనపుడు, జ్ఞానమే బంధ విమోచనం కలిగించ గలదు కాని దైవీ సంపద కాదు.

అవిద్యా కృతత్వాత్ బంధస్య విద్యయా మోక్ష ఉపపద్యతే - 'ఆత్మకు సంబంధించిన అజ్ఞానమే బంధానికి కారణ మైనందున, ఆత్మకు సంబంధించిన జ్ఞానమే మోక్షాన్ని కలిగిస్తుంది' అని శ్రీ శంకరులు బ్రహ్మసూత్ర భాష్యంలో విస్తృతం చేశారు (సూత్ర భాష్యం ; 3 - 2 - 4).

అర్జునా! మానవ లోకంలో దైవ మని, అనుర మని రెండు విధాలుగా ప్రాణుల పుట్టుక లున్నాయి. దైవీ సంపదను నీకు విస్తారంగా చెప్పాను. ఇక అనురీ సంపదను గూర్చి చెబుతాను. విను.

వ్యాఖ్య

మానవ లోకంలో భూత సృష్టి రెండు విధాలుగా ఉంది. మొదటిది దైవం. అంటే, దైవ సంబంధమైన సృష్టి రెండవది అనురం. అంటే, అనుర సంబంధమైన సృష్టి. సర్గము అంటే సృష్టి పుణింప బడేవి కనుక అవి సర్గములు (సృజితేతి సర్గసృష్టిః). సృష్టి ఆరంభము నందే ఈ రెండు ఉత్పత్తులు జరిగాయి అని అర్థము. ఈ విషయాన్ని శ్రుతులు ప్రామాణికంగా చెబుతున్నాయి. మానవకోటి రెండు విధాలుగా సృష్టింప బడిందని బృహదారణ్య కోపనిషత్తు ప్రవచించింది.

ద్యుయాహ నై ప్రాజాపత్యా దేవాశ్చ అనురాశ్చ - ప్రజాపతి, అనగా బ్రహ్మదేవుని వలన పుట్టిన మానవులు దేవతలు, అనురులు అని రెండు విధాలు అన్నది బృహదారణ్యక శ్రుతి (1 - 3 - 1). ఒకవేళ జాతుల ప్రస్తావన వస్తే, సృష్ట్యాదిలో దైవ, అనుర జాతులు రెండే ఉన్నాయని తెలుస్తూ ఉంది. బ్రహ్మసృష్టి ఇంతే. మరి, ఇన్ని జాతులెలా వచ్చాయి అంటే, బహుశ అది జీవసృష్టి అయి ఉంటుంది.

దైవ సంబంధమైన దైవీ సంపదను గూర్చి **అభయం సత్త్వం సంతోభిః** అనే గుణాల నుండి **అద్రోహో నాతిమానితా** అనే గుణాల వరకు సుదీర్ఘంగా, సవిస్తరంగా చెప్పడం జరిగింది అంటున్నాడు భగవంతుడు (విస్తరశః ప్రోక్తః). ఈ ఆదేశాన్ని బాదల దాల్చి నేను కూడా నా వ్యాఖ్యానాన్ని సవిస్తరం గానే అందించాను. దైవీ సంపదకు సంబంధించిన కేవలం మూడు శ్లోకాలకు ఇంతగా విస్తరించి వ్యాఖ్యానించడం అవసరమా? అని చదివే టప్పుడు ఒకవేళ అనిపించి ఉంటే, ఇక్కడ ఈ ఆదేశం ఉండబట్టి అలా విస్తరించి వ్రాయవలసి వచ్చింది అనే విషయం విజ్ఞాలకు ఇప్పుడు స్పష్టమై ఉంటుందని భావిస్తాను.

అర్జునా! దైవీ సంపదను విస్తరించి చెప్పాను. ప్రస్తుతం ఆసురీ సంపదను కూడా వివరిస్తాను అని శ్రీభగవానువాచ. అలా అనడంలో, ఇంతవరకు దైవీ సంపదను సవిస్తరంగా చెప్పాను, కాని ఆసురీ సంపదను సవివరంగా చెప్ప లేదు అనే భావం ధ్వనిస్తూ ఉంది (న తు అనురూ విస్తరశః). అది వాస్తవం.

మీకు ఇక్కడ ఒక సందేహం రావచ్చు. దైవీ సంపదను ఇరవై ఆరు లక్షణాలతో, మూడు శ్లోకాల లోనే చెప్పడం జరిగింది కదా, విస్తరించి చెప్పాను అంటా డేమిటి?

దైవీ సంపదకు సంబంధించినవి ప్రస్తుత అధ్యాయారంభంలో చెప్పిన ఇరవై ఆరు లక్షణాలు మాత్రమే వాడు. రెండవ అధ్యాయం లోని స్థితప్రజ్ఞ లక్షణాలు, పన్నెండవ అధ్యాయం లోని భక్తుని లక్షణాలు, పదమూడవ అధ్యాయం లోని అమానిత్వాది జ్ఞాన లక్షణాలు, పద్నాలుగవ అధ్యాయం లోని గుణాతీత లక్షణాలు, ప్రస్తుత అధ్యాయం లోని 'అభయం' మొదలు 'నాతిమానితా' వరకు చెప్పబడిన ఇరవై ఆరు లక్షణాలు - ఇవన్నీ దైవ లక్షణాలే. ఇంకా సవిస్తరంగా చెప్పక పోవడ మేమిటి? అందుచేత, ప్రస్తుతం ఆసురీ సంపదను విస్తరించి చెబుతున్నాడు. తొమ్మిదవ అధ్యాయంలో **మోక్షాశాః మోక్షు కర్మాణః** అంటూ నామమాత్రంగా స్మరించిన ఆసురీ సంపద విషయాన్ని (9 వ ఆ - 12 వ శ్లో) ప్రస్తుత శ్లోకం నుండి వరుసగా పన్నెండు శ్లోకాలలో వివరంగా విశదం చేస్తున్నాడు. ఒక విధంగా చెప్పాలంటే, అభయాది లక్షణాలను వర్ణించిన మొదటి మూడు శ్లోకాలను విడిచి పెడితే, ఈ అధ్యాయ మంతా ఆసురీ సంపద వివరణమే. ఇంతగా విస్తరించి చెప్పడం వెనుక పరమేశ్వరుని అభిమత మేమిటో మనం గ్రహించాలి. **పార్థ! శ్రాణు** - అర్జునా! విను! అంటూ బోధించ డంలో ప్రత్యేకత ఏమిటో కూడా మనం గుర్తించాలి. విషయాన్ని వివరిస్తూ ప్రత్యేకించి, 'విను' అని అన్నాడు అంటే, అది

ఈ కారణం చేతనే శ్లోకంలో 'మోక్షాయ' అనకుండా, **విమోక్షాయ** అని ఉపసర్గతో కలిపి చెప్పడం జరిగింది. దైవీ సంపద ఉన్న దైతే, జ్ఞానప్రాప్తి ద్వారా మోక్షాన్ని పొందడము సులభము అని చెప్ప దానికి **విమోక్షాయ** అనడం జరిగింది.

ఇక రెండవది ఆసురీ సంపద. దైవీ సంపద మోక్షానికి సహకరించేదే గాని పాక్షాత్తు మోక్ష పాధనం కాదు అని అర్థం చేసుకున్నాం. మరి, అనుర సంపద విషయం ఏమిటి? అది సంసార బంధాన్ని కలిగిస్తుంది కదా! అదీ వాస్తవం కాదు.

మోక్షానికి దైవీ సంపద ఎలా కారణం కాదో, అలాగే బంధానికి కూడా ఆసురీ సంపద కారణం కాదు. దైవీ సంపద మోక్షాన్ని ఇవ్వలేదు. ఆసురీ సంపద బంధాన్ని సృష్టించ లేదు.

అయినా మనకు బంధం లేకపోతే కదా, ఆసురీ సంపద దానిని సృష్టించాలి? మనం బంధం లోనే ఉన్నాము. ఇక, ఆసురీ సంపద ప్రత్యేకంగా సృష్టించేది ఏముంటుంది? బంధాన్ని సృష్టించింది అజ్ఞానము. కనుక బంధానికి అజ్ఞానమే కారణం గాని ఆసురీ సంపద కాదు.

కాకపోతే, దైవీ సంపద జ్ఞానానికి సహకరిస్తూ మోక్షాన్ని సుగమం చేస్తే, ఆసురీ సంపద అజ్ఞానానికి సహకరిస్తూ బంధాన్ని దృఢం చేస్తుంది. ఈ అంతరాన్ని సృష్టంగా గ్రహించాలి. అందుచేతనే దైవీ సంపద విషయంలో 'విమోక్షాయ' అని ప్రవచించిన పరమేశ్వరుడు, ఆసురీ సంపద విషయంలో 'బంధాయ' అనకుండా 'నిబంధాయ' అంటున్నాడు.

నిబంధము అంటే నియంత మైన బంధము అని అర్థము (నిబంధః నియంతః బంధః నిబంధః). అంటే గట్టి బంధము. బంధము అనేది ఎలాగూ అజ్ఞానం వల్ల ఏర్పడి ఉంది. ఆ ఉన్న బంధాన్ని ఈ ఆసురీ సంపద ఇంకా దృఢం చేస్తుంది అని అర్థం. ఈ శ్లోక భావాన్వితా ఒక్క వాక్యంలో చెప్పాలంటే, బంధము నుండి విడుదల కావాలి అనేదే మన లక్ష్య మైతే, మోక్ష హేతువైన జ్ఞానానికి సహకరించే దైవీ సంపదను వృద్ధి చేసుకోవాలి. అలా కాకుండా, బంధమే అంద మని భావించి, బంధము లోనే ఉండిపో దలచుకుంటే ఆసురీ సంపదనే ఆశ్రయించ వచ్చు; ఇంకా పెంపొందించుకో వచ్చు. ఎవరి అభిమతం వారిది. ఎవరి దారి ఏటో, ఎవరి గమ్యం ఏదో, ఎవరికి వారే నిర్ణయించు కోవాలి.

చెట్టింది ఏమిటో, చెట్ట బోయేది ఏమిటో సమీక్షిస్తున్నాడు.

ద్వౌ భూతసర్గౌ లోకేఽస్మి నైవ ఆసుర ఏవ చ ।

దైవో విస్తరశః ప్రోక్త ఆసురం పార్థ మే శృణు ॥

6

ద్వౌ-భూత సర్గౌ-లోకే-అస్మిన్-దైవః-ఆసురః-ఏవ-చ

దైవః-విస్తరశః-ప్రోక్తః-ఆసురం-పార్థ-మే-శృణు

పార్థ	= అర్జునా!	దైవః	= దైవ సంబంధ మైనది
అస్మిన్	= ఈ	విస్తరశః	= విస్తారముగా
లోకే	= లోకము నందు	ప్రోక్తః	= చెప్పబడింది
దైవః	= దైవ సంబంధ మని	ఆసురం	= అనురమైన దానిని
ఆసురః ఏవ చ	= అనుర సంబంధ మని	మే	= నా వలన
భూతసర్గౌ	= ప్రాణుల పుట్టుకలు	శృణు	= విను
ద్వౌ	= రెండు విధములు		

అవశ్యం ప్రముఖంగా విన దగింది అని భావము. ఎందుకు దాని కంత ప్రాధాన్యత? ఆసురీ సంపదే కదా! దానిని విస్తారంగా తెలుసుకొని సాధించే దేముంటుంది? ఆచరించ దగింది కాదు కదా! అనే సంశయం కొందరికి కలుగ వచ్చు.

ఆచరించ దగిన వాటిని తెలుసుకోవడం ఎంత ముఖ్యమో, ఆచరించ కూడని వాటిని తెలుసుకోవడం కూడా అంతే ముఖ్యము. చేయ వలసిన వాటిని తెలుసుకోవడం ఎంత అవసరమో, చేయ కూడని వాటిని తెలుసుకోవడం కూడా అంతే అవసరము. చేయ కూడనివి ఏవో తెలియ నపుడు, చేయ దగినవి అనే నేమో అనుకొని చేసే ప్రమాదం లేక పోలేదు. ఈ అనర్థాన్ని నివారించేందుకు, ఏది ఆసురీ సంపదో తెలుసుకొని, దానిని త్యజించేందుకు వీలుగా ఆసురీ సంపదను భగవంతుడు నిస్తరించి చెబుతున్నాడు (అతః తత్ పరివృత్త నార్థం ఆసురం).

ప్రవృత్తిం చ నివృత్తిం చ జనా న విదు రాసురాః ।

న శౌచం నాపి చాచారో న సత్యం తేషు విద్యతే ॥

7

ప్రవృత్తిం-చ-నివృత్తిం-చ-జనా-న-విదు-ఆసురాః

న-శౌచం-న-అపి-చ-ఆచారః-న-సత్యం-తేషు-విద్యతే

ఆసురాః = ఆసుర స్వభావము గల
జనాః = జనులు
ప్రవృత్తిం చ = ప్రవృత్తి మార్గమును గాని
నివృత్తిం చ = నివృత్తి మార్గమును గాని
న విదుః = ఎరుగరు

తేషు = వారి యందు
శౌచం = శుభ్రత
న విద్యతే = ఉండదు
ఆచారః చ న = ఆచారము ఉండదు
సత్యం అపి న = సత్యము కూడా ఉండదు

అర్జునా! అసుర స్వభావం కలిగిన మనుషులకు ప్రవృత్తి తెలియదు. నివృత్తి అర్థం కాదు. వారిలో శుభ్రత ఉండదు. ఆచారము ఉండదు. సత్యము అసలే ఉండదు.

వ్యాఖ్య

ప్రవృత్తి అంటే ప్రవర్తనము. చేయదగిన కర్తవ్యము నందు ప్రవర్తించడము ప్రవృత్తి. దానికి విపరీతమైన, అంటే చేయకూడని కార్యము నుండి నివర్తించడము, లేదా విరమించడము నివృత్తి. అర్థవంతమైన దాని యందు ప్రవర్తించడము ప్రవృత్తి కాగా, అనర్థ దాయకమైన కార్యము నుండి వెను దిరగడము నివృత్తి అవుతుంది. ఈ విధమైన ప్రవృత్తి నివృత్తులను అసుర సంపద గల వారు ఎరుగరు (ప్రవృత్తిం చ నివృత్తిం చ జనాః ఆసురాః న విదుః న జానన్తి). శాస్త్ర విహిత విషయము నందు ప్రవృత్తిని గాని, శాస్త్ర నిషిద్ధ విషయము నందు నివృత్తిని గాని ఆసురీ సంపద గల వారు ఎరుగరు. అంటే కర్తవ్యము నందు ప్రవర్తించడము గాని, అకర్తవ్యము నుండి విరమించడము గాని వారికి తెలియదు.

విహిత విషయము నందు జ్ఞానం లేనపుడు, నిషిద్ధ విషయానికి సంబంధించిన పరిజ్ఞానము ఉండ నపుడు, విహితా విహితము లందు విపర్యయ జ్ఞానము చోటు చేసుకొనే ప్రమాదము లేక పోలేదు. ఈ విధమైన మిథ్యా జ్ఞానము చేత ప్రభావితమైన ఆసురీ సంపద కల వారు చేయ వలసింది చేయక పోగా, చేయ కూడని నిషిద్ధ కర్మలను ఆచరిస్తారు. అందువల్ల వీరి ప్రవర్తనము అస్తవ్యస్తంగా ఉంటుంది.

కర్తవ్యమునకు, అకర్తవ్యమునకు సంబంధించిన ఈ ప్రవృత్తి నివృత్తులు శీల ప్రధాన మైనవి. శాస్త్ర

విహిత ప్రవృత్తిలో ప్రవర్తించక, శాస్త్ర నిషిద్ధ విషయము నుండి విరమించక కార్యరంగంలో ప్రవర్తించే వారు విధి నిషేధాలు తెలియని వారైనందున ధర్మ దూరు అవుతారు. వీరు ఆచరించే కర్మ అన్నీ రజ మో గుణ ప్రధానంగా ఉంటాయి కనుక బంధహేతువులుగా ఉంటాయి.

విహితా విహిత విషయాలను శాస్త్రం ప్రబోధించే టప్పుడు ప్రవృత్తి నివృత్తుల విషయంలో వారు జ్ఞానహీనులుగా ఉండటము ఎలా సాధ్య పడుతుంది? అనే సందేహము కలగ వచ్చు. వారికి శాస్త్ర విషయము నందు అప్రమాణ బుద్ధి ఉండటం చేత శ్రద్ధ లేని వారై ఉంటారు. కనుక, వారిలో ధర్మస్సహ ఉండదు. ధర్మస్సహ లేని కారణంగా ధర్మాచరణము సాగదు.

నిష్ఠు పెద్దిన వ్యక్తిని అయినా

ముట్టినచో నిష్ఠు కాల్యను

ధర్మము విడిచి చరించే వారికి

లభించదు దేవుని కనికరము

ధర్మము నందే వైభవము

తప్పిన ధర్మము వైకల్యము

రామ రామ జయ రాజారామ్

రామ రామ జయ సీతారామ్ అని రాసుకోగి చిట్కా.

అసుర సంపత్తి గల వారు ప్రవృత్తి నివృత్తులను తెలియక పోవడమే గాక (న కేవలం ప్రవృత్తి నివృత్తి పతన విద్యుః) శౌచము, ఆచారము, సత్యము అనేవి కూడా కలిగి ఉండరు (న శౌచం, న అపి చ ఆచారః న సత్యం తేషు విద్యతే).

శౌచము

శౌచము అంటే పరిశుభ్రత (శుచిః పరిశుద్ధత్వాత్). శుచి అంటే పరిశుద్ధ మైనది. అదే శౌచము. శౌచము రెండు విధాలు. ఒకటి బాహ్య శౌచము. రెండవది అంతఃశౌచము. మొదటిది బాహ్య శుభ్రత. రెండవది అభ్యంతర శుభ్రత. అసుర సంపద గల వారికి బాహ్యభ్యంతరాలలో శౌచము ఉండదు.

శౌచము లేదు అంటే, అశౌచము ఉందని అర్థము. మనస్సు లోని ఈర్ష్యానూయలు, అభిమాన అహంకారాలు అంతరంగమున అశౌచాన్ని కలిగిస్తాయి. అంతర్యములో అశౌచాన్ని కలిగించే అశుద్ధ భావాలను తొలగించాలంటే, వాటికి విరుద్ధమైన స్రేష్ఠ త్యాగాలను అలవరచు కోవాలి. స్రేష్ఠిపక్ష భావన ద్వారా మనస్సు లోని కల్మషాలను తొలగించు కోవాలి. అలా చేయాలి అంటే శాస్త్ర పరిచయం ఉండాలి. ఆసురీ సంపద గల వారు శాస్త్రము నందు అప్రమాణ బుద్ధిని కలిగి ఉంటారని ముందే అర్థం చేసుకున్నాం కనుక, వారి విషయంలో ప్రమాణం ఫలించదు.

అంతఃకరణము లోని మాలిన్యాన్ని శుద్ధి చేసుకోవడానికి మరొక ఋషి మార్గము ఈశ్వర భక్తి లేదా ఈశ్వర ప్రణిధానము. ఏ పూజ అయినా, నైవేద్య ప్రారంభించే ముందు సంకల్పం చెబుతాము. ప్రతి సంకల్పము ఇలా ప్రారంభ మవుతుంది.

మమోపాత్త సమస్త దురిత క్షయ ద్వారా శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం అహం శ్రీ వాసుదేవం పూజాం కరిష్యే - నేను ఆచరించిన సమస్త పాపములను ప్రక్షాళనం చేసుకోవడం ద్వారా పరమేశ్వరుని అనుగ్రహాన్ని పొందుటకు నేను శ్రీ వాసుదేవుని పూజిస్తున్నాను. ఇదీ సంకల్పం. ప్రార్థనలు, పూజలు, ఏదైనా గాని, భగవత్ప్రసన, చిత్తశుద్ధిని

పొందటానికి మాత్రమే ఉన్నాయి. ఈ విధమైన ప్రార్థనలు, పూజలు, నైవేద్యములు ఆచరించడం ద్వారా పాపాలు ప్రక్షాళన మవుతాయి. అంతేకాదు, అవగాహన శుద్ధి పడటం చేత దురిత నివారణ జరిగి అంత శౌచము ఏర్పడుతుంది.

అసుర సంపద గల వారు రజ ప్రమాగుణ ప్రధానులై ప్రమాణాన్ని విశ్వసించరు. ప్రమేయమైన పరమేశ్వరునిపై భక్తి కలిగి పూజ, నైవేద్యం కొర్యాలు నిర్వహించరు. అందుచేత దురితములు మనస్సులో అలాగే ఉండి పోతాయి. అదే అశౌచము. అశౌచములో నిమగ్నమై ఉండే వారిలో శౌచ మెలా ఉంటుంది? అందుచేత, వారికి శౌచము తెలియదు (శౌచం న విద్యతే).

శౌచము లేని వారిలో అశౌచమే ఉంటుంది. అంతా మాలిన్యమే. అశౌచము వారి వడకలో ఉంటుంది. పలుకులో ఉంటుంది. ఆలోచనలో ఉంటుంది. ప్రవర్తనలో ఉంటుంది. ఆచార వ్యవహారాదులలో కూడా ఉంటుంది. అదే చెబుతున్నాడు.

అనాచారము

అసురీ సంపద కల వారికి శౌచము ఎలా లేదో ఆచారము కూడా అలాగే ఉండదు. వారు అశాచులే కాదు, అనాచారులు కూడా (అనాచారాః). సదాచారవంతుడు సత్కర్మానుష్ఠానంలో ఉంటాడు. సదాచారం సద్భక్తికి, సాత్త్విక జీవనానికి దారి తీస్తుంది.

ఆచారహీనుడు పతితు డవుతాడు. ఆచార హీనుణ్ణి వేదాలు కూడా రక్షించ లేవు అన్నది శాస్త్రం (ఆచార హీనం న పునర్నివేదాః). నియత జీవనానికి మనిషి అలవాటు పడాలి. అప్పుడే సదాచార జీవనం అలవడుతుంది. రజ ప్రమా గుణాల ప్రభావంతో ప్రవర్తించే అసురీ మతులకు నియత జీవనము, విహిత జీవనము అలవడదు. అందుచేత వారు ఆచారహీను లవుతారు. అనాచారవంతు లవుతారు.

అన్యతము

అన్యతము అంటే అసత్యము. అన్యతవాదులు అంటే అసత్యమే పలికే వాళ్ళు అని అర్థం. వీరు సత్యానికి దూరులు. మాయ మాటలకే అలవాటు పడిన వాళ్ళు కనుక అసత్యవాదులను మాయాపులు అన్నది భాష్యం (అన్యతవాదినః మాయాదినః హి అనురాః). వీరు అసురీ సంపద కల వారు.

సత్యమును పలకాలి అంటే సత్యమును, సత్యము యొక్క విలువను తెలిసిన వారై ఉండాలి. విధి నిషేధాలు పాటించని అసురీ సంపన్నులు అయోమయ జీవనానికి అలవాటు పడిన మాయాపులు కనుక సత్య భాషణం చేయలేరు. పైగా, నాల్గవ శ్లోకంలో మనం చూచినట్లు పారుష్యము, అంటే పరుష వచనాలకు అలవాటు పడ్డ వాళ్ళు కనుక వారికి సత్యనిష్ఠ ఉండదు.

అసత్యము లేని, అప్రియము కాని యధార్థ భాషణమే సత్య భాషణము (అప్రియ అన్యత వర్తితమ్యధా భూతార్థ వచనమ్ సత్యమ్). మాయాపులైన అసురీలు అన్యతవాదులు కావున సత్యమును పలక లేరు. పారుష్యము కలవారై నందున ప్రియ భాషణము చేయలేరు.

అసుర మూగుల శీలమును గూర్చి చెప్పిన భగవంతుడు, వారి ఆలోచనా విధానము ఎలా ఉంటుందో తరువాత శ్లోకంలో వివరిస్తున్నాడు. ఈ ఆలోచనా రూపమే వారి సిద్ధాంతము.

అసత్య మప్రతిష్ఠం తే జగదాపల రనీశ్వరమ్ ।

అపరస్పర సమ్భూతం కి మన్య త్కామహైతుకమ్ ॥

అసత్యం-అప్రతిష్ఠం-తే-జగత్-అపల-రనీశ్వరం

అపరస్పర సంభూతం-కిం-అన్యత-కామహైతుకం

తే	=	వారు	కామహైతుకం	=	కామ కారణ మైనది
జగత్	=	ప్రపంచము	అపరస్పర సంభూతం	=	స్త్రీ పురుష సంయోగము వలన కలిగినది కాకుండా
అసత్యం	=	అసత్యము	అన్యత కిం	=	వేరుగా ఏముంది?
అప్రతిష్ఠం	=	ప్రతిష్ఠ లేనిది	అపలః	=	చెబుతారు
అనీశ్వరం	=	ఈశ్వరుడు లేనిది			

అర్జునా! ఈ ప్రపంచము అసత్యము. నిరాధారము. అనీశ్వరము. పరస్పర సంయోగ జనితము. కామమే కారణ మైనది. దీనికి మరొక కారణ మేముంది? అని అసురీలు వాదిస్తారు.

హ్యాఖ్య

వింత వింత ఆలోచనలతో బ్రతుకును వికృతంగా మార్చుకుంటూ, వితండ వాదాలు వినిపిస్తూ, విపర్యయ జ్ఞానంతో జీవించే అసుర మానవుల అనర్థ బ్రతుకుల్ని, వారి వ్యర్థమైన ఆలోచనల్ని ప్రస్తుత శ్లోకంలో చెబుతున్నాడు. వారు మాయాపులు కనుక, మాయ వారి మనస్సులలో ఎలా ఉందో, మాటలలో ఎలా వ్యక్త మవుతూ ఉందో వివిధమైనాడు. సిద్ధాంతాల పేరుతో వారు వడిపే స్వార్థపూరిత రాద్ధాంతాలు దయ్యాలు వేదాలు వల్లించి నట్లే ఉంటాయి. విచిత్ర మేమిటంటే, బాహ్యానికి వేదాలంతము ఏమి చెబుతూ ఉందో వారు కూడా అదే చెబుతున్నట్లు అవిపిస్తుంది. కాస్త విశ్లేషించి అర్థం చేసుకుంటే, అంతా విపర్యయంగా, అయోమయంగా, మాయామయంగా, మోస పూరితంగా ఉంటుంది.

జగత్తు మిథ్య, లేదా మాయ అంటుంది వేదాంతము. ఏళ్ళు కూడా జగత్తును అసత్య మనే అంటారు (ఇదం జగత్ సర్వం అసత్యమ్). వేదాంతము జగత్తును మిథ్య అన్నది అంటే, జగత్తు బ్రహ్మముపై ఆధారపడి ఉంది అని అర్థము. వీరు చెప్పేది అది కాదు. జగత్తు అసత్యము. అంటే కాదు. అప్రతిష్ఠం అని కూడా అంటారు. అంటే, జగత్తుకు ఆశ్రయం లేదు అనేది వారి వాదన. పద్మాల్లన అధ్యాయం చినర బ్రహ్మణో హి ప్రతిష్ఠా మం అమృతస్య అవ్యయస్య చ అనే శ్లోకంలో బ్రహ్మమును ప్రతిష్ఠం అనడం జరిగింది. కాని, అసురీ సంపద కల వారికి జగత్తు అసత్యము. పైగా అప్రతిష్ఠం; అంటే ఏ ఆధారమూ లేనిది.

జగత్తు అశాశ్వతము, అనిత్యము, మిథ్య అని వేదాంతము ప్రవచించడం వెనుక ఆలోచన వేరు. జగత్తు మాయామయం కనుక మహిమాన్వితమైన పరమేశ్వరుని పొంది తరించి పోవాలి అనేది వేదాంతావగాహన.

అసుర మానవుల మాటల వెనుక మర్మం వేరే. ప్రపంచము అనిత్యము. అంటే అసత్యము. పైగా ఏ ఆధారము లేనిది. ఇల లేదు - ఈశ్వరుడూ లేడు. ఇదే ప్రపంచము. దేవుడు లేని జగత్తు (జగదాపల రనీశ్వరమ్).

దేవుడు లేడు, ధర్మం లేదు. కారణం లేదు, కార్యమూ లేదు. ధర్మం లేదు కనుక అధర్మమూ లేదు. ధర్మాధర్మాలు రెండూ లేవు కనుక యుక్తాయుక్తాలు లేవు. లోకాయతికులే ఉన్నారు. కనిపించేదే లోకము గాని మరొకటి లేదు అని విశ్వసించే వారు లోకాయతికులు. వారే నాస్తికులు. ప్రత్యక్ష ప్రమాణాన్నే అంగీకరిస్తూ, ప్రపంచం భోగార్థమే ఉందని నమ్మే నాస్తికులే లోకాయతికులు (లోకాయతిక ధృష్టి రియమ్). లోకం అసత్యం కనుక, దొరికినంత దోచుకోవడం, అనుభవించి అస్తమించడం. ఇదే వారి ఆలోచనా విధానము.

కనుక, ఇక్కడ ఎవరెలా జీవించినా ఫరవా లేదు. జగత్తే అపత్య మైనపుడు, ఇక్కడ ధర్మాధర్మాతే ముంటాయి? ధర్మాధర్మాలను నియమించే ఈశ్వరుడు ఎలా ఉంటాడు? అందుచేతనే వీరు జగత్తును అనీశ్వరం అంటారు.

ధర్మాధర్మాతే లేవు. ఇక కర్మలు, శాస్త్రాలు ఎక్కడి నుండి వస్తాయి? ధర్మకర్మలు తెలియని జగత్తులో జన్మల ప్రసక్తి ఏమిటి? ధర్మాధర్మాలు లేవు. సత్యాసత్యాలు లేవు. విధినిషేధాలు లేవు. ఎవరెలా గైనా జీవించ వచ్చు. సుఖ పడేందుకే ఈ లోకం ఉంది. ఆచారాలు అనర్థ దాయకాలు. అందరమూ స్వేచ్ఛాచారులమే. బ్రతికేది మూడు రోజులు. ముప్పుటలా సాక్కి పోయేలా మెక్కడమే జీవిత పరమావధి. ఉప్పు కూడు తిని ముప్పు తెచ్చుకోవడ మెందుకు? దృష్టి ఎప్పుడూ పప్పుకూడు మీదనే ఉండాలి. అదీ నెయ్యి కలిపిన పప్పుకూడై ఉండాలి. అది ఎలా వస్తుంది అంటారా? దానికి ఆస్తు లెందుకు? ఆర్జన లెందుకు? అప్పు చేసే నేర్పు ఉంటే సరి పోతుంది. మరి అప్పు ఎలా తీర్చాలి? తీర్పు మని ఎవరు చెప్పారు? అడిగే వాడెవడు? తిరిగి ఇచ్చే వాడెవడు? ఎప్పుడైనా అంతమై పోయే వాళ్ళమే. అనుభవిస్తూ ఉండాము. ఎలాగూ ఒకనాడు కళ్ళకు మూతలు పడతాయి కదా! ఈ లోగా నోళ్ళకు మూత లేనుకోవడం ఎందుకు? కడుపులను ఖాళీగా ఉంచుకోవడ మెందుకు? బ్రతికేది మూడు రోజులు. ముందు వెనుకలు చూడటం దేనికి? తిని చస్తే పోతుంది. దొరికి నంత జుర్రేసి టపా కట్టేస్తే సరి పోతుంది. ఎవరు అడుగుతారు? ఏమని అడుగుతారు?

యావ జ్ఞవేత్ సుఖం జీవేత్ ఋణం కృత్య స్మృతం విభేత్,

భస్మ భూతస్య దేహస్య పునరాగమనం కుతః?

బ్రతికి నంత కాలం సుఖంగా, హాయిగా బ్రతికేయ్! పారపాటున కూడా నీళ్ళు త్రాగొద్దు. అప్పు చేస్తేనా నెయ్యి త్రాగు. నెయ్యి త్రాగి బలిసిన కాయాన్ని ఎవరో ఒకరు కాష్టంలో పెట్టి కాల్చేస్తారు. క్షణాల్లో బూడిదై పోతుంది. బూడిద మళ్ళీ మనిపై లేచి వస్తుందా? వచ్చి నప్పుడు కదా అప్పుల వాడు వెంట బడేది? అడిగించు కోవడానికి మనం తిరిగి రాము. అడగడానికి ఇచ్చిన వాడు పోకుండా ఉండడు. ముందు వాడే పోయాడా, శుభ్రం - అడిగే వాడే ఉండడు. ఒకవేళ వాడి కన్నా ముందు మనమే పోయామా, వాడు అడగడానికి మనం ఉండము. ఇదే జ్ఞానం. ఇదే శాస్త్రం. ఈ శాస్త్ర జ్ఞానం లేని వాడు ప్రపంచంలో సుఖపడ లేడు. ఇది లోకాయతికుల తాకిక వాదం.

ఆసురీ సంపద గల ఈ లోకాయతికులు శాస్త్రాన్ని అంగీకరించరు. అంగీకరిస్తే వారి స్వేచ్ఛాచారానికి భంగం వాటిల్లుతుందని భావిస్తారు. సృష్టిని, సృష్టికర్త అయిన పరమేశ్వరుని కూడా అంగీకరించరు. జగత్తుకు కారణంగా ఈశ్వరుడు లేడని చెబుతారు (అనీశ్వరం జగత్ ఆహూ).

సృష్టికర్త లేనపుడు సృష్టి ఎలా ఉత్పన్న మైంది? అని ప్రశ్నిస్తే, సృష్టి అపరస్పర సంభూతము కనుక జగత్కారణము కామమే అని వాదిస్తారు. కామ ప్రేమితులైన స్త్రీ పురుషుల పరస్పర సంయోగము వల్ల సృష్టి కలిగింది అనేది వారి వాదన (కామ ప్రయుక్తయోః స్త్రీ పురుషయోః అనీశ్వర సంయోగాత్ జగత్సర్వం సంభూతమ్).

సృష్టికి కారణంగా కంటికి కనిపించని, ఊహకు అనిపించని, ఏవో కపోల కల్పిత లోకాలలో, లేని భగవంతుని కొరకు అన్వేషించడం కన్నా, ప్రత్యక్షంగా కళ్ళ ముందే కనిపిస్తున్న సత్యాన్ని అంగీకరిస్తే సరి పోతుంది కదా అంటారు.

కామ వాసనే సృష్టి హేతువు (కామ ఏవ ప్రాణినాం కారణమ్). కామం కన్నా సృష్టికి మరొక హేతువు

ఎక్కడ కనిపిస్తూ ఉంది? అని తిరిగి ప్రశ్నిస్తారు (తి మన్యై కామ హేతుకమ్). కామమే జగతికి మూలము, కామమే జగత్తుకు ఆధారము (కామ మూలమిదం జగత్. కామో విశ్వస్య జగత్ ప్రతిష్ఠా).

ఆసురీ ప్రకృతితో పుట్టిన ఈ వృద్ధ మూనపులు లోక కంటకులు. తమ బ్రతుకుల్ని నాశనం చేసుకొనే వీరు లోక వినాశానికి పుడుతూ ఉంటారు అంటున్నారు.

ఏతాం దృష్టి మవస్థభ్య నష్టాత్మానోఽల్పబుద్ధయః ।

ప్రభవ స్మృగ్గకర్మాణః క్షయాయ జగతోఽహితాః ॥

9

ఏతాం-దృష్టి-అవస్థభ్య-నష్టాత్మానా-అల్పబుద్ధయః

ప్రభవంతి-ఉగ్రకర్మాణః-క్షయాయ-జగతః-అహితాః

ఏతాం	= ఈ	ఉగ్రకర్మాణః	= క్రూర కర్మలు చేసే వారు
దృష్టిం	= దృష్టిని	అహితాః	= హితులు కాని వారు
అవస్థభ్య	= అవలంబించి	జగతః	= జగత్తు యొక్క
నష్టాత్మానః	= చెడిన మనస్సు గల వారు	క్షయాయ	= నశింపునకు
అల్పబుద్ధయః	= అవివేకులు	ప్రభవంతి	= పుడుతున్నారు

అర్జునా! ఆసుర మూనపులు నష్టాత్ములు. అల్పబుద్ధులు. క్రూరకర్ములు. లోకానికి హితులు కారు. వీళ్ళు లోక నాశానికి పుడుతారు.

వ్యాఖ్య

మనస్సును బట్టి మనుగడ ఉంటుంది. భావాలే బ్రతుకును నిర్దేశిస్తాయి. విధి నిషేధాలు తెలియని ఆసురీలు ప్రపంచంలో కూడా విధి నిషేధాలు లేవని నిర్ణయించారు. ధర్మ దూరులైన ఈ దౌర్భాగ్యులు ప్రపంచానికి దైవాన్ని దూరం చేశారు. జగత్తును అనీశ్వరంగా మార్చేశారు. వారు తమను తాము ఎలా ఊహించు కుంటున్నారో, ప్రపంచాన్ని కూడా అలాగే ఊహిస్తున్నారు. ఇటు తమ లోను, అటు ప్రపంచం లోను సత్యాన్ని అస్రతిష్ఠం చేశారు.

యథా వయం అన్యత ప్రాయాః తథా ఇదం జగత్ అసత్యమ్ - 'మన మేలా అబద్ధాల రాయుళ్ళమో, ఈ ప్రపంచం కూడా అలా అబద్ధమే, అసత్యమే. అంతా కామ మయమే. ఏ గొప్పతనము లేని ప్రపంచంలో ఉన్నతంగా జీవించాలి అనుకోవడమే గొప్ప పారపాటు. ఎలా జీవించినా ప్రపంచాన్ని చూపి సిగ్గు పడ వలసింది ఏమీ లేదు. ఒకవేళ తప్పు చేసినా, అణ్ణ పడవలసి నంత గొప్ప దేమీ కాదు ఈ ప్రపంచము. తప్పు చేశామని శిక్షించ దానికి భగవంతుడూ లేడు. లేని వన్నీ ఊహించుకొని బ్రతుకును పాడు చేసుకోవడం కన్నా, కామ ప్రధానమైన జగత్తును అనుభవించి ముఖించడమే బ్రతుకుకు పరమావధి' అనే దృష్టిని అవలంబించి (ఏతాం దృష్టిం అవస్థభ్య ఆశ్రిత్య). ఆశ్రయించి, మనస్సులను పాడు చేసుకొనిన పాపండులుగా మారి పోయారు (నష్టాత్మానః నష్ట స్వభావాః).

నష్టాత్ములు

నష్టాత్ములు అంటే మనస్సులు పాడైన వారు. చెడిన స్వభావం కల వారు. అతాకిక పవిత్ర సాధనలకు దూరులై భ్రష్టు లైన వారు (నష్టాత్మానః నష్ట స్వభావాః. విభ్రష్ట పరలోక సాధనాః). దారి తప్పిన ఆలోచనల

కారణంగా వారే దగా పడ్డారు. విధి నిషేధ వర్తితులై, కృత్యాకృత్యాలను విస్మరించి బ్రతుకును అన్యాయం చేసుకున్నారు. అనిత్య భోగానుభవానికి ప్రాధాన్యత నిచ్చి చిత్తాన్ని ఛిద్రం చేసుకున్నారు. వస్త్ర స్వభావులయ్యారు. నష్ట జీవులయ్యారు. అలాంటి వారికి విశాల దృక్పథా లేలా ఉంటాయి? బుద్ధి ఎలా సువిశాల మవుతుంది? అందుకే వారు అల్పబుద్ధులు.

అల్పబుద్ధులు

అల్పమైన విషయముల యందే బుద్ధి కల వారు అల్పబుద్ధులు. తుచ్ఛమైన విషయ భోగాల యందే దృష్టి కేంద్రీకృతమై ఉండే వారు. దృశ్య విషయాల యందే ప్రీతి కలిగిన వారు. శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధాది విషయాలే దృశ్యములు. అవే వారికి ప్రమాణాలు. వాటిని గూర్చి మాత్రమే సదా ఆలోచిస్తూ, అల్పమైన భోగ్య భోక్తృ బుద్ధి మాత్రమే ప్రధానంగా కలిగిన స్వల్పమైన, అల్పమైన బుద్ధి గల వారు (విషయవిషయా ల్పైవ బుద్ధి: యేషాంతే అల్పబుద్ధయః). ఇక్కడ అల్పబుద్ధి అంటే బుద్ధి చిన్నది అని కాదు. చిన్న విషయాలకు అధిక ప్రాధాన్యత నిచ్చి, బుద్ధిని సంకుచితంగా మార్చుకున్న వారు అని అర్థము. ఇంద్రియ విషయ భోగాలే జీవిత సర్వస్వంగా భావించిన బుద్ధి కల వారు. వాళ్ళకు కనిపించిందే ప్రపంచం. బుద్ధికి అందిందే వాస్తవం. వాళ్ళు చూచిందే సత్యం. వీరే నష్టాత్ములైన అల్పబుద్ధులు. యుక్తా యుక్త విచక్షణ కోల్పోయిన వారు. వక్ర బుద్ధులై ఉగ్రకర్ములైన వారు.

క్రూర కర్ములు

ఈహను బట్టే ఊడిగం ఉంటుంది. మనస్సు చెడిన అల్పబుద్ధులు విలువలు లేని వారు కనుక, విలువైన, విశిష్టమైన కర్మలు ఆచరించ లేరు. పాడైన బ్రతుకులు కనుక, ఎంతటి నికృష్ట కార్యాలను ఆచరించడానికైనా వెనుకాడరు. మోసాలు చేస్తారు. మాయలు చేస్తారు. మనుషుల్ని అవహరించుకొని పోతారు. వారి బ్రతుకులకు అవరోధ మని భావిస్తే అంతం చేస్తారు. హింసకు పాల్పడతారు. ధర్మాధర్మ విచక్షణ లేని వారు కనుక ఎంతటి క్రూరమైన కార్యాలైనా ముందు వెనుకలు చూడకుండా చేసేస్తారు. అందుకే వారు ఉగ్రకర్ములు (ఉగ్ర కర్మాణః క్రూర కర్మాణః హింసాత్మకాః). హింసాపరాయణులైన ఆసురీలు సమాజ శరీరంలో భయంకరమైన వ్యాధి లాగా వ్యాపిస్తారు. దేశ మనే వృక్షానికి పట్టిన చీడ పురుగులు. ప్రపంచ తరువును తొలిచి తొలిచి, వాలిచి వాలిచి, వాడి పోయేలా చేస్తారు. చెడు చేసి (అహితః) చెట్టునే చెడిపెస్తారు (క్షయం). చెడగొట్టేస్తారు. అందుకే వీరు లోక కంటకులు.

లోక కంటకులు

హింసా ప్రవృత్తికి అలవాటు పడి జగత్తు యొక్క వినాశానికి కారణభూతులైన ఆసురీలు లోక కంటకులు. లోక వినాశానికి కారకులు. ప్రపంచము యొక్క వినాశానికి కారకులైన వీరు ప్రపంచానికి అహితులు. వీరు జగత్తుకు కేవలం అహితులే కాదు. క్షయ కారకులు కూడా.

క్షయాయ జగతో హితాః - అని అందమైన వాక్యాన్ని పలికాడు భగవంతుడు. ఈ వాక్యం దేహబీదీప న్యాయంగా చెప్పబడింది. క్షయము, అహితము అనే పదాల మధ్య, గడప మీద దీపం లాగా జగత్తు ఉంది. అంటే, అటు ఇటు ఉన్న ఉభయ పదాలలో మధ్య పడమైన జగత్తు ముడి పడి ఉంది.

క్షయాయ జగతః - ఆసురీ సంపద గల ఈ దుష్టులు, ప్రపంచ వినాశానికి పుడుతూ ఉంటారు (ప్రభవన్తి). **అహితః జగతః** - వీరు లోకానికి మేలు చేసే వారు కాదు. కనుక లోక కంటకులు. ప్రపంచ శత్రువులు (జగతః అహితాః శత్రవః).

ఇక వారి స్వభావాన్ని గూర్చి చెబుతున్నాడు భగవంతుడు

కామ మాశ్రిత్య దుష్కారం దమ్య మాన మదాన్వితాః ।

మోహో దృహీ త్యానద్రాహో న్నవర్తంతే శుచిన్తతాః ॥

10

కామం-ఆశ్రిత్య-దుష్కారం-దంభమాన మదాన్వితాః

మోహో-దృహీ-త్యానద్రాహో-న్నవర్తంతే-శుచిన్తతాః

దుష్కారం = తృప్తి చెందని

కామం = కామమును

ఆశ్రిత్య = ఆశ్రయించి

దంభమాన మదాన్వితాః = దంభము తోను, అభిమానము

తోను, గర్వము తోను కూడిన వారై

అశుచి ప్రతాః = శ్రద్ధాచారములు గలవారై

అనద్రాహోన్ = అశుభ నిర్ణయాలను

మోహోత్ = మోహము వలన

గృహీత్వా = గ్రహించి

ప్రవర్తంతే = ప్రవర్తిస్తూ ఉంటారు

అర్జునా! ఆసురీ మానవుల కామము తృప్తి చెందేది కాదు. దాంబకము, అభిమానము, మదము కలిగి ఉంటారు. చెడ్డ పట్టుదలకు పోతారు. బ్రష్టాచారులై ప్రవర్తిస్తారు.

వ్యాఖ్య

ప్రపంచానికి మేలు చేయని, చేయలేని ఈ ఆసురీ సంపన్నులు ప్రపంచానికి హాని చేస్తారని పూర్వ శ్లోకంలో చూశాం. అదెలాగో ప్రస్తుత శ్లోకంలో విశదీకరిస్తున్నాడు. వారి స్వభావము వినాశానికి పని కొస్తుందే గాని వికాసానికి పనికి రాదని ఋజువు చేస్తున్నాడు.

నిందని బావులు

వర్ష కాలంలో బావులైనా నిండుతాయి కాని, వర్ష రూపంలో భోగాలు వచ్చి పడినా ఆసురీల బుద్ధులు మాత్రం నిండవు. వారి మనస్సులు తృప్తితో ఉండవు. బావులు నిండుతాయి. చెరువులు నిండుతాయి. సముద్రాలు నిండే ఉంటాయి. కాని, వీరి హృదయాలు మాత్రం ఎప్పుడూ నిండవు. తృప్తి చెందవు (దుష్కారమ్ అశక్త పూరణం). ఎంత అనుభవించినా వారి కామానికి తృప్తి ఉండదు. రావణాసురుడు ఇరవై వేల సంవత్సరాలు బ్రతికాడు. బ్రతుకంతా భోగాల తోనే నిండి పోయింది. కాయ మంతా కామమే. ఎందరు స్త్రీలతో ఆడుకున్నాడో! ఆ దుష్టుడి చేతిలో ఎన్ని మదిర భాండాలు భాళి అయ్యాయో! అతడి ఒడిలో ఎందరు సుందరాంగులైన భామలు బంతు ల్లాగా దొర్లి పోయారో! అయినా తృప్తి చెందాడా? సంతృప్తి పడ్డాడా? ఇరవై వేల సంవత్సరాల భోగ జీవితంలో కనీసం చివరి ఒక్క సంవత్సరం అయినా తృప్తిగా ఉండ లేక సీతమ్మను కాంక్షించి కాల గర్భంలో కలిసి పోయాడు. రావణు డెవరో కాదు, అసురుడే. ఆయన సంపద ఏదో కాదు, ఆసురీ సంపదే. గర్భంలో కలిసి పోయాడు. రావణు డెవరో కాదు, అసురుడే. ఆయన సంపద ఏదో కాదు, ఆసురీ సంపదే. రావణుడి హృదయం లోని కామ భాండాన్ని నింపడానికి ఇరవై వేల సంవత్సరాలు కేటాయించినా, ప్రపంచం నింప లేని స్థితిలో అశక్యంగా, అపమర్శంగా మిగిలి పోయింది. అందుకనే, కామాన్ని తృప్తి పరచడము అంటే కామాన్ని లేకుండా చేసుకోవడమే అని మహాత్ములు ఆదేశించారు.

కామమును దుష్కారం అంటున్నాడు భగవంతుడు. దుష్కారం అంటే పూరింప శక్యము కానిది అని అర్థము. నింప లేనిది అని భావము. కనుకనే కామాన్ని నిత్య శత్రువుగా కర్మయోగంలో భగవంతుడు అభివర్ణించాడు. జ్ఞానాన్ని కప్పేసేది కామమే కనుక, కామం విషయంలో జాగ్రత్త వహించ మని హెచ్చరించాడు కూడా. పైగా అది అనలం, అంటే అగ్ని లాంటిది అన్నాడు. అలం న విద్యుత్ ఇతి అనలం. 'అలం' అంటే చాలు

అని అర్థం. 'అనలం' అంటే చాలు అనేది లేనిది. చాలు అనేది తెలియనిది అని భావం. ఎన్ని వేసినా అగ్ని దగ్ధం చేస్తూనే ఉంటుంది గాని చాలు అని అనదు. అందుచేత అగ్నిని అనలం అన్నారు. అగ్ని ఎలా తృప్తి చెందదో, కామం కూడా అలాగే తృప్తి చెందదు. ఎంత నింపినా కామం నిండదు. అందుకే అది దుష్కారం. ఈ మాటను మూడవ అధ్యాయం లోనే భగవంతుడు ప్రవేశ పెట్టాడు. వన్నెండు అధ్యాయాలు అవరళంగా ప్రసంగించిన తరువాత మళ్ళీ ఆ పదాన్నే వాడి కామం విషయంలో జాగ్రత్తగా ఉండమని హెచ్చరిక చేస్తున్నాడు (దుష్కారేణ అనలేన చ - 3 వ అ - 39 వ శ్లో).

దంభమాన మదాన్యుతులు

దుష్కారమైన కామమును ఆశ్రయించిన ఆసురీలు దంభమాన మదాన్యుతు లౌతున్నారు అంటున్నాడు. దంభము, అభిమానము, మదము అనే ఈ అసుర లక్షణాలను పూర్వమే మనం విపులంగా చర్చించుకొని ఉన్నాం. ఇక్కడ వాటిని ప్రత్యేకార్థంతో ప్రస్తావించక పోయినా, సంబంధ విషయము అనేది నిర్వివాదాంశము. కామ ప్రభావం మనిషి స్వభావాన్ని ఎలా దెబ్బ కొడుతుందో ఈ సందర్భములో అవశ్యం అన్వయించు కోవాలి.

ఆసురీ సంపద కల వారికి కామమే ఏకైక జీవిత లక్ష్యము. అసురులకు మన లాగా నాలుగు పురుషార్థాలు లేవు. వారికి ఒక్కటే పురుషార్థం. వాళ్ళ గురువు బృహస్పతి వారికి అలాగే బోధించారు. అదే ప్రమాణంగా సూచించారు.

సూ॥ కామ ఏకైకః పురుషార్థః - కామ మొక్కటే పురుషార్థము అని బృహస్పతి సూత్రము. బృహస్పతి అనే ఈ సూత్రకారుడు దేవ గురువైన బృహస్పతి కాదు. ఆయన సుర గురువు. బుద్ధిశాలి. ప్రస్తుతం చెప్పక తప్పింది కానందున, మనం చెప్పుకుంటున్న ఈ బృహస్పతి అసుర గురువు. మందమతి.

విషయాల యందు ఆసక్తియే కామము (కామః ఇచ్ఛా విషయేషు). కామాన్ని ఆశ్రయించి విషయాలను ప్రోగు చేసుకోగానే కామిలో కొన్ని అవాంఛనీయ లక్షణాలు కనిపిస్తాయి. అనే దంభ మాన మదాలు.

తన వైభవాన్ని ప్రపంచంలో చాటింపు వేసుకోవడము దంభము (ధర్మద్వజత్వం). దంభము ఉంది కదా, ఇక అందరూ తనను గుర్తించి గౌరవించాలి అనే జంభము ప్రదర్శింప బడుతూ ఉంటుంది. ఇదే గర్వము, లేదా మానము. ఆ తరువాత తనకు మించిన వారు లేరంటూ తన తలపై తానే దుమ్మెత్తి పోసు కోవడము. అదే మదము. గజము యొక్క లక్షణము. దేహం పెరిగినా బుద్ధి పెరగని కారణంగా నిరంతరం సాగే గజ స్నానము. మదగజ స్నానము.

ఈ నిర్వాక మంతా ఏమిటి? ఏముంది, అంతా అవివేకమే! అవివేక మంటే కేవలం వివేకం లేక పోవడమే కాదు; విపరీత జ్ఞానము కలిగి ఉండటము కూడా అవివేకమే. నష్టాత్ములు, అల్ప బుద్ధులైన కారణంగా, ఉన్న దానిని ఉన్నట్లుగా చూడలేక పోగా, లేని దానిని ఉన్నట్లు చూస్తారు. ఈ విధమైన అవివేకమే మోహము. మోహమే అశుభము. అట్టి అశుభమైన మోహంలో కూరుకు పోయిన వారి మనస్సులలో నిర్లయాలు ఎలా ఉంటాయి? అశుభం గానే ఉంటాయి. నిర్లయాలే అశుభంగా ఉన్నప్పుడు, కార్యాలు ఎలా ఉంటాయి? అశుభం గానే ఉంటాయి.

అశుభ నిర్లయాలు - అమంగళ కార్యాలు

ఆంతర్యంలో భావ రూపంలో ఉన్నదే బాహ్యంలో కర్మగా వ్యక్త మవుతుంది. భావశుద్ధి లేకుండా కర్మ శుద్ధి రాదు. భావం కర్మాచరణమునకు ముందే ఉంటుంది. భావమే మార్గదర్శి. భావమే మార్గగమి.

మోహ వలయంలో చిక్కుకొని పరిభ్రమించే ఆసురీలు అపవిత్ర మైన భావాలతో నిండి ఉంటారు కనుక, వారి బుద్ధి లోని నిర్లయాలు కూడా అపవిత్రం గానే ఉంటాయి. బుద్ధి లోని నిర్లయాలు ఎప్పుడైతే అపవిత్రంగా ఉన్నాయో, బాహ్యంలో కర్మలు కూడా అపవిత్రం గానే సాగుతాయి. అనే ఉగ్రకర్మలు. హింసా యుత కర్మలు. క్రూరకర్మలు (గృహస్థా లశుభ నిశ్చయాన్ ప్రవర్తన్తే లోకే). ఇదంతా అశుచి. అందుకనే ఆసురీలను విడవ శ్లోకంలో అశుచులుగా చెప్పుకున్నాం.

ఒకవేళ అశుచులు పూజలు చేస్తే ఎలా ఉంటాయి? ప్రతాలు చేస్తే, ఎలా ఉంటాయి? సేవా కార్యక్రమాలు చేపడితే అవి ఎలా ఉంటాయి? అన్న అశౌచం గానే ఉంటాయి. అపవిత్రులు చేసే కార్యాలు అపవిత్రంగా కాక పవిత్రంగా ఎలా ఉంటాయి? అందుకే ఆసురీలు అశుచిప్రతులు (అశుచీని వ్రతాని యేషాం తే లశుచి వ్రతాః).

కామాశ్రయు లైస్ ఆసురీల ఆలోచన, ఆచార వ్యవహారాలు వివరిస్తున్నాడు.

చింతా మపరిమేయాం చ ప్రలయాంతా ముపాశ్రితాః ।

కామోపభోగ పరమా ఏతావ దిలి నిశ్చితాః ॥

11

చింతా-అపరిమేయాం-చ-ప్రలయాంతాం-ఉపాశ్రితాః

కామోపభోగ పరమా-ఏతావత్-ఇతి-నిశ్చితాః

అపరిమేయాం = అపరిమిత మైనది
ప్రలయాంతాం = మృత్యువే అంతముగా గలది
చింతాం = చింతను
ఉపాశ్రితాః = ఆశ్రయించిన వారై

కామోప భోగపరమాః = విషయ భోగాలే ఉత్తమ మనుచు
ఏతావత్ ఇతి = ఇదియే పరమార్థ మనుచు
నిశ్చితాః = నిశ్చయించిన వారై

అర్థునా! అసుర సంపద కల వారి చింతకు హద్దు లేదు. మరణం వరకు సాగుతూనే ఉంటుంది. కామోపభోగమే గాని మరొక పురుషార్థము లేదని నిశ్చయించు కుంటారు.

హ్యాఖ్య

పరిమితాలకు ప్రాధాన్యత కలిగిన ప్రపంచంలో మనం జీవిస్తున్నాం. ప్రపంచ వ్యవహారాలు ఏదైనా హద్దులకు లోబడే వర్తిస్తూ ఉంటాయి. ఉన్న చోటే కదలకుండా ఉంటుంది రాయి. కదిలిస్తే గాని కదల లేదు. దాని పరిమితం అలా ఉంది. చెట్టు ఉన్న చోటే ఉండినా, కొమ్మలతో, ఆకులతో కదుల్తూ ఉంటుంది. ఉన్న చోట కదుల్తుందే గాని నడిచి మరొక చోటికి పోలేదు. కాని, చెట్టుపై నున్న పక్షి ఎగిరి ఆకాశంలో విహరిస్తుంది. ఎగర లేని మాను కన్నా, ఎగిరే మనిషి కన్నా ఎత్తుకు పక్షి ఎగురుతుంది. కాని, ఆకాశంలో ఎగిరే పక్షి కూడా కొంత ఎత్తు వరకే ఎగురుతుంది. అంతకు మించి ఎగర లేదు. దాని హద్దులు దాని కున్నాయి. ఏదైనా అంతే.

పరుగు అలవాటున్న మనిషి కూడా కొంత వరకే పరుగెత్త గలడు. హద్దు దాటి పరుగెత్త లేదు. ఎంత గొప్ప గాయకుడైనా తన శ్రుతిని మించి పాడ లేడు. ఎంతటి మేధావి మనస్సైనా తన స్థాయిని మించి ఆలోచించ లేడు. అందుకే నేమో కడుపు నిండితే గారెలు కూడా చేదుగా మారుతాయి. పరిమితాలను అధిగమించ లేక, అధిగమించిన క్షణాన ఎదురయ్యే విపరీతాలను తట్టుకో లేక అందరూ అలమటిస్తూ ఉంటే, అందరికీ భిన్నంగా, ఆసురీ సంపద కలిగిన వారు అంతలేని చింతను కొనసాగిస్తూ, అల్ప పెరుగని విధంగా కామోప భోగాలతో రమిస్తూ ఉంటారు. దివ్యాత్ములు చేరలేని చోటుకి దురాత్ములు చేరి పోతారు అనే ఆంగ్ల సామెత వీరి కోసమే పుట్టిందేమో!

చింతాసక్తులు

ఆసురీ సంపదకు సంబంధించిన అల్పబుద్ధులు హద్దు లేని చింతను (చింతాం అపరిమేయామ్) మరణాంతం, అంటే చివరి శ్వాస వరకు (ప్రలయాంతం) కొనసాగిస్తూనే ఉంటారు. ఇది మామూలు విషయ చింతనము కాదు. అంతమయ్యే వరకు అంతరంగంలో అనంతంగా సాగే హద్దు లేని, అడ్డు లేని విషయ చింతనము. నడుస్తున్నంత సేపు నేలను చూస్తూ తడేక చింతలో సాగిపోతూ ఉంటారు. ఏం చింతిస్తుంటారు? ఏమో, ఎవరికి తెలుసు? అమ్మా! భూమాతా! నువ్వు రతనాల తల్లివి. మాణిక్య మాతవు. నీ కుక్షిలో ఎంత సంపదో! ఎంత నిక్షేపమో! అమ్మా! నీకు ఆక్షేపము లేకపోతే, అవి ఎక్కడున్నాయో నీ ముద్దుదిడ్డ నైన నా కంట పడనీ తల్లీ! అని ప్రార్థిస్తుంటా రేమో!

ఇక నడక ఆపి కూర్చున్నారా! అంతే. దృష్టి పైపైకి పాకి నింగిలో ఒకచోట నిశ్చలంగా నిలబడి పోతుంది. అక్కడ ఏమి దర్శిస్తుంటారో! ఏమి విచారిస్తుంటారో! ఆకాశమా! నీ వెంత విశాల మమ్మా! నా సంపదల్ని కూడా నీ లాగే విశాలం చేసేయ్యి అని వేడుకుంటా రేమో! ఎంత చింతో! ఆ చింతలో కూడా ఎంత చింతో! ఎంత చింత చింత కాకపోతే, చితి పేర్చే వరకు రగులు తుంటుంది? జీవితాంతం చింతించ వలసిన ఏకైక విషయ మేమో! ఈ చింత అంతా దేని గురించి? ఇంకే ముంది? ఒకే అక్ష్యాన్ని గురించి. కామోప భోగమే ప్రధాన లక్ష్యంగా గల చింత (కామోప భోగ పరమా:).

భోగాసక్తులు

సదా చింతాసక్తులైన ఆసురీలు కామోప భోగమే ప్రధాన లక్ష్యంగా కలిగి ఉంటారు (కామోప భోగ పరమా:). కామోప భోగమే పరమ పురుషార్థంగా జీవిస్తారు. కనుక మరణాంతం భోగాసక్తులై విషయ చింతనా పరులై ఉంటారు.

కామములు అంటే భోగ్య వస్తువులు. కోర బడేవి కనుక శబ్దాది విషయాలు కామములు (కామ్యునేతి కామా: శబ్దాదయ:). వాటి ఉపభోగమే, అంటే వాటిని అనుభవించడమే జీవితంలో ముఖ్య విషయంగా కలిగిన వారు. కామోప భోగమే పురుషుడు ప్రయత్నించి సాధించ దగినది అని వారి అభిప్రాయము. ఈ విషయంలో నిశ్చితాభిప్రాయం కల వారు. ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే పురుషార్థ నిశ్చయం దృఢంగా ఏర్పడిన వారు.

పురుషార్థ నిశ్చయము అంటే మనం అర్థం చేసుకున్న పురుషార్థ నిశ్చయం కాదు. వారికి అర్థమైన పురుషార్థ నిశ్చయము. మరణం ఆసన్న మయ్యే వరకు ప్రపంచం లోని భోగానుభవంలో సుఖించడమే పరమ పురుషార్థము. అంతే. అంతవరకే (వితావ దితి). ఈ విషయంలో వారికి నిశ్చితాభిప్రాయ ముంది. అంతకు మించి, ఆ తరువాత, అంటే మరణానంతరము పొంద దగింది ఏదీ లేదు అనేది కూడా వారికి నిశ్చితమే.

వారేమిటో వారికి తెలుసు. వారు జీవితంలో పొంద వలసింది ఏమిటో కూడా వారికి తెలుసు. ఈ విషయ మంతా వారి గురువులు సూత్రబద్ధం చేసి మరీ బుద్ధికి బలంగా పట్టించారు. ఆ సూత్రాలే 'బార్హస్పత్య సూత్రములు'.

సూ॥ చైతన్య విశిష్ట: కాయ: పురుష: కామ ఏవైక: పురుషార్థ:

'చైతన్య మైన శరీరమే పురుషుడు. కామమే ఏకైక పురుషార్థము' అని అసుర గురువైన బృహస్పతి ప్రణీతము.

మరి మోక్షము? మరణమే మోక్షము. మరణం తరువాత అనుభవించ దానికి ఏ ఫలమూ లేదు. మరణం

వచ్చే వరకు ఈ ప్రపంచంలో మనము అనుభవించేదే సుఖం. అంతకు మించిన సుఖం మరొకటి లేదు.

మరణమే మహా సమాధి కనుక, మరణానంతరము జీవుడు అనే వాడే లేడు. జీవుడు లేడు కనుక దేవుడూ లేడు. జీవేశ్వరు లిరువురూ లేరు కనుక స్వర్గం లేదు. ఆ హేతువు తోనే నరకమూ లేదు. ధర్మం లేదు. పుణ్యం లేదు. మోక్షం లేదు. మరే ముంది? ఎంత వరకైతే విషయాలను భోగించడము అనేది జరుగుతుందో, అదే ఉంది. ఆ సుఖమే ఉంది (వితావ దితి). ఆ సుఖానుభవమే యోగము. అది దూరం కాకుండా జాగ్రత్త పడటమే క్షేమము. ఇవే ఆసురీల యోగక్షేమాలు.

చివరగా, వీరి జీవనసరళిని, జీవిత గమ్యమును, అనుభవ సారమును సంక్షేపంగా చెప్పుకోవాలి అంటే, ఒకటి, అంతు లేని ఆశాపరులు అయినందున విషయ చింతనను మరణాంతము విర్విరామంగా సాగిస్తుంటారు. రెండు, కామోప భోగమునే పరమ పురుషార్థంగా విశ్వయిస్తారు. మూడు, అంతకు మించి ఏమీ లేదని, భోగానుభవమే, అంటే విషయ సుఖమే పొంద దగినది (వితావ దితి) అనే విషయంలో నిశ్చితాభిప్రాయాన్ని కలిగి ఉంటారు.

మరి, ఈ కామోప భోగాలు ఎలా ప్రాప్తిస్తాయి? ఈ విషయంలో కూడా వారికి పూర్ణావగాహన ఉంది. చదవండి.

ఆశాపాశ శత్రై ర్భద్రా: కామక్రోధ పరాయణా: ।

ఈహన్తే కామభోగార్థ మన్యాయే నార్థసంభవాయన్ ॥

12

ఆశాపాశ శత్రై: - బద్ధా: - కామక్రోధ పరాయణా:

ఈహన్తే - కామభోగార్థం - అన్యాయేన - అర్థసంభవాయన్

ఆశాపాశశత్రై:	= వందల కొలది ఆశాపాశముల చేత	కామభోగార్థం = కామానుభవము కొరకు
బద్ధా:	= బంధింపబడిన వారై	అన్యాయేన = అన్యాయముగ
కామ క్రోధపరాయణా: చ	= కామక్రోధములతో నిండిన వారై	అర్థసంభవాయన్ = ధనము కూడబెట్టుటను
		ఈహన్తే = కోరుతూ ఉంటారు

వందలాది ఆశాపాశాల చేత బంధింపబడి ఉంటారు. కామక్రోధాలనే ప్రధానంగా ఆశ్రయించుకొని ఉంటారు. కామభోగాల కొరకు అన్యాయంగా ధనాన్ని కూడ బెడుతూ ఉంటారు.

వ్యాఖ్య

కామోప భోగమే సుఖ ప్రాప్తి హేతువని, అదే సుఖస్థాన మని భావించి, అంతులేని, అనధి లేని విషయ భోగాసక్తికి సంబంధించిన సుఖాలలో రమిస్తూ ఇదే పురుషార్థము, ఇంతకు మించి పొంద దగింది లేదు అని నిశ్చయించు కొనిన ఆసురీలు ఆశాపాశాల చేత బద్ధు లౌతున్నారు, బందీ అవుతున్నారు అంటున్నాడు భగవంతుడు.

ఆశాపాశ బద్ధులు

ఆసురీలు బందీ అయ్యారని ఇప్పటికే మనకు అర్థ మైంది. అయితే, వారిని బంధించిందెవరు? దేనితో బంధించారు? ఆసురీలు పాశ బద్ధులు. త్రాళ్ళ చేత కట్ట బడ్డారు. మరి ఆ బంధన రజ్జువులు ఏమిటి? ఆశలు. ఆశలే పాశాలు. అవి కూడా ఒకటో, రెండో కాదు. వందలాది ఆశ లనే పాశముల చేత కట్ట బడ్డారు అంటున్నాడు భగవంతుడు (ఆశాపాశ శత్రై ర్భద్రై:).

ఆసక్తి కలిగిన అప్రాప్త మైన విషయాల యందు ప్రగాఢ మైన అభిలాషయే ఆశ. మనషిలో ఒక్క ఆశ ఉండదు. ఎన్నో ఉంటాయి. ఎన్ని ఆశ లుంటే అన్ని పాశా లున్నా యని అర్థము. అవన్నీ ఏకమై మనషిని దృఢంగా బంధిస్తాయి. కనుకనే వారు వందలాది ఆశలనే త్రాళ్ళ చేత కట్ట బడ్డారు. అందువల్ల అనేక వైపులకు తాగ బడుతున్నారు. ఒక్క త్రాడైతే, ఎలాగో ప్రయత్నించి త్రొచుకో వచ్చు. వందలాది త్రాళ్ళను ఒక్క వ్యక్తి విడిపించుకో గలడా? బంధములో ఉండ లేక, బంధాన్ని తొలగించుకో లేక ఆసురీ సంపద గల జీవులు ఈ విధంగా అల్లాడుతూ ఉంటారు.

ఆశలు ఒక విధాన తీరేవి కావు. ఊహల నుండి ఆశలు పుడుతాయి. ఊహిరి పోయేంత వరకు అంటి పెట్టుకొని ఉంటాయి. ఒక వైపు ప్రయత్నంతో కొన్ని ఆశలు తీరుతూ ఉంటే, మరో వైపు క్రొత్త ఆశలు చిగురిస్తూనే ఉంటాయి. అందువల్ల, ఆశలు తీరుతున్నా వాటి సంఖ్య మాత్రం తగ్గదు. వాటికి అంత మెక్కుడో అర్థం కాదు. భాగవతంలో వామనమూర్తి బలిచక్రవర్తికి చేసిన ఉపదేశ మదే. ఆశాపాశము పాడవెంతో ఇప్పటికి తెలుసుకున్న వారు లేరు. ఆశల విషయములో ఎవరి కైనా శ్రమలు మిగిలాయే గాని ఫలితాలు సిద్ధించ లేదు అంటాడు.

శా|| ఆశాపాశము దా గడున్ నిదుపు : లేదంతంబు రాజేంద్ర ! వా
రాశి ప్రాప్తత మేదిని వలయ సామ్రాజ్యంబు సేకూరి యుం
గాసిం పొందిరి గాక వైశ్య గయ భూకాంతాదులు స్వర్గకా
మాశం బాయగ నేర్చిరే మును నిజా శాంతంబులం జూచిరే !

'రాక్షసేంద్రా! బలీ! ఆశ అనే త్రాడు చాలా పాడ వైంది. దానికి అంత మెక్కుడో తెలియదు. పూర్వము పృథు చక్రవర్తి గయుడు మొదలైన భూపతులు సాగర పర్యంతం విస్తరించిన సామ్రాజ్యాన్ని పొంది వైభవంగా పాలించారు. వారు కూడా అవిరళంగా శ్రమించారే గాని, అర్థ కామాల విషయంలో ఆశలను త్యజించలేక పోయారు. ఆశలు నెరవేరింది లేదు. ఆశలు నాళ్ళను విడిచి పెట్టిందీ లేదు' అని పోతనామాత్యుని ఆంధ్ర మహాభాగవతము - అష్టమ స్కంధము.

ఆశాపాశాలను గూర్చి ఆసక్తికర మైన ఒక్క విషయాన్ని మీకు చెప్పాలి. ఆశాపాశాలు అంటే ఆశలే పాశా లని కదా అర్థం! అంటే బంధన పాశాలు. ఒక వ్యక్తిని త్రాళ్ళతో కట్టేసి నపుడు అతడు ఇక కదల లేడు. ఉన్న చోటే పడి ఉంటాడు. అంటే, త్రాళ్ళతో కట్టేస్తే పడి ఉండటం, త్రాళ్ళను విప్పేస్తే పరుగులు తీయడం సహజంగా చోటే పడి ఉంటాడు. అంటే, త్రాళ్ళతో కట్టేస్తే పడి ఉండటం, త్రాళ్ళను విప్పేస్తే పరుగులు తీయడం సహజంగా మనం చూడే విషయం. మన అనుభవంలో ఉండే విషయం. అన్ని పాశాలూ ఇలాగే ఉంటాయి. కాని, ఆశాపాశాలు విచిత్రమైన బంధాలు అంటుంది శాస్త్రం. ఇవి మన అనుభవానికి భిన్నంగా ఉండటమే గాక, చాలా ఆశ్చర్యాన్ని కలిగిస్తాయి కూడా. ఎలాగో చూడండి.

శ్లో|| ఆశానామ మనుష్యేభ్య కాచి దాశైర్భ్య శృంఖలాః ।
యయా బద్ధాః ప్రధావన్తి ముక్తా స్త్రిభ్యన్తి పంగువత్ ॥

'ఆశ అనేది మనషికి ఆశ్చర్యాన్ని కలిగించే బంధము. విన్నయాన్ని కలిగించే సంకెల. ఎలాగంటే, ఆశా పాశాలచే కట్టేస్తే జనులు పరుగులు తీస్తారు. ఆశాపాశాలను విప్పేస్తే, కుంటి వాళ్ళ లాగా కదలకుండా ఒకే చోట ఉండి పోతారు.'

కట్టేస్తే పడి ఉండటం, విప్పేస్తే పరుగులు తీయడం మన అనుభవంలో ఉన్న విషయం. కానీ, ఆశ అనే త్రాళ్ళ బంధము ఇందుకు విపరీతంగా కనిపిస్తూ ఉంది. 'కట్టేస్తే పరుగులు పెడతారు; విప్పేస్తే కుంటి వాళ్ళ

లాగా కదలకుండా ఉంటారు' అంటోంది శాస్త్రం. అంటే ఆశలలో చిక్కిన వాళ్ళు స్థిరంగా ఒక చోట ఉండ లేరు. ఆశలు విడిపోతే, ఊడిపోతే, దూరమై మాడిపోతే, ఇక ఆశలు తీర్చుకోవడానికి పరుగులు పెట్టాల్సిన అవసరం ఉండదు కనుక ఎక్కడ ఉన్న వారు అక్కడే, తృప్తిగా, ఆనందంగా, విశ్రులంగా, నిర్మలంగా ఉండి పోతారు.

కామక్రోధాత్తయులు

వందలాది ఆశలనే త్రాళ్ళ చేత కట్టబడ్డ ఆసురీలకు ఆశ్రయ స్థాన మేదో చెబుతున్నాడు భగవంతుడు. శతాది ఆశా పాశాలచే బద్ధులై, నియంత్రింప బడిన ఆసురీలు (ఆశాపాశ శస్త్రైః బద్ధాః నియన్త్రితాః) కామక్రోధాలను ఆశ్రయించుకొని ఉంటారు (కామక్రోధ పరాయణాః). కామక్రోధాశ్రయులై ఉంటారు. కామక్రోధాలనే ఉత్తమ మైన ఆశ్రయ స్థానాలుగా భావించి, వాటిని ఆశ్రయించుకొని ఉంటారు. అంటే, కామక్రోధాలతో నిండిపోయి ఉంటారని భావము.

ఎవరికి ఏది ఆశ్రయమో దానిని వదిలిపెట్టి వాళ్ళు ఉండ లేరు. కామక్రోధాలను ఆశ్రయంగా పొంది ఉన్నారు అంటే, అవి వారికి, వారి మనుగడకు ఆధారంగా ఉన్నాయని అర్థము. ఆధారాన్ని విడిచి పెట్టి ఎవరైనా ఎలా ఉండ గలరు? కనుక ఆసురీ సంపద కల వారు కామక్రోధాలను ఏ కాలం లోను విడిచి పెట్టి ఉండ లేరు. అనే వారికి ప్రాణనాయువు. వాటిని ఆశ్రయించుకొనే బ్రతుకును సాగిస్తూ ఉంటారు కనుక వారు కామక్రోధ పరాయణులు. పూర్వ శ్లోకంలో మనం చూసినట్లు, ఆసురీలు పరమ పురుషార్థంగా భావించే కామోప భోగానికి కామక్రోధాలే ప్రధాన ఆశ్రయాలు.

విషయాసక్తియే కామము. విషయాలను అనుభవించాలనే ఆశయే కామము (కామః ఇచ్ఛా విషయేషు). కామ వాంఛను తీర్చుకొనే ప్రయత్నంలో ఉన్న వ్యక్తికి ఏదైనా విఘాతము కలిగినా, లేదా అతని ప్రయత్నము ప్రతిఘటించ బడినా, తత్ఫలితంగా అతనిలో ఉత్పన్న మయ్యే చిత్తవృత్తియే క్రోధము (తస్య ప్రతిహతౌ జాలా చిత్తవృత్తిః క్రోధ ఇత్యుచ్యతే) అనబడుతుంది.

కామం ఫలించ నపుడు, కామం ఫలించడానికి ప్రతిబంధకము ఎదురై నపుడు, ఆ ప్రతిబంధకానికి కారకులైన వారిని నియంత్రించి, తద్వారా ఆశించింది పొందడానికి కామాసక్తులు ఉపయోగించుకొనే ఆయుధమే క్రోధము. తమ వాంఛలను ఈడేర్చుకోవడానికి, విషయాలను ఉపభోగించడానికి ఆసురీలు ఆశ్రయించేది కామక్రోధాలనే గాని ధర్మాధర్మాలను కాదు. అందుచేత వారు కామక్రోధ పరాయణులు.

మరొక్క విషయాన్ని కూడా ఇక్కడ మనం సమన్వయించు కోవాలి. కామక్రోధాలు ఎప్పుడైతే ఆశ్రయా లయ్యాయో, లోభం కూడా అందులో అంతర్భాగమే. ఆసక్తితో విషయాలను సాధించు కోవడం కామ మైనపుడు, అలా ఆశించి, అభిలషించి సాధించుకున్న దానిని ఎవరైనా పోగొట్టు కుంటారా? సంపాదించు కున్నది అనుభవించ దానికే గాని త్యజించడానికి కాదు కదా! కనుక పొందిన వాటిని పోగొట్టుకోవడాన్ని భరించ లేని అశక్తతయే లోభము (త్యాగా సహిష్ణుతా లోభః).

కామము ఫలించకుండా ప్రతిబంధకము ఎదురై నపుడు దానిని ఫలింప చేసుకోవ డానికి క్రోధము ఎలా ఉత్పన్న మైందో, పొందిన దానిని పోగొట్టుకోవడాన్ని సహించ లేని స్థితిలో తోభాన్ని కాపాడటానికి కూడా క్రోధము విజృంభిస్తుంది. కనుక క్రోధ మనేది ఇటు కామ సాధనకు, అటు లోభ రక్షణకు రెండిటికీ సహకరిస్తుంది.

కామ మనే ఆశ కేమో అంతం లేదు. ఎంత పొందినా లోభము తృప్తి చెందదు. ఎంత ఖర్చు చేసినా క్రోధం ఖాళీ కాదు. ఏదైనా ఖర్చు పెడతే తరిగి పోతూ ఉంటుంది. లేదా కరిగి పోతూ ఉంటుంది. క్రోధం

మాత్రం వినియోగంలో పెరుగుతుందే గాని తరగడ మంటూ ఉండదు. కోపం వచ్చిన వాళ్ళను చూచి నపుడు ఈ సత్యం మనకు అర్థమవుతుంది. ఆ విషయము క్రోధనులే స్వయంగా చెబుతూ ఉంటారు. 'నాకు కోపం వచ్చి నపుడు తెలుస్తుంది నే నేమిటో!' అంటూ ఉంటారు. విజయే, క్రోధం అలాంటిదే. వాళ్ళేమిటో తెలియాలి అంటే క్రోధం రావాల్సిందే. అంటే, క్రోధం లేనపుడు వాళ్ళేమిటో వాళ్ళకు కూడా తెలియదని అర్థము. ఈ కామక్రోధ లోభాలను ఆశ్రయించిన అనుర సంపన్నులు, తమ గోతులను తామే త్రవ్వుకొనే కార్యాలలో పదా నిమగ్నమై ఉంటారు. కామక్రోధ లోభాల దారుణ ప్రభావము బ్రతుకుపై ఎలా ఉంటుందో దైవీ సంపద గల మహాత్ములకు తెలుసు కనుక, వారు కామక్రోధ పరాయణులు కాకుండా పరమేశ్వర పరాయణు లవుతారు (మత్తరాయణా). కామక్రోధ లోభాల నుండి విడిపడటానికి పరమేశ్వరుని పాదాలను ఆశ్రయస్తారు.

ఎంత కుదినా కామానికి తృప్తి లేదు
ఎంత చేదినా లోభానికి సంతృప్తి రాదు
ఎంత వెచ్చించినా క్రోధము తరిగి పోదు
నీ లిడుగుల కడ పడి ఉండు నీలకంఠా !

అని నీలకంఠ శతకంలో ఒక విభూతి పండు.

కామోపభోగమే జీవితంలో ఏకైక పురుషార్థము అని భావించి, విషయాలను ఉపభోగించడమే సుఖ స్థానము అని నిశ్చయించుకొనిన అసుర మానవులు, భోగ్య వస్తువులను సముపార్జించు కోవడానికి అవసరమైన ధనాన్ని ఎలా పొందుతారు? ధన సంపాదనం ఎలా చేస్తారు? అదే చెబుతున్నాడు.

అన్యాయార్థనము

కోరికలను తీర్చుకోవడానికి, భోగ్య వస్తువులను అనుభవించడానికి (కామ భోగార్థం కామభోగ ప్రయోజనాయ) అధర్మ మార్గాలలో పరుల ధనాన్ని అన్యాయంగా ఆర్జించడం ద్వారా ధనాన్ని ప్రోగు చేసుకుంటారు (అన్యాయేన అర్థ సంచయాన్). తమ అవసర నిమిత్తమే అయినా శ్రమ పడి సంపాదించు కోవడం అనుర మానవులకు తెలియదు. ఇతరులను శ్రమ పెట్టి సాధించు కోవడమే తెలుసు. న్యాయంగా ఆర్జించడానికి నడుము దిగించరు. అవలీలగా అన్యాయ మార్గాలలో తన్నుకు పోవడానికే తపిస్తూ ఉంటారు. ధర్మ విరుద్ధ మార్గాన, శాస్త్ర విరుద్ధ మార్గాన కపట వంచనాది ఉపాయాల చేత ధనరాశులను ప్రోగు చేసు కుంటారు (అర్థ సంచయాన్). ధన సంచయము అని బహువచన ప్రయోగం చేయడం చేత (సంచయాన్ - రాసులు). ధనము ప్రాప్తించినా, ధన తృప్తి తీరక పోవడం వల్లనే ధన సంచయము జరుగుతూ ఉంది కనుక, మనం చెప్పుకున్నట్లు ఆకా రూపంగా లోభము వర్తిల్లుతూనే ఉంది.

కామములను అనుభవించడం అనే ప్రయోజనం కొరకు ఆసురీ సంపద కలిగిన మానవులు అన్యాయ మార్గాలలో చరించి ధనరాశుల్ని ప్రోగు చేసుకుంటూ ఉంటారు. ధర్మం విషయంలో విశ్వాసం లేని వారు కనుక అధర్మ మార్గాలలో స్వేచ్ఛా విహారం చేస్తూ ఉంటారు. ధనార్జన పీరికి ప్రధాన మైనా, దానిని సాధించు కోవడానికి అనేకము లైన మార్గాలను అనుసరిస్తారు. వ్యాపారు లైతే వల్లబజారును సృష్టిస్తారు. ఉద్యోగు లైతే అంచాల తోనే కందాలు నింపుకుంటారు. రాజకీయ నాయకు లైతే ఇక చెప్ప నవసరం లేదు. అన్యాయార్జనమే మా అధికార కంచాలు నింపుకుంటారు. ఎందుకంటే, వాటికి కారణమైన వారిపై కక్ష కడతారు. కూలికి ఖానీ చేసి క్రూరాత్ము లైతే నేటి అవరోధాలు ఎదురైతే, వాటికి కారణమైన వారిపై కక్ష కడతారు. కూలికి ఖానీ చేసి క్రూరాత్ము లైతే నేటి సమాజంలో సంతతి సరుకు ల్లాగా అమ్ముడు బోతున్నారు. వీటన్నిటి వెనుక అసుర ప్రవృత్తీ ఉంది. రాక్షస నైజమే రాజ్య మేలుతోంది.

మరి, ఇలాంటి దుర్మార్గ దుష్టత్వాలకు పాల్పడే అసుర మానవుల లభిస్తాయో అలా ఉంటాయి? వాళ్ళ మనస్సులలో ఎలాంటి ఆలోచనలు గడుస్తు ఉంటాయి? అది చెబుతున్నాడు.

ఇద మధ్య మయా లబ్ధ మిమం ప్రాప్త్యే మనోరథమ్ .

ఇద మ స్త్రీద మపి మే భవిష్యతి పునర్జనమ్ ॥

13

ఇదం-అద్య-మయా-లబ్ధం-ఇమం-ప్రాప్యే-మనోరథం

ఇదం-అస్తే-ఇదం-అపి-మే-భవిష్యతి-పునః-ధనం

ఇదం	=	ఇది	మే	=	నాకు
అద్య	=	ఇప్పుడు	ఇదం	=	ఇది
మయా	=	నా చేత	అస్తి	=	ఉంది
లభ్యం	=	పొందబడినది	పునః	=	మరల
ఇమం	=	ఈ	ఇదం	=	ఈ
మనోరథం	=	కోరికను	ధనం అపి	=	ధనము కూడా
ప్రాప్త్యే	=	పొందగలను	భవిష్యతి	=	ప్రాప్తిస్తుంది

నేను ఇంత ధనం సంపాదించాను. ఈ కోర్కెను కూడా తీర్చు కుంటాను. ఇప్పుడు ఈ మాత్రం ఉంది. మున్నందు ఇంకా వస్తుంది.

ವ್ಯಖ್ಯೆ

అమర సంపద వాశ్రయించి, ఆశాపాశాలలో చిక్కి, కామక్రోధ పరాయణులై, కామ భోగార్థం అవ్యాయు మూర్ఖులలో ధన సంపాదన చేసే వారి ఆలోచనా విధానమును ఈ శ్లోకంలో భగవానుడు పరిశ్రుస్తాడు.

‘ఇప్పుడు నా వద్ద ఈ ధనం ఉంది. ఈ మాత్రం ధనం సంపాదించాను (ఇదానీం ఇదంత్రప్యమ్ అస్తి). ఇంకా సంపాదిస్తాను. ప్రస్తుతం ఉన్నది నాకు తృప్తి నిస్తూ ఉంది. నా మనోరథం నెరవేరుతుంది. ఇప్పుడు ఇది ఉంది. భవిష్యత్తులో అది కూడా అభిస్తుంది. ఈ నాటికి ఇది. రాబోయే సంవత్సరంలో ఆ ధనం కూడా వస్తుంది (ఇదం లపి చ మే భవిష్యతి ఆగామిని సంవత్సరే పునః ద్రప్యమ్). అప్పుడు ఉండినది, ఇప్పుడున్నది, అప్పుడు వచ్చి చేరేది కలిపితే అంత అవుతుంది. ఇంత ఉంటేనే నేను ఇలా ఉన్నాను. అంత అయితే, అప్పుడు నే నెంతవుతానో? తన లహం ధనీ విఖ్యాతః భవిష్యతి - ధనవంతులలో నేను ప్రసిద్ధుణ్ణి అవుతాను’. ఇది అమర మానవుల ఆలోచనా ధోరణి. ఉన్నది - ఉండ బోయేది, దీని చుట్టే తిరుగుతూ ఉంటాయి నాళ్ళ చిత్తవృత్తు లన్నీ.

‘ఈ రోజు పరిస్థితి ఎలా ఉంది? రేపటి పరిస్థితి ఎలా ఉండబోతుంది? ఆ ఉపాయంతో నేడున్న ధనం ప్రాప్తించింది. ఈ ఉపాయంతో రేపు ఆ ధనం వచ్చి చేరుతుంది. కొడుకు సంపాదించింది ఈ మాత్రం ఉంది. రేపు కోడలు వస్తూ వస్తూ తెచ్చేది ఈ మాత్రం ఉంటే, మొత్తం ఆ మాత్ర మవుతుంది.’

‘ఈ నెల బ్యాంకులో ఈ మాత్రం ఉంది. తరువాత మాసంలో ఎల్లాగైనా ఆ మాత్రం ఉండాలి. బ్యాంకులో వేయడం కన్నా పేర్లు కొంటే మంచి దేమో! బంగారు ధర కూడా రోజు రోజుకీ పెరుగుతూ ఉంది. బంగారు కొని దాని పెడితే నేడున్నది రెండింతలు అవుతుంది దేమో!’ ఇదంతా అసుర సంపన్నుని మనోరథం. ఈ సందర్భములో మనస్సుకు సంతోషాన్ని కలిగించే ఈ ఆలోచనా విధానాన్ని మనోరథం గా భగవంతుడు అభివర్ణించడము విశేషంగా ఆలోచించ దగిన విషయము.

మనస్సును మనోరథము - మనస్సునే రథంగా కలిగింది మనోరథము. అంటే, ఎవరి మనస్సును వాళ్ళు వాహనంగా మలచుకొని శ్రమ లేకుండా, కోరిన విధంగా విహరించడము అని అర్థము. రథముతో ఊరేగాలి అంటే, రథము కావాలి, గుట్టలు కావాలి, నడిపే సారథి ఉండాలి. గుట్టలకు మేత పెట్టాలి. సారథికి జీతం ఇవ్వాలి. పైగా దేశకాలాదులను కూడా పరిగణన లోకి తీసుకోవాలి. ఢిల్లీకి పోవా లనేది సంకల్పం అనుకోండి. రథంలో ఢిల్లీకి చేరడానికి ఎంత సమయం పడుతుంది, ఖర్చు ఎంత, శ్రమ ఎంత? అదే బుద్ధి కారులో కూర్చున్నా మనుకోండి, మరు క్షణం ఢిల్లీలో ఉండొచ్చు. శ్రమ లేదు. సమయం పట్టదు. పెట్రోలు పట్టించ నవసరం లేదు. డ్రైవరును పట్టించుకో నవసరం లేదు. ఇదీ మనోరథం అంటే. గాలిలో తేలి పోయేందుకు అనువైన రథం. మనోరథాలు మనోవిధుల్లో తిరుగుతాయే కాని మహిమ నడువవు. మనస్సు తిప్పే రథాలు మనస్సు లోనే తిరుగుతూ ఉంటాయి. గాలి మనస్సు నిర్మించే మేడలు, నడిపించే రథాలు కూడా గాలి లాగే ఉంటాయి.

మనోరథాలు మిథ్యా రథాలు. సత్య మైనవి కావు. మిథ్యా రథాలైన మనోరథాల కన్నా, మిథ్యా రథాలే అయినా స్వప్నగత రథాలు మేలైనవి అని శాస్త్రం విలక్షణ మైన అభిప్రాయాన్ని వెలి బుచ్చింది.

మనస్సు కల్పించేది మనోరథం. స్వప్నగత రథం కూడా మనస్సు యొక్క సృష్టి కదా! కనుక రెండూ మిథ్యలే. రెండూ సత్యం కాదు. అయినా మనోరథం కన్నా స్వప్నగత రథం అర్థవంతంగా ఉంది అని నిర్వచించింది శాస్త్రం. ఆశ్చర్యంగా ఉంది కదూ? ఈ శ్లోకం చూడండి.

శ్లో॥ స్వాప్నం సుఖం దుఃఖ మసత్య మేవ తథాఽపి తస్మాత్ సుభవ స్తదానమ్ ।

తదైవ శుక్తౌ రజతస్య మిథ్యా మనోరథోతమ వినాఽభూతిమ్ ॥

'స్వప్నము లోని సుఖదుఃఖాలు అసత్యములు, మిథ్యా రూపములే అయినా, స్వప్న కాలములో నైనా వాటి అనుభవం ఉంది. అలాగే ముత్తైపు చిప్పలో వెండి ఉన్నది మిథ్యయే అయినా, కనీసం భ్రాంతి సమయములో నైనా అనుభవంగా ఉంది. ఈ రెండు మిథ్యా రూపాలు మనోగతాలే అయినా, సత్యాలు కాకపోయినా, ఆయా కాలాలలో అనుభవ రూపంగా ఉన్నాయి.'

ఇప్పుడు మనోరథము విషయము ఆలోచించండి! ఇది అనుభవము లేకనే మిథ్య. స్వప్న దృశ్యాలు, శుక్తి రజతాలు అనుభవ సహిత మిథ్యా భూతా లైతే, మనోరథం అనుభవ రహిత మిథ్యా భూతము. అన్నీ ఊహ పోహలే. అపోహయుత ఊహలే.

నిన్నటి విషయము యోచించాలన్నా

నేడు ఇక్కడే చేయాలి

రేపటి మాట చర్చించాలన్నా

ఇక్కడే ఇప్పుడే జరగాలి

గతము రాదు - భావి తెలియదు

వర్తమానమే వినియోగము

రామ రామ జయ రాజారామ్

రామ రామ జయ సీతారామ్

అని రామజోగి చిట్కా.

మాయలు చేసే మనస్సులు ఎన్ని మనోరథాల నైనా సృష్టించుకొని ఊరేగుతాయి. కల్లలో కళ ఎక్కడుంది?

నేడు లేదు. రేపుకు రూపు లేదు. ఈ క్షణమే ఉంది. పోయిన క్షణం మనది కాదు. వచ్చే క్షణం మనది అవుతుందో లేదో చెప్పలేము. ఉన్న క్షణం మనోరథా స్సెక్కి ఊరేగితే, బ్రతుకు ఏం కావాలి? అనే ఆలోచన దైవ సంపద ఉన్న వారికి కలుగుతుందే గాని అసుర సంపద వాశ్రయించుకున్న వారికి కలిగే అవకాశమే లేదు. దైవ సంపద సత్త్వగుణ ప్రధానంగా ఉంటుంది కనుక, విచార యుతమై, వినేక వైరాగ్యుడు లతో నిండి ఉంటుంది. అసుర సంపద రజ ప్రమో గుణాలతో కూడి ఉంటుంది కనుక, కామక్రోధాలను ఆశ్రయించుకొని మనోరథంలో ఊరేగుతూ ఉంటుంది.

మరి ధనాన్నే లక్ష్యంగా చేసుకుని కఠోర కల్మషాలతో కాలం గడిపే అనులీలు, వారు కలలు గనే కలిమిని ఎలా సాధిస్తారు? ఎలాగైనా సాధిస్తారు. పద్దైనా చేస్తారు. దేని కైనా వెనుకాడరు. ఎలాగో, చూడండి.

అసౌ మయా హత శ్చత్రు ర్హనిష్యే చాపరావపి ।

ఈశ్వరః పా మహం భోగీ సిద్ధోఽహం బలవాన్ సుఖీ ॥

14

అసౌ-మయా-హతః-శ్చత్రుః-హనిష్యే-చ-అపరావ్-అపి

ఈశ్వరః-అహం-అహం-భోగీ-సిద్ధః-అహం-బలవాన్-సుఖీ

అసౌ	= ఈ	అహం	= నేను
శత్రుః	= శత్రువు	భోగీ	= భోగిని
మయా	= నా చేత	అహం	= నేను
హతః	= వధింప బడ్డాడు	సిద్ధః	= సిద్ధుణ్ణి
అపరావ్ అపి చ	= ఇతరులను కూడా	అహం	= నేను
హనిష్యే	= చంపుతాను	బలవాన్	= బలవంతుణ్ణి
అహం	= నేను	సుఖీ	= సుఖిని
ఈశ్వరః	= నియంతను		

ఈ శత్రువును చంపేశాను. మిగిలిన వాళ్ళను కూడా చంపేస్తాను. నేను నియంతను. నేను భోగిని. నేను సిద్ధుణ్ణి. బలవంతుణ్ణి. సుఖిని.

వ్యాఖ్య

ధన సంపదము కేవలం భోగార్థమే కాదు. ధనం భోగార్థమే అయితే సంపన్నులు తృప్తిగా జీవించ నచ్చు. ధనం ఇప్పుడు ఉంది అని పూర్వ శ్లోకంలో అంటూనే, భవిష్యత్తులో ఇంకా సంపాదిస్తాను. దానితో నేను ధనవంతుడిగా ఖ్యాతి గడిస్తాను (తేనె అహంధనీ విఖ్యాతః భవిష్యేమి) అని ఊహలు కంటున్నాడు అంటే, ధన సిద్ధితో పాటు ప్రసిద్ధిని కూడా కోరుకుంటున్నాడు అని అర్థం.

ఇదొక పోటీ మనస్తత్వము. తానే అధికుడుగా చెలామణి కావాలి అనే దుగ్ధ. ఈ రోజుల్లో, ముఖ్యంగా వాణిజ్య రంగంలో ఈ దుగ్ధ దురద లాగా ప్రాకి పోయింది. వందల కోట్లు ఉన్నా, వేల కోట్లు ఉన్నా, తృప్తి చెందకుండా, ధనికుల రాజ్యంలో నా సంఖ్య ఎంత? మొదటి అంకెను ఎప్పుడు సొంతం చేసుకుంటాను? అనే దురాలోచనతో ధర్మదూరులై, దూర దేశాలన్నీ దొర్లి వచ్చి, చివరికి తన సంఖ్య ఎంతో, తన నంబరెంతో తెలుసుకోవ దానికి కారాగృహంలో కాలు మోపి, అది ఒకటి కాదని, రెండు కూడా కాదని, రెండు వందలా

కాదని, నాలుగు వందల ఇరవై అని తెలుసుకొని తెల్లబోయి, కటకటా అంటూ కటకటాలు లెక్కెడుతూ నిద్ర లేని రాత్రుల్ని నేలపై పడుకొని గడుపుతున్న వాళ్ళను మనం ఎందరిని చూడటం లేదు? ఎందుకు ఈ ఆసురీ సంపద? దేని కోసం ఈ రాక్షస బ్రతుకు? భోగార్థం అక్షయ ధనాన్ని సంపాదించడమే గాక, సిద్ధితో పాటు ప్రసిద్ధిని పొందడానికి, విత్తముతో పాటు వైభవాన్ని గడించడానికి ఎంత దారుణాని కైనా ఒడి కడతారు. అవసరమైతే తాము ముందు నిలవడానికి అడ్డున్న వాళ్ళను కడకు నెట్టుతారు. కడ చేర్చుతారు. కడ తేర్చేస్తారు. ఎలాగో చూడండి!

చంపాను - చంపేస్తాను

‘అతణ్ణి ఎవ్వరూ ఎదుర్కోలేక పోయారు. దుర్జయుడైన అతణ్ణి నేను ప్రపంచానికి దూరం చేశాను. వాడు నా చేతిలో చచ్చాడు (అశా శత్రుః దుర్జయః మయా హతః).’ వీడి గతే అందరికీ పడుతుంది. ఈ శత్రువును ఎలా వధించానో, మిగిలిన శత్రువు అందరిని కూడా అలాగే చంపేస్తాను (హనిష్యే చ అన్యాన్ అపరాన్ అమి). నా కపికి మసి పట్టదు. నా కత్తికి పడును తగదు. నా మాటకు తిరుగు లేదు. నేను పట్టా నంటే పాదై పోవాల్సిందే. నేను ముట్టానంటే మునిగే వాళ్ళే గాని తేలే వారుండరు. శని ఏదేండ్లు పడతాడు అంటారు. నేను పడితే ఏదేండ్లు కాదు, పద్నాలు గేండ్లు. అది ఋజువు చేయడానికే పద్నాలుగో శ్లోకంలో చేరి పోయాను’.

నిజమే. మరి, ఈ శక్తి నీకు ఎక్కడి నుండి వస్తుంది? ఇదంతా ఎలా చేస్తావు? అని అడిగితే, అతడు ఏమి సమాధానం చెబుతాడో తెలుసా? ఈశ్వరోహం అనేదే అతని సమాధానం. ‘నేనే ప్రభువును. సమర్థుణ్ణి. నాతో సమాన మైన వాడు లేడు (సర్వభూష వివాస్థామత్తుల్యః). నేనే నియంతను’ - ఇదంతా రాక్షస ప్రలాపము. నాకు మించిన వారు లేరు, నేనే ఈశ్వరుణ్ణి అని గర్వించే ఆసురీలు ఇలాగే పలకరిస్తారు. కాలాలు మారుతున్నా, యుగాలు దొర్లుతున్నా ఈ కల్మష చిత్తులు ఇలాగే ప్రేలు తుంటారు. ప్రహ్లాదుని తండ్రి హిరణ్యకశిపుని నోటి నుండి మనకు ఇలాంటి మాటలే విన పడతాయి.

సీ॥ అప్రదీయం బగు నా దేశమున గాని మిక్కిలి రవిమంట మెరయ వెరచు

నన్నికాలము లందు ననుకూలుడై కాని విధ్వేషియై గాలి వీవ వెరచు

మత్తతాపానల ముందీ కృతార్థియై విప్లవిడి నగ్ని వెలుగ వెరచు

నతి తీక్ష్ణమైన నా యాజ్ఞ సుల్లంఘించి శమసుందు ప్రాణుల జంప వెరచు

తే॥ నిండు దోదల నావ్రాల నెత్త వెరచు సమర కిన్నర గంధర్వ యక్ష విహగ

నాగ విద్యాధరావలి నాకు వెరచు నేల వెరవవు? పలువ నీ కేలి విక్కు?

‘ఒరీ, తుంటరి! నా అనుమతి లేకుండా ఆకాశంలో అతిగా మండటానికి సూర్యుడు భయ పడతాడు. ఏ కాలంలో నైనా వాయువు అనుకూల పవనాలు వీస్తాడే గాని ప్రతికూలంగా వీచడానికి జంకి పోతాడు. నా ప్రతాప మనే అగ్ని ముందు తన ప్రతాపాన్ని చూపలేక అగ్నిదేవుడు మందంగా వెలుగుతాడు. నేను కాదంటే, ప్రాణుల్ని ముట్టుకోవడానికి కూడా యముడు భయ పడతాడు.

ఇంద్రుడు నా ముందు తల ఎత్త లేదు. సురు లైనా, కిన్నరు లైనా, గంధర్వు లైనా, యక్షు లైనా, పక్షు లైనా, నాగు లైనా, విద్యాధరు లైనా నే నంటే భయ పడతారు. వన్ను ఎదిరించే చైర్యం ఎవరి కుంది?’

తానే ఈశ్వరు డని గర్వంతో, అహంకారంతో ఊగి పోయాడు హిరణ్యకశిపుడు. అసుర సంపదకు సంబంధించిన వాళ్ళందరూ హిరణ్యకశిపులే. వారి దంతా ఒకే బాట. ఒకే మాట. ఒకే పాట.

‘నేను నియంతను. ప్రభువును. నేను భోగిని (అహంభోగీ). భోగా లన్నీ నాకే అందాలి. నా చుట్టే తిరుగాలి. నేను సిద్ధుణ్ణి’ అనుకుంటాడు. సిద్ధుడు అంటే సమస్తము సిద్ధించిన వాడు అని అర్థము. ‘వాకేం తక్కువ? నాకు లేని దేముంది? అన్ని విధాల జీవితంలో సమస్తమూ సిద్ధించిన వాణ్ణి (అహంభోగీ, సర్వ ప్రకారోచ సద్భః). నాకు పదా విజయమే. సర్వత్ర విజయమే. పర్యదా విజయమే. పుత్రులతో, సునుమలతో, ముని సునుమలతో నేను సంపన్నంగా ఉన్నాను (అహం సంపన్నః పుత్రైః శుభ్రైః ధావైః కేవలం మోక్షభః). నేను మామూలు మనిషిని కాను. బలవంతుణ్ణి. సుఖవంతుణ్ణి. మిగిలిన వాళ్ళందరూ భూమికి భారంగా పుట్టిన వాళ్ళే (బలవాన్ సుఖే చ అపా మేవ, అన్యేషు భూమి భారాయ అవశీర్షాః).’

ఇవి అసుర మానవుని ఊహలు. అనర్థ దాయకమైన ఆలోచనలు. తమను తాము స్తుతించుకుంటూ, పూజించుకునే ఈ అసుర జనులు లోక కంటకులు. మదాంధులు. సమాజ అభ్యుదయానికి అవరోధాలు.

అగర్భ హేతుడైన ఆత్మస్తుతి ఇంకా ఎలా ఉంటుందో వివరిస్తున్నాడు.

ఆ ధ్యోఽభిజనవా పస్మి కోఽన్యోఽస్తి పద్యశో మయా ।

యక్ష్యే దాస్యామి మోదిష్యే ఇ త్యజ్ఞాన విమోహితాః ॥

15

అధ్యః-అభిజనవాన్-అస్మి-ఈ-అన్యః-అస్తి-సద్యశః-మయా

యక్ష్యే-దాస్యామి-మోదిష్యే-ఇతి-అజ్ఞాన విమోహితాః

అధ్యః	=	ఐశ్వర్యవంతుణ్ణి	అస్తి	=	కలదు?
అభిజనవాన్	=	ఉన్నత వంశ సంజాతుణ్ణి	యక్ష్యే	=	యజ్ఞము చేస్తాను
అస్మి	=	ఉన్నాను	దాస్యామి	=	దానా లిస్తాను
మయా	=	నాతో	మోదిష్యే	=	సంతోషిస్తాను
సద్యశః	=	సమానుడు	ఇతి	=	అని
అన్యః	=	మరొకడు	అజ్ఞానవిమోహితాః	=	అజ్ఞాన మోహితులై
కః	=	ఎవడు			

నేను ఐశ్వర్యవంతుణ్ణి. ఉన్నత వంశంలో పుట్టిన వాణ్ణి. నాతో సమానంగా ఎవ డున్నాడు? యజ్ఞాలు చేస్తాను. దానా లిస్తాను. ఆనందిస్తాను - ఇలా అజ్ఞాన మోహితులై ఉంటారు.

వ్యాఖ్య

కేవలం తనను తాను స్తుతించుకుంటూ పోతే, ఏదో పడుమంత్రపు సిరితో ఊగిపోతున్నా డని జనులు భావిస్తారేమో నని, తన నేపథ్యాన్ని కూడా స్తుతించు కుంటాడు. ‘నేనే కాదు, మా పూర్వీకులు కూడా సామాన్యులు కారు. మా వంశం, మా జాతి అన్నీ అద్భుత మైనవి, అగ్ర స్థానంలో ఉన్నవే’ అంటాడు. ‘నేను ఐశ్వర్యవంతుణ్ణి (అధ్యః). మా పూర్వీకులు కూడా సంపన్నులే. అలాంటి మహావ్యక్తుల వారసుణ్ణి. సత్కుల ప్రసూతుణ్ణి (అభిజనవాన్). ఈ విషయంలో కూడా నాతో సమానులు లేరు (తేనావి న మమ తుల్యః).’

సలి ఎవ్వరు?

‘సిరి లోనే కాదు, దేనిలో నైనా నాతో సరి ఎవ్వరు? (కోఽన్యోఽస్తి సద్యశో మయా). చెయ్య వలసిన దంతా చేసేశాను. చూడవలసిన దంతా చూసేశాను. ఆస్తులు దించుకున్నాను. అంతస్తులు పెంచుకున్నాను. అధికారాలు అనుభవించాను. అడ్డు నిలిచిన వాళ్ళను శాశ్వతంగా తొలగించాను. సుఖాలు అనుభవించాను.

నా ప్రగతినే కాదు, నా కళ్ళ ముందే నా వాళ్ళ ప్రగతిని కూడా చూశాను. ఇక నాలో సరితూగే వాళ్ళెవరు?'

శ్లో॥ పద్మాం గతా యౌవనతత్త జాతా దారైశ్చ సంయోగ మితాః ప్రసూతాః,
ధృష్టా సుతా స్తే తనయ ప్రసూతిం ద్రష్టుం పునర్వాంఛతి మేఽన్తరాత్మా ॥

'బాల్య మంతా పోయిగా గడిపేశాను. యౌవనంలో భార్యల పొందులో అనేక మంది బిడ్డల్ని పొందాను. నాళ్ళు పెరిగి పెద్దవాళ్ళయ్యారు. వాళ్ళకీ బిడ్డలు కలిగారు. అలా మనుషులను కూడా చూశాను. నాళ్ళ బిడ్డల్ని కూడా ముద్దాడాలని మనస్సు అభిలషిస్తూ ఉంది.

నా లాంటి జీవితం ఎవరి కుంటుంది? అందుకే నాలో సమానులు లేరు అంటున్నాను. ఏ విషయంలో చూచినా నాకు నేనే సాటి' అంటూ తన అసమాన వైభవానికి కారణాలు చెబుతున్నాడు.

యజ్ఞ దానాలు

ఆసురీ సంపదను ఆశ్రయించిన ఈ అసుర మానవులు కొన్ని కార్యక్రమాలు చాలా విచిత్రంగా చేస్తారు. అవి జ్ఞాన ప్రధానంగా ఉండవు. ధర్మార్థం కూడా ఉండవు. సేరు ప్రఖ్యాతులను ఆర్జించ దానికి ఉంటాయి. సేవ సేరుతో డబ్బు వెచ్చిస్తారు. కాని, అది సేవ కాదని, అర్జనకు పెట్టుబడి అని వారికి క్షుణ్ణంగా తెలుసు.

యజ్ఞ యాగాదులు చేయిస్తారు. యాగాలు నిర్వహించడంలో కూడా తమకు తామే సాటి అని చాటింపు వేయించు కుంటారు. 'నేను కాబట్టి అంత విశేషంగా యజ్ఞాన్ని నిర్వహించ గలిగాను (యక్ష్యే)' అని గొప్పలు చెప్పుకుంటారు. పెట్టే ఖర్చు పదిలక్ష లైతే, వసూళ్ళు ఇరవై లక్షలు. ఊహ కందని వ్యాపారము!

యజ్ఞాలు చేస్తారు. యాగాలు చేస్తారు. సమారాధనలు, సప్తాహాలు; సప్త సప్తాహాలు - ఇలా ఎన్నని? ఎన్నిటికీ అవకాశం ఉంటే అన్ని! సామూహిక పూజలు, పారాయణాలు, ఉత్సవాలు, ఊరేగింపులు, ఆరగింపులు, ఆనంద లీలలు - ఎన్నో, ఎన్నెన్నో! - ఇక సత్యనారాయణ వ్రతం ఉండనే ఉంది. అన్నీ వసూళ్ళే. వితరణలే విరబూస్తాయి. వసూళ్ళు దాక్కుంటాయి.

ఇవి కాకుండా, ప్రత్యేకంగా దానాలు లుంటాయి. 'నా చేతికి ఇచ్చుకోవడమే గాని పుచ్చుకోవడం తెలియదు. దానం చేయడ మంటే నాకు మహానందము. గుప్తంగా దానం చేయడం నా అభిమతం. నా సంలోషానికి (సౌఖ్యం: సుఖాయ) దానాలు చేస్తాను. ఆనందిస్తాను (దాస్యమి: మోదిష్యే హర్షం చ అతిశయం ప్రాప్యమి). ఇదీ వరుస. చిత్తశుద్ధి కొరవైన వాళ్ళు, సత్యగుణానికి నోచుకోని వాళ్ళు చేసే యజ్ఞదానా లన్నీ ఇలాగే ఉంటాయి. వీటిని చెప్పుకోనే అవకాశం మళ్ళీ పదిహేడవ అధ్యాయంలో ఉంది.

యజ్ఞ యాగాదులు, వ్రత దానాదులు శ్రేష్ఠ మైనవి. వరిష్ఠ మైనవి. కాని, వాటి వెనుక మన అంతరంగ మెలా ఉందో, దానిని బట్టి సత్యలితా లైనా, దుష్టలితా లైనా, శూన్య ఫలితా లైనా! రావణాసురుడు వేదాధ్యయన తత్పరుడు. అద్భుతమైన యజ్ఞాలు నిర్వహించాడు. సత్యం లేని కారణంగా దుర్గతిని నివారించుకో లేక పోయాడు. అసుర సంపదను ఆశ్రయించిన వారి కార్యక్రమా లన్నీ అలాగే ఉంటాయి. కారణం, వారు అజ్ఞాన విమోహితులు (అజ్ఞాన విమోహితాః). అజ్ఞానం చేత మోహితులు కావడం వల్ల వీరు అనేక విధాలైన అవివేక మార్గాలలో చరిస్తూ ఉంటారు.

గోకుల పుణ్యభూమిలో గోపాలుని రమణులూ ఆశ్రయించారు, రాక్షసులూ ఆశ్రయించారు. గోవిందుని సన్నిధానంలో రమణులు తరించి పోయారు. రాక్షసులు అంతరించారు. ఏం చేద్దాం! చేసుకున్న వారికి చేసుకున్నంత!

ఎత్తుకొనిన యువతుల పుణ్య మెంతో!
ఎత్తుకొని ఎగిరిన అసురుని పాప మెంతో!
గాలి రాక్షసుని కూర్చున్న జాలి లేక
గీ అదుగుల కడ పడి ఉండు బిన్నికృష్ణా!

అని చిన్నికృష్ణ శతకంలో ఒక వెన్నుముద్ద.

ఇలాంటి వారు పొందే గన్య మేమిటో చెబుతున్నాడు

అనేక చిత్త విభ్రాంతా మోహజాల సమాప్తతాః ।

ప్రసక్తాః కామభోగేషు పతన్తి నరకేఽశుచౌ ॥

అనేక చిత్త విభ్రాంతాః-మోహజాల సమాప్తతాః
ప్రసక్తాః-కామభోగేషు-పతంతి-నరకే-అశుచౌ

అనేకచిత్త విభ్రాంతాః = అనేకములైన మనోభ్రాంతులు కలవారై
మోహజాల సమాప్తతాః = మోహ జాలముచే చుట్టబడ్డ వాళ్ళు
కామభోగేషు = కామభోగముల యందు
ప్రసక్తాః = అధికాసక్తులై

అశుచౌ = అశుద్ధమైన
నరకే = నరకము నందు
పతంతి = పడతారు

అనేక విధాలైన ఆలోచనలతో భ్రాంతి చెందుతారు. మోహ జాలంలో చుట్టబడి ఉంటారు. కామ భోగాల యందే అసక్తి కలిగి ఉంటారు. అశుద్ధమైన నరకంలో పడతారు.

వ్యాఖ్య

మతులే గతుల్ని నిర్ణయిస్తాయి. బుద్ధిని బట్టే సిద్ధి. అసుర జనుల వ్యర్థమైన ఆలోచనల్ని, అసర్థ మైన ఆచారాలను ఎంతో విస్తారంగా చెప్పుకున్నాం. పూర్వ శ్లోకాలలో మనం చెప్పుకున్న అసుర లక్షణాలలో ఏ ఒక్కటి మనస్సును పట్టుకున్నా, మనిషి మనుగడ విషయల్య మౌతుందని తెలిసి పోయింది. ఇక అన్నీ ఒక వ్యక్తి చిత్తంలో చేరిపోతే, ఆ తరువాత అతడే మౌతాడో! అలాంటి వారి గతి ఎలా ఉంటుందో! ఎలా ఉంటుంది? నరకం లాగే ఉంటుంది!

చేయ కూడని ఆలోచనలు చేసి మనస్సులను పాడు చేసుకున్న వారు (అనేక చిత్త విభ్రాంతాః). మోహం అనే వలలో చిక్కిన వాళ్ళు (మోహ జాల సమాప్తతాః) కామభోగాల యందే అసక్తి కలిగి విషయాలను ఉపభోగించే వాళ్ళు (ప్రసక్తాః కామ భోగేషు), అశుద్ధ మైన, అపవిత్ర మైన నరకంలో పడి పోతారు (అశుచౌ నరకేఽశుచౌ).

అజ్ఞాన జనితమైన కల్పిత భావాలే మనిషిని సంసార చక్రానికి బంధిస్తాయి. మోహ జాలంలో తగుల్కొనేలా చేస్తాయి. మోహ మంటే ఏదో కాదు. విపరీత బుద్ధియే మోహము (విపరీత బుద్ధి: మోహ:). అది కాని దాని యందు అది అనే భావన. తాను కాని దాని యందు తాను అనే భావన (అతస్మిన్ తద్బుద్ధి: ఇత్యర్థ:). ఇదే మోహ జాలము. జాలము అంటే వల. కప్పేసే స్వభావం కలది. జ్ఞానమును అజ్ఞానము కప్పిస్తుంది. అందుచేతనే జనులు మోహితు అవుతున్నారని గీత లోనే చెప్పుకున్నాం (5 వ అ - 15 వ శ్లో).

మోహంలో కూరుకు పోయిన వారు బంధంలో చిక్కు కుంటారు. ఆ బంధమే అజ్ఞానం. జ్ఞానము అజ్ఞానం చేత కప్ప బడుతుంది.

విపరీత జ్ఞానమే మోహము కనుక, ఉన్నది లేనట్లు, లేనిది ఉన్నట్లు చూచే ప్రమాద స్థితి మోహం వల్ల ప్రాప్తిస్తుంది. తానెవరో తనకు తెలియక పోవడమే మోహానికి కారణము. తనకు తాను తెలియడం లేదు అంటే ఆత్మకు సంబంధించిన అజ్ఞానం ఉందని అర్థము. తానెవరో తనకు తెలియ నపుడు, తాను కాని దానిని తానని భ్రమించే ప్రమాదం లేక పోలేదు. అదే బంధము. అజ్ఞానం వల్ల ఏర్పడింది (అత్త అనాత్మని అహ మితి మతిః అన్య పుంసః పిషః బంధః ప్రాప్తః).

వలలో చిక్కిన చేప ఎలా బయట పడలేదో, అజ్ఞానము చేత మోహ జాలంలో చిక్కిన వారు కూడా బయట పడలేరు. మోహ ప్రభావం చేత విషయ భోగాల యందే మనస్సును లగ్నం చేసి ఉంటారు. కోరికల్ని తీర్చుకొనే ప్రయత్నం లోనే ఉంటారు. కోరికలను తీర్చుకో లేరు. అలాగని కోరికల నుండి విడిపడ లేరు. బ్రతు కంతా ఇలా భోగాసక్తి తోనే గడిపేస్తారు కాని, యోగాసక్తిని పొంద లేరు. అందుచేత, చేయ వలసిన కార్యాలను చేయకుండా, చేయ కూడని వాటిని చేస్తూ ప్రాప్తించిన దుష్ఫలితాలను అనుభవించ దానికి నరకాన్ని చేరుతారు.

అసుర మూనపులు ఆత్మ సంభావితలు కనుక అభివృద్ధికి నోచుకోరు. చదవండి.

ఆత్మసమ్యావితాః స్తబ్ధా ధన మాన మదాన్వితాః ।

యజన్తే నామ యజ్ఞే స్తే దమే నావిధిపూర్వకమ్ ॥

17

ఆత్మసంభావితాః-స్తబ్ధాః-ధనమాన మదాన్వితాః

యజంతే-నామయజ్ఞే-తే-దంభేన-అవిధిపూర్వకం

తే	= వారు	దంభేన	= దంభముతో
ఆత్మసంభావితాః	= ఆత్మస్తుతి గలవారు	నామయజ్ఞే	= నామమాత్ర యజ్ఞముల చేత
స్తబ్ధాః	= వినయం లేని వారు	అవిధిపూర్వకం	= అశాస్త్రీయంగా
ధన మాన మదాన్వితాః	= ధనము కారణంగా మాన మదాన్వితులు	యజంతే	= యజ్ఞ మాచరిస్తారు

అర్జునా! అసుర జనులు ఆత్మస్తుతి కల వారు. ధనం ఉందని మదము, అభిమానంతో ఉంటారు. వారు చేసే యజ్ఞాలు పేరుకు మాత్రమే. అంతా దంభమే. అశాస్త్రీయమే.

వ్యాఖ్య

ఆసురీ ప్రవృత్తి కల వారు ఆత్మసంభావితలు. తాము సర్వ సుగుణ సంపన్నుల మని తమను తామే స్తుతించుకొను వారు ఆత్మసంభావితలు. ఇదే ఆత్మస్తుతి. లేని గుణాలు ఉన్నట్లు తమను తాము పాగుడు కుంటూ ఉంటారు. కాని, సత్పురుషుల చేత గుర్తింపు లేని వారుగా ఉంటారు.

అన్నీ తమకే తెలుసని ఆత్మస్తుతి చేసుకుంటూ ఉంటారు. తెలిసిన దేమీ ఉండదు; తెలుసు అనే అహంకారము తప్ప. వారే ఆత్మ సంభావితలు. వారిని వేరొకరు పూజించ నవసరం లేదు. వాళ్ళను వాళ్ళే పూజించు కుంటారు. వాళ్ళే పీట వేసుకుంటారు. వాళ్ళే పూలు తెచ్చుకుంటారు. మంత్రము వారిదే, తంత్రము వారిదే. తీరా చూస్తే వీటన్నిటి వెనుక కుతంత్రమే ఉంటుంది.

వీరి ఆత్మపూజ ఏ స్థాయికి చేరుతుందంటే, పెద్దలను, గురువులను, పూజ్యులను గౌరవించాలన్నా, అభిమానం అడ్డొచ్చి ఇబ్బంది పడుతూ ఉంటారు. ఎవరైనా చూస్తున్నారు అంటే దేవుడికి నమస్కరించాలన్నా

సంశయిస్తారు. అంతా తమకే తెలుసు అనే భ్రాంతిలో ఉంటారు కనుక, ఇతరుల నుండి జ్ఞానమును పొందే అవకాశానికి నోచుకోరు. విశిష్ట గుణాలు తమకే ఉన్నాయని భావించడం చేత గురువుల నుండి జ్ఞానమును పొందే ప్రయత్నం చేయరు. అలా మరొకరి నుండి జ్ఞాన సముపార్జనం చేయడం మ్యనతగా భావిస్తారు. వీరి అహంకార ప్రదర్శనలను చూచిన గురువులు కూడా వీరిని గుర్తించడానికి, వీరికి బోధించడానికి ఇష్ట పడరు (అత్త సంభావితాః సర్వ గుణ విశిష్టతయా అత్త నైవ సంభావితాః న సాధుభాః).

వీరు ఆత్మస్తుతియే ప్రధానంగా కలిగిన వారు కనుక అహంకారులై ఉంటారు. గర్విత మతులై ఉంటారు. అందుచేత వారు స్తబ్ధులు. స్తబ్ధులు అంటే వినయము లేని వారు. పెద్దల యెడ విధేయత లేని వారు (స్తబ్ధాః అప్రణాతాత్మానః) అని అర్థం. జ్ఞానము వృద్ధి చెందే కొలది వినయం పెరుగుతూ ఉంటే, సత్త్వగుణము ఉచ్చస్థితిలో ఉందని అర్థము. జ్ఞానము లేకపోయినా, ఉన్నట్లు అనిపిస్తూ, అహంకారం పెరుగుతూ ఉంది అంటే, సత్త్వగుణము నీచ స్థితికి పడిపోయి, ఒక విధంగా శూన్య స్థితికి చేరి, రజ ప్రవృత్తి గుణాలు ఉచ్చస్థితికి చేరాయని భావము. అసుర జనులు సత్త్వమునకు నోచుకోని కారణంగా ఆత్మసంభావితలు అవుతారు. గర్వితులై అవినయంతో ప్రవర్తిస్తూ ఉంటారు. ఆచార విహీనులై ఉంటారు. ఎంత విశిష్టమైన విషయ మైనా, ఇతరులు చెబితే దానిని పట్టించుకోరు. అంతా తమకే తెలుసు అనే అభిప్రాయంలో ఉంటారు కనుక, ఎవరు చెప్పినా వినరు. చెప్పుడు లేని చెవిటి వాళ్ళు. అభిమాన బధిరాంధక శవాలు. ధనమాన మదాన్వితులు.

మానము అంటే అభిమానము, లేదా గర్వము. మదము అంటే మత్తత. ధనము కారణంగా ఏర్పడిన మానము, మదము గల వారు ధనమాన మదాన్వితులు (ధన నిమిత్తః మానః మదశ్చ తాభ్యాం ధనమాన మదాభ్యాం అన్వితాః). వీరి జ్ఞానము యధార్థ జ్ఞానమై ఉంటే, వీరు తప్పక విద్యా వినయ సంపన్నులై ఉండే వారు. కాని, వీరిది మిథ్యాజ్ఞానం కావడం చేత, విద్యా వినయాలకు బదులుగా మానమదాలు చోటు చేసుకున్నాయి.

అభిమాన అహంకారాలు ప్రగతి విరోధకాలు. ప్రగతి ప్రతిబంధకాలు. అసుర సంపద కల వారిలో ఇవి పూర్ణంగా ఉంటాయి. దైవీ సంపద వాక్యమిచ్చిన కొందరిలో ఈ లక్షణాలు సంస్కార దోషం వల్ల అప్పు డప్పుడు అరుదుగా అగుపించినా, నిర్మూలించ దానికి అనుకూలంగా ఉంటాయి. కాని ఆసురీ సంపద కల వారిలో ఇవి దృఢంగా ఉండి, దుస్సాధ్యంగా, దుర్వేద్యంగా ఉంటాయి.

పూర్వం రాక్షసుల మీద దేవతలు విజయాన్ని సాధించి నపుడు దేవతలు గర్వితులై పరమేశ్వరుని కూడా విస్మరించారు. భగవంతుడు యక్షుని రూపంలో వారి ముందు ప్రత్యక్షమై, వారి గర్వాన్ని నిర్మూలించాడు. వారి లోని వైభవము వారిది కాదని, ఈశ్వర వైభవమే అన్న సత్యాన్ని వారికి పాక్షాత్కరింప చేశాడు. ఈ కథ కేవల విషయమై ఉంది.

వీరు యజ్ఞ యాగాదులు కూడా చేస్తారు (యజ్ఞే) అని పూర్వ శ్లోకంలో (15 వ శ్లోకము) చెప్ప బడింది కదా! మరి, మానమదాలతో విద్రవీగే వాళ్ళు సాత్త్వికులు ఆచరించే యజ్ఞ యాగాదులను ఎలా ఆచరిస్తున్నారు? అనే శంక ఏర్పడ వచ్చు. దానికి సమాధానం చెబుతున్నాడు. వారు చేసే యజ్ఞాలు పేరుకు మాత్రమే యజ్ఞాలు (నామ యజ్ఞై నామ మాత్రైః యజ్ఞైః). అవి కూడా దంభముతో నిర్వహింప బడుతాయి (దంభేన). అవిధి పూర్వక యజ్ఞాల్ని ఉంటాయి. శాస్త్ర విహిత అంగాలు, విధానాలు లేని యజ్ఞాలను వీరు పేరు ప్రఖ్యాతుల కొరకు ఆచరిస్తారు (యజన్తే అవిధి పూర్వకమ్).

అందుచేత, వీరి పూజా పురస్కారా లన్ని భగవంతుని దృష్టిలో తిరస్కారాలుగా గుర్తించబడు తున్నాయి.

అహంకారం బలం దర్పం కామం క్రోధం చ సంశ్రితాః ।
మామాత్మ పరదేహేషు ప్రద్విష న్తో భ్యసూయకాః ॥

18

అహంకారం-బలం-దర్పం-కామం-క్రోధం-చ-సంశ్రితాః
మాం-ఆత్మ పరదేహేషు-ప్రద్విషంతః-అభ్యసూయకాః

అహంకారం	=	అహంకారము	సంశ్రితాః	=	ఆశ్రయించిన వారై
బలం	=	బలము	ఆత్మ పరదేహేషు	=	తమ యందు, ఇతరుల యందు
దర్పం	=	గర్వము	మాం	=	నన్ను
కామం	=	కామము	అభ్యసూయకాః	=	అసూయతో చూస్తారు
క్రోధం చ	=	క్రోధము	ప్రద్విషంతః	=	ద్వేషిస్తున్నారు

వారు అహంకారమును, బలమును, గర్వమును, కామమును, క్రోధమును ఆశ్రయించి ఉంటారు. వారి లోను, ఇతరుల లోను ఉన్న నన్ను అసూయతో చూస్తున్నారు. ద్వేషిస్తున్నారు.

వ్యాఖ్య

అనురీ సంపదకు సంబంధించిన వారు అహంకారము, బలము, దర్పము, కామము, క్రోధములను ఆశ్రయించుకొని ఉంటారు.

మొదటిది అహంకారం. 'నేను - నేను' అనుకోవడమే అహంకారము (అహం కరణమ్ అహంకారః). ఉన్న వాటిని, లేని వాటిని తన యందు ఆరోపించుకొని, ఈ ఆరోపిత గుణములలో కూడిన తనను, 'నేను - నేను' అని భావించడము ఏదైతే ఉందో అదే అహంకారము (విద్యమానైః అవిద్యమానైః చ గుణైః ఆత్మని అధ్యారోపితైః విశిష్టమ్ ఆత్మానమ్ అహ మితి మన్యతే). అదే అవిద్య. దుఃఖభూయిష్ట మైనది. సమస్త దోషాలకు, సర్వ అనర్థాలకు మూల మైనది. పూర్వ శ్లోకాలలో మనం చూచినట్లు తమలో లేని గుణాలను, లక్షణాలను తమలో ఉన్నట్లుగా భావించుకొని, వాటిని ప్రస్తుతించుకుంటూ, తాము గుణవంతుల మని భావించడం కూడా అహంకారమే. నేను ఉన్నత కుల ప్రసూతుణ్ణి, ధర్మరూపుణ్ణి, సర్వశాస్త్ర కోవిదుణ్ణి, ఉత్తమ మైన వాణ్ణి అని చింతించడము అహంకారము క్రిందికే వస్తుంది.

రెండవది బలము. ఇతరులను తిరస్కరించ దానికి, పరాభవించ దానికి కారణ మైనది బలము. కామముతో, రాగముతో కూడు కున్నది (బలమ్ పర అభి భవ నిమిత్తం కామరాగాన్యైతమ్). పరులను అవమానించ దానికి కారణమైన దేహగత సామర్థ్యము బలము. ఇది అసుర జనము యొక్క లక్షణము. ఇదే బలము కామము లేని వైసపుడు, రాగ రహిత మైనపుడు, దైవ గుణముగా శోభిస్తుంది. ఆ స్థితిలో బలం భగవంతుని విభూతిగా ప్రశంసింప బడుతుంది. 'అర్జునా! బలవంతులలో కామరాగ వివర్జిత మైన బలము నేనే నని తెలుసుకో' అని గీతాచార్యుడు విజ్ఞానయోగంలో బోధించాడు (7 వ అ - 11 వ శ్లో).

మూడవది దర్పము. దేని కారణంగా ధర్మాన్ని తిరస్కరించడం, లేదా అతిక్రమించడం జరుగుతూ ఉందో, అట్టి అంతఃకరణ దోషమును దర్పము అంటారు (దర్పః నామ యస్య ఉద్భవో దర్భమ్ అతిక్రామతి సోఽ యం అంతఃకరణాశ్రయః దోష విశేషః). చిత్తము నందు ధర్మవిరుద్ధమైన దోష విశేషమే దర్పము. ధర్మదూరులై ప్రవర్తించడము, అధర్మాది కార్యాలను నిస్సంశయంగా ఆచరించడము, ధర్మమూర్తులైన మహాత్ముల ఉపదేశాలను తిరస్కరించడము, ప్రభు ధిక్కారము మొదలైన వన్నీ దర్పములే.

దైవాసుర సంపర్కభాగ యోగము

నాల్గవది కామము. ఇక్కడ కామం అంటే స్త్రీ సంబంధమైన విషయము నందు ఆసక్తి (కామమ్ స్త్రీతి విషయం). స్త్రీ సంబంధమైన భోగాసక్తి కామము. ఇట్టి విషయము నందు భోగాభిలాష కామము.

అయిదవది క్రోధము. ఇష్ట విషయాభిలాష కామ మైంది కనుక, అనిష్ట విషయ ద్వేషము క్రోధ మవుతుంది. క్రోధంచ అనిడి పదాలలో ఉన్న 'చ' కారము వల్ల లోభ, మోహ, మద, మాత్సర్యాది బుద్ధి దోషాలన్నీ అన్యాయం బడ్డాయి అని అర్థము. ఇన్ని దోషాలను ఆశ్రయించుకొని ఉన్న అసుర మానవులు తనను ద్వేషిస్తున్నారు అంటున్నాడు భగవంతుడు. భగవంతుని ద్వేషించడ మేమిటి? అయినా అసుర మానవులు పరమేశ్వరుని ఎలా ద్వేషిస్తారు?

ఏ పరమేశ్వరు డైతే ఆసురీలు ద్వేషిస్తున్నారో, వారిలో ఉన్నది పరమేశ్వరుడే కదా! అంతే కాదు. తమలో ఏ పరమేశ్వర చైతన్యము ఉందో, ఇతరులలో కూడా అదే పరమేశ్వర చైతన్యము శోభిస్తూ ఉంది కదా! అసుర జనులు పరమేశ్వరుని ద్వేషిస్తున్నారు అంటే, తమ లోను, పరుల లోను దేదీప్యమానంగా ప్రకాశిస్తున్న ఆత్మ చైతన్యాన్ని ద్వేషిస్తున్నారని అర్థం (మాం ఈశ్వరమ్ సుదేహ పరదేహేషు ప్రద్విషంతః). అలా ద్వేషించడము అంటే, తమ దేహాలలో, ఇతరుల దేహాలలో ఉన్న బుద్ధులకు, బుద్ధి వృత్తులకు సాక్షిగా వెల్గొందుతున్న ఈశ్వరుణ్ణి ద్వేషిస్తున్నారని అర్థం. అలాగే, పరమేశ్వరుడు, పరమేశ్వర జ్ఞానం భిన్నం కావండున, ఈశ్వర జ్ఞానాన్ని తిరస్కరించే వారు, అతిక్రమించే వారు ఈశ్వరుని తిరస్కరించిన వారే అవుతున్నారు. ఇదే భగవ ద్వేషము.

విశ్వంలో ఎటు చూచినా, ఎక్కడ చూచినా ధర్మా లే ఉన్నాయి. ఇదంతా వియతి, వియతి రూపంలో ఉన్నది నియంతే కనుక, ధర్మ రూపంలో ఉన్నది దైవమే. దైవము ధర్మ రూపంలో ఉండే అపుడు ధర్మాన్ని అతిక్రమించడము అంటే, ధర్మాన్ని ద్వేషించడమే. ధర్మం దైవం కన్నా పేరుగా లేనందున ధర్మాన్ని దూషించడ మంటే దైవాన్ని దూషించడమే. అంతే కాదు, ధర్మ మార్గాన చరించే వారిని పరాభవించడము అంటే, వారిలో చైతన్య రూపంలో ఉన్న పరమేశ్వరుని, వారు ఆచరించే ధర్మం రూపంలో ఉన్న దైవాన్ని పరాభవించినట్లే. ఈ విధంగా అహంకార, బల, దర్ప, కామ, క్రోధాదులను ఆశ్రయించిన అసుర మానవులు, తమ లోను, ఇతరుల లోను ఉన్న పరమేశ్వరుని ద్వేషిస్తున్నారు. పరమేశ్వరుని ద్వేషిస్తూ, పరమేశ్వరుని మార్గంలో పయనించే వారిపై అసూయ పడుతున్నారు (తం కుర్వంతః అభ్యసూయకాః సన్న్యాధ స్థానాం గుణేషు అసహ మానాః). పరమేశ్వరుని ద్వేషిస్తూ, ఈశ్వర భక్తులను అసహించుకొనే ఈ అసుర మానవుల వికృత స్వభావాన్ని ఏడు, తొమ్మిది అధ్యాయాలలో పరమేశ్వరుడే ప్రబోధించాడు (7 వ అ - 24 వ శ్లో; 9 వ అ - 11, 12 వ శ్లో).

అహంకార అభిమానాది దుర్గుణాలకు అలవాటు పడిన ఈ అసుర సంజాతము, భక్తులతో చిత్ర విచిత్ర మైన వితండ వాదాలు చేస్తూ ఉంటారు. ఈశ్వరు డంటూ ఉంటే, 'ఆయన నా బుద్ధి వృత్తులకు సాక్షి' అని మీరు చెప్పింది వాస్తవమే అయితే, ఏదీ ప్రస్తుతం నా బుద్ధిలో ఏముందో చెప్ప మనండి. సరే, సోని లేండి. సాపం, పరమేశ్వరుడికి తిరిక లేదేమో! మరి, మీరు ఆయన భక్తజనం కదా! ఈశ్వర పరివారం కదా! ఆయన ఏమి చెప్పడలచు కున్నాడో, మీ ద్వారా అయినా చెప్ప మనండి అంటూ కుతర్కాలు చేస్తూ, భక్తులను అవహేళన చేస్తూ, భగవంతుని అవమానిస్తూ మాట్లాడుతూ ఉంటారు. ఇలాంటి వికృత స్వభావులకు పమాధానం వేదం విచిత్రంగా చెప్పింది.

ఈశ్వరో యతి సర్వస్య కారకః కారయీతమామ్ ।

అ ధ్యేతి వాదినం బ్రూయాత్ సదాఽ ధో యాస్యసి ॥

‘సర్వుల చేత సమస్త కార్యాలు చేయించేది ఈశ్వరుడే అని మీరు చెబుతున్నారు కదా! అయితే, నా చేత ఇప్పుడు చేయించ మనండి, చూద్దాం!’ అని వాదించే వితండవానికి, ‘అయ్యా! తమరు ఇలాగే ఉంటే, తమరికీ సదా అధోగతే నని ఈశ్వరుడు నీకు చెప్ప మని మాకు చెబుతున్నాడు’, అని చమత్కరిస్తూ సమాధాన మిచ్చింది సామవేదము లోని యాస్కశ్రుతి.

ఆసురీ సంపదకు సంబంధించిన మానవుల అమర లక్షణాలను విడవ శ్లోకం మండి ప్రవాహ రూపంలో వరుసగా పన్నెండు శ్లోకాలలో ప్రసంగించిన భగవానుడు, వాటిని ఇక్కడ, ఈ పద్దెనిమిదవ శ్లోకం వద్ద నమాప్తి చేస్తున్నాడు.

ఈ విధమైన రాక్షస ప్రవృత్తితో జీవించిన అసుర మానవుల జీవితాల పరిణామా లెలా ఉంటాయి? ఫలితా లెలా ఉంటాయి? వివరిస్తున్నాడు.

తా నహం ద్విషతః క్రూరా స్సంసారేషు నరాధమాన్ ।

క్షిపా మ్యజస్ర మశుభా నాసురీ ష్వేవ యోనిషు ॥

19

తాన్-అహం-ద్విషతః-క్రూరాన్-సంసారేషు-నరాధమాన్

క్షిపామి-అజస్రం-అశుభాన్-అసురీషు-ఏవ-యోనిషు

అహం	=	నేను	ఆసురీషు	=	అసుర ప్రవృత్తికి సంబంధించిన
ద్విషతః	=	ద్వేషించు వారు	సంసారేషు	=	సంసారమున
క్రూరాన్	=	క్రూరులు	అజస్రం	=	సదా
అశుభాన్	=	అశుభులు	యోనిషు ఏవ	=	యోనుల యందు
తాన్	=	ఆ	క్షిపామి	=	ఉంచు తున్నాను
నరాధమాన్	=	నరాధములను			

అర్జునా! అసుర మానవులు ద్వేషించే స్వభావం గల నరాధములు. క్రూర స్వభావులు. పాప కార్యాలు చేస్తారు. వీళ్ళను సంసారాలలో నీచ జన్మల లోకి నెట్టేస్తాను.

వ్యాఖ్య

ప్రాణులలో నిరంతరము కర్మలు నడుస్తూ ఉన్నాయి. ప్రపంచమే ఒక కర్మ సముద్రంగా కనిపిస్తూ ఉంది. సముద్రంలో కనిపించే వన్నీ అలలే. ప్రపంచం లోని ప్రాణులలో గోచరించే వన్నీ కర్మలే. చేతలే.

ఎవరి చేతలు వారివి. ఈ విషయంలో మానవులే కాదు, పశుపక్ష్యాది జంతుజాలము కూడా ఉంది. వాటిలో కూడా కర్మలు సాగుతున్నాయి. జంతువులకు చేతులు లేవు; అయినా చేతలు ఉన్నాయి. చిత్తము లేదు; అయినా సహజాతంగా చేతలు సాగి పోతున్నాయి. అందుచేత వాటికి పుణ్యపాపాలు లేవు. పాలు ఇచ్చిన ఆవుకు పుణ్యం రాదు. తన్నిన ఆవుకు పాపము అంటదు. చిత్తము లేని చేతలకు విలువలు నిర్లయించ లేము.

మానవుల పరిస్థితి వేరు. ఈశ్వరుడు మనుషులకు చేతు లిచ్చాడు. వాటిని ఎలా వినియోగించు కోవాలో నిర్ణయించు కొనేందుకు చిత్తమును కూడా ఇచ్చాడు. చిత్తముతో చింతించి, చేతులతో ఆచరించు అనేది బహుశ ఆ దివ్యాత్ముని సంకల్ప మేమో! ముఖ్యంగా రెండే విషయాల కొరకు మనిషికి చేతు లున్నాయి.

చెయ్యా లనుకున్నది చేతులతో చేసుకో. చేసిన కర్మల ఫలాలను చేతులతో అందుకో. కర్మలు

చేపిందుకు, చేసిన కర్మల ఫలాలను అందుకునేందుకు మనిషికి పరమేశ్వరుడు చేతు లిచ్చాడు. చేసుకున్న వారికి చేసుకున్నంత అనే నియతిని తానే నియమించాడు. నియంతగా, ఫలప్రదాతగా తానే నియతిలో నిండి ఉన్నాడు.

ఎవరు ఏ కర్మ నాచరిస్తే దాని ఫలితాన్ని వారు పొందుతారు. కర్మ అనే కారణం ఉన్నప్పుడు, ఫలం అనే కార్యాన్ని ఎవ్వరూ ఆప లేరు. కార్యకారణాలు అలాగే ఉంటాయి. కర్మల ఫలితాలే జన్మలలో తోంగి చూస్తాయి. కర్మ కారణంగా జన్మఫలం కార్య రూపాన్ని దాల్చుతూ ఉంది.

కపూయ చరణా లభ్యాశోహ యస్తే కపూయాం యోగి మావధ్యేరన్ - అన్నది వేదం. నిందిత కర్మలు, అంటే గర్హవీయ మైన దుష్టకర్మలు చేసే వారు (కపూయ చరణాః) శీఘ్రము గానే (లభ్యాశోహ) నీచమైన యోనుల యందు (కపూయాం యోగిం) పుడుతారు; లేదా నీచ యోనులను పొందుతారు (ఆవధ్యేరన్).

ఎవరు ఏ కర్మలు ఆచరిస్తే, ఆ కర్మల ఫలితాలను అనుభవించ దానికి అనుకూలమైన ప్రదేశాలను అందించే యోనుల యందు వారు పుడుతారు. ఇది ధర్మము. ఇది నియతి. నియతి రూపంలో నియంత యొక్క జ్ఞానమే శోభిస్తూ ఉన్నందున, ఫలితాలు ఆ విధంగా అందుతూ ఉన్నాయి. సత్యకర్మ లాచరించి నందుకు ఫలితంగా సద్గతి ప్రాప్తిస్తూ ఉంటే, దుష్కర్మ లాచరించి నందుకు ఫలితంగా దుర్గతి ప్రాప్తిస్తూ ఉంది. పుణ్యే వై పుణ్యేన కర్మణా భవతి పాపః పాపేన - పుణ్యకర్మ చేత పుణ్యాత్ము డవుతాడు. పాపకర్మ చేత పాపాత్ము డవుతాడు అని బృహదారణ్యక శ్రుతి (3 - 2 - 17). ఈ విషయంలో ఉన్న దంతా ధర్మమే. విష్వాక్షిక మైన ధర్మమే. ఇందులో భగవంతుని సాత్ర ఏముంది, ధర్మానికి శోభ నివ్వడము తప్ప! జీవులకు ప్రాప్తించే కర్మఫల భేదాలకు కారణాలు జీవులకు సంబంధించే ఉన్నాయి. ఈ గుణ దోషాలు పరమేశ్వరునికి ఎలా అంటు కడతారు? ధర్మ వ్యవహారాన్ని, నియతి నిర్ణయాలను సాక్షిగా వీక్షించే భగవంతునికి పక్షపాతాన్ని, రాగద్వేషాలను ఎలా ఆపాదిస్తాము? అందుకే ఈ విషయంలో న్యాయ ప్రస్థానమైన బ్రహ్మసూత్రాలు తిరుగు లేని తీర్పు నిచ్చాయి.

సూ. వైషమ్యైర్వైర్వ్యక్తేన సాపేక్షత్వా త్రధాపా దర్శయతి. (2 - 1 - 34)

పక్షపాతము, అతి క్రూరత్వం, లేదా జాలి లేక సోపదము (వైషమ్యైర్వైర్వ్యక్తే) అనేవి పరమేశ్వరునిలో లేవు (న). కారణం, సృష్టింపబడే జీవుల కర్మల నమసరించి, కర్మఫలంగా జీవులను సృష్టించడం వలన (సాపేక్షత్వాత్).

జీవుల కర్మఫలంగా జన్మలు ప్రాప్తించే టప్పుడు పరమేశ్వరునికి రాగద్వేషాలను, వైషమ్యైర్వైర్వ్యక్తాలను ఎలా ఆపాదిస్తాము? కనుక, అవి ఈశ్వరుని విషయంలో ప్రసక్తాలు కావు (వైషమ్యైర్వైర్వ్యక్తే న ఈశ్వరస్య త్రనశ్చ్యేత్). సరే. జీవుల కర్మానుసారం జన్మలను ప్రసాదిస్తున్నాడు కనుక పరమేశ్వరునికి వైషమ్యైర్వైర్వ్యక్తాలు లేవని ఒప్పుకుందాం. మరి, సృష్టి విషయంలో దేనిని అపేక్షించి పరమేశ్వరుడు సృష్టి చేస్తున్నాడు అనే శంక రావచ్చు. దానికి కూడా సమాధానం వినండి.

ఏదో ఒక దానిని అపేక్షించే కదా పరమేశ్వరుడు జగత్తును సృష్టించడం జరిగిందీ! మరి దేనిని ఆశించి, లేదా అపేక్షించి సృష్టిని నిర్మించాడు? శిం అవేక్షత ఇతి చేత్ - దేనిని ఆశించి సృష్టించాడు అని ప్రశ్నిస్తే, ధర్మాధర్మ వేషేక్షత ఇతి వదామః - ధర్మాధర్మాలను అపేక్షిస్తున్నాడు అని చెబుతున్నాం. అలా ధర్మాధర్మాలను ఆశించడము రాగద్వేషాల క్రిందికి వస్తుందా? రాదు. కనుక, ధర్మాధర్మాలను అపేక్షించి సృష్టి నిర్వాకాన్ని సాగిస్తున్న పరమేశ్వరుడు (సాపేక్షత్వాత్). జీవులు ఆచరించిన కర్మలకు అనుగుణమైన ఫలితాలను

అందించేందుకు జన్మలను అనుగ్రహిస్తున్నాడు (సావేక్షత్వాత్). అందుచేత, జీవులకు కర్మఫలాలను ప్రసాదించే విషయంలో పరమేశ్వరునికి రాగద్వేషాది దోషాలు అంటగట్టడం అసంభవం.

కనుక, సృష్టింప బడిన జీవుల ధర్మాచరణమును, కర్మాచరణమును బట్టి సృష్టిలో వైషమ్యాలు గోచరిస్తున్నాయే గాని అది పరమేశ్వరుని అపరాధము కాదు; దోషము కానే కాదు (అతః సృష్టిమాన ప్రాణి భిత్తాభిత్తావేక్షయా విషమా సృష్టి రతి న అయం ఈశ్వరస్య అపరాధః).

ధాన్యం మొలకెత్తడానికి మేఘం కారణంగా కనిపిస్తు ఉంది. వరి, గోధుమ, యవలు, జొన్నలు మొదలైన ధాన్యాలు మొలకెత్తడానికి మేఘం సాధారణ కారణంగా కనిపిస్తు ఉంది. కాని ధాన్యాల లోను, ధాన్యాల లోని గుణాల లోను భేదాలు గోచరించడానికి ధాన్యాల లోని అసాధారణ శక్తులే కారణం గాని మేఘం కారణం కాదు. ఏయే ధాన్యాలలో ఏయే గుణాలు ఉన్నవో, వాటిని నిర్ణయించేది మేఘం కాదు గదా? అలాగే, ఈశ్వరుడు కూడా జీవుల కర్మఫలాల విషయంలో సాధారణ కారణంగా తెలుస్తూ ఉన్నా, జీవుల లోని వైషమ్యాలకు, జన్మల లోని తారతమ్యాలకు జీవుల అసాధారణ కర్మలే కారణం గాని ఈశ్వరుడు కాదు. కనుక, ఈశ్వరుణ్ణి ధాన్యం విషయంలో మేఘం లాగా అర్థం చేసుకోవాలి (ఈశ్వరస్తు పృథ్వ్య ఇవ దృష్టత్వాత్).

స్వయంకృత అపరాధాలు

అసుర జీవనానికి అలవాటు పడిన దురదృష్టవంతులు సన్మార్గానికి దూరమైన వాళ్ళు. సాధు ద్వేషులు. దైవ ద్వేషులు. సాధువులను ద్వేషించి, దైవమును దూషించి బ్రతుకును చీకటినుయం చేసుకున్న వాళ్ళు (సన్మార్గ ప్రతిపక్ష భూతాన్ సాధు ద్వేషిణః ద్విషతః చ మాం ఈశ్వరం).

అసుర మానవులను నరాధములుగా అభివర్ణిస్తున్నాడు. ఉత్తమ మైన మానవ జన్మను పొంది నరోత్తము లుగా శోభించ వలసిన వాళ్ళు, నారాయణ స్వరూపులుగా భాసించ వలసిన వాళ్ళు, నరాధములై నరక నివాస యోగ్యు లయ్యారు. ఎందుకని, నరులు నరాధము లయ్యారు? అధర్మ దోషం చేత నరాధము లయ్యారు (అధర్మ దోష వత్త్వాత్). అధర్మ ప్రవర్తనములో రాటు దేలి క్రూరాత్ము లయ్యారు. దారుణ పాపకృత్యాలకు ఒడిగట్టి దుష్టు లయ్యారు (క్రూరాన్). పురుషోత్తము లయ్యే పవిత్ర మార్గాన్ని నిరసించి, అపవిత్ర మైన, క్రూరమైన, అధర్మ మార్గాలలో చరించి పురుషాధము లయ్యారు. అధములు ఏం చేస్తారు? ఏ కర్మ లాచరిస్తారు? అధము లెవరైనా అశుభం వైపే మొగ్గు చూపుతారు. అశుభ కర్మలనే ఆచరిస్తారు (అశుభ కర్మ కారిణః). ఇలాంటి పాప కార్యా లాచరించే క్రూరాత్ములను, నరాధములను, అసూయా ద్వేషాలతో పాధుహింసకు, దైవ దూషణానికి పాల్పడే దురాత్ములను, జనన మరణ రూప సంసారములో నీచ యోనుల యందు పడేస్తాను అంటున్నాడు భగవంతుడు.

భావాన్ని బట్టి బ్రతుకు (యద్భావం తద్భవతి). ఈ జన్మలో ఎవరు ఎలా ప్రవర్తిస్తారో, ఆ కర్మలకు అనుగుణమైన ఫలాలను పొందే ప్రదేశాల లోనే వాళ్ళు జన్మిస్తారు. నేటి ఆలోచనలే రేపటి ఆకృతులకు ప్రాణం పోస్తాయి. దుష్టులకు ప్రాప్తించేవి దుష్టజన్మలే కదా! నీచ కార్యాలను ఆచరించి నందుకు ఫలితంగా వచ్చేవి నీచ జన్మలే కదా! భగవంతుడు అదే చెబుతున్నాడు.

శునక సూకరాదుల లాగా అపవిత్ర జీవనం గడిపిన వాళ్ళకు మానవజన్మ యొక్క అవసరం ఏముంటుంది? అందుచేత, శునక సూకరాది జన్మల లోనే జన్మించి మిగిలిన అపవిత్ర జీవనాన్ని కొనసాగిస్తారు. సర్ప వ్యాఘ్రా దుల వలె విషపూరితంగా, క్రూరంగా జీవించిన వాళ్ళు, తరువాత జన్మలలో సర్ప వ్యాఘ్రాదుల యోనుల లోనే జన్మిస్తారు.

విచారించి అర్థం చేసుకుంటే, ఇక్కడ భగవంతుడు ఇచ్చిందేముంది? వాళ్ళే పుచ్చుకున్నారు. వేరం చేసిన వాళ్ళు ఎలాగైతే శిక్షను అనుభవిస్తారో, అలాగే కర్మలను ఆచరించిన వారు తదనుగుణ మైన ఫలాలను పొందుతారు. చేసిన నేరానికి చట్టబద్ధ మైన శిక్షను పైది అనుభవించే టప్పడు, వ్యాయాధిపతి శిక్షించిందేముంది? శిక్షింపబడ వలసిన వాడే శిక్షింపబడు తున్నాడు. కాకపోతే, పరిమితమైన చట్టాలు, పరిమితమైన జ్ఞానం కలిగిన వ్యాయాధిపతి విధించే శిక్ష, కొన్ని సమయాలలో దారి తప్పే ప్రమాదం ఉంది. కాని, సర్వజ్ఞుడు అయిన పరమేశ్వరుడు గాని, ఆయన అములు పరచే ధర్మం గాని అలా పరిమితులు కానందున జీవులకు అందే ఫలాలలో అంతరాలు చోటు చేసుకొనే అవకాశమే లేదు. ఈ పత్యాన్ని ప్రిత పరుస్తూ, లజ్జమే అనే పదాన్ని ప్రయోగించడం జరిగింది. అజ్ఞుడే అంటే 'సంతతం' అని అర్థము. పాపకర్మలు చేసే వారిని ఎల్లప్పుడూ పాపయోనుల లోనే పడేస్తాను అని భగవంతుడు అంటున్నాడు. అంటే, ఎంత కాలం పాపం చేస్తారో అంత కాలం వాళ్ళను పాప యోనుల లోనే ఉంచుతాను అని అర్థము. కర్మను బట్టి కర్మఫలము. ఈ విధంగా జీవుల నీచోన్నత ప్రస్థానాలకు పరమేశ్వరుడు కారణంగా తెలుస్తూ ఉన్నాడు.

విష ఉవేశ్యవ సాధుకర్త కారయతి తం య మున్నీనీషతే,

విష ఉ వివ అసాధు కర్త కారయతి య మధో నిరీషతే.

'పరమేశ్వరుని అనుగ్రహ ప్రసాదమును పొంది ఉన్నతంగా చరింప గోరే వారు సాధు కర్మమును ఆచరిస్తున్నారు. ప్రసాద కారణానికి నోచుకోని వారు అధోగతిని పొందగోరి అసాధు కర్మము వాచరిస్తున్నారు' అని వేదమాత ప్రబోధము.

ఈ విధంగా నీచ జన్మలలో పడిన అసురీలు ఆ తరువాత ఏమవుతారు? చెబుతున్నాడు.

అసురీం యోని మాసన్నా మూధా జన్మని జన్మని ।

మా మప్రా ప్యైవ కౌస్తేయ తతో యా వ్యధమాం గతిమ్ ॥

20

అసురీం-యోనిం-అపన్నా-మూధా-జన్మని-జన్మని

మాం-అప్రాప్య-ఏవ-కౌస్తేయ-తతో-యాంతి-అధమాం-గతిం

కౌస్తేయం	= అర్జునా!	మాం	= నన్ను
అసురీం	= రాక్షస సంబంధమైన	అప్రాప్య ఏవ	= పొందకనే
యోనిం	= జన్మము	తతో	= అంత కంటే
అపన్నా	= పొందిన	అధమాం	= నీచమైన
మూధాః	= మూఢులు	గతిం	= గతిని
జన్మని జన్మని	= ప్రతి జన్మ మందు	యాంతి	= పొందుతారు

అర్జునా! అసుర జన్మమును పొందిన ఈ మూఢులు, ప్రతి జన్మము నందు నన్ను పొందరు సరి కదా, అంత కంటే నీచమైన జన్మల లోకి జారిపోతూ ఉంటారు.

వ్యాఖ్య

అసుర మానవులు పాపాల పుట్టలు. దోషాల కట్టలు. మోసాల గుట్టలు. మోహాల బుట్టలు. చేసిన పాపాలే చేయడంలో దిట్టలు. చేసిన పాపాలు, పాప ఫలితాలు మనిషిని ప్రశాంతంగా ఉండ నివ్వవు. చేసిన పాపాలనే పునః పునః చేయిస్తూ ఉంటాయి. రకరకా లైన పాపాలు చేస్తూ ఉంటే రకరకా లైన పాప ఫలితాలు అందుతూ

ఉంటాయి. ఇలా జననమరణాల సుడిలో పడి భేదరూప కర్మఫలాలను అనుభవించడమే సంసారము (యద్యా సంస్థాయస్తే భుజ్యతే ఇతి సంసారః).

ప్రతి జన్మ లోను తమోగుణ ప్రధానులైన ఈ అసురులు మోహ సాగరంలో పడుతూనే ఉంటారు. వీరిని ప్రస్తుత శ్లోకంలో మూఢాః, అంటే అవివేకులు అన్నాడు. అంటే వివేకము లేని వారు (అవివేకినః) అని అర్థం. ఏది చెయ్యాలి, ఏది చేయ కూడదు? అనే వివేకము లోపించిన వారు అవివేకులు. వివేకము లేక పోవడం వల్ల ఉన్నతంగా చరించే అవకాశము లేక పోవడము చేత; పూర్వ పాప కార్యాల ఫలంగా ప్రాప్తించిన వాసనల యొక్క ప్రేరణ చేత చేసిన పాపాలనే పునః పునః చేయడము చేత; తమోగుణ ప్రధానులై ఉండటం వల్ల పరమాత్మ కొరకు ప్రయత్నించే అవకాశమే లేక పోవడం చేత (మాం లప్రాప్యః): ఈ మూడు కారణాల చేత ప్రతి జన్మ యందు (జన్మని జన్మని) అధోగతిని పొందుతూ (అధః గచ్ఛంతః) నికృష్ట జన్మల నుండి నికృష్టతర జన్మలకు, నికృష్టతర జన్మల నుండి నికృష్టతమైన జన్మలకు మెల్ల మెల్లగా, పై మెట్టు నుండి జారిన రబ్బరు బంతి లాగా, దిగజారి పతనమై పోతారు. వివేకం లేనందున జీవన విధానంలో మార్పును ఆశించ లేరు. మార్పు లేనందున ప్రగతి సాధ్యం కాదు.

శ్లో॥ అదత్త దోషేణ భవేద్దరిద్రం దరిద్ర దోషేణ కరోతి పాపమ్,
పాప దవశ్యం నరకం ప్రయాతి పునర్దరిద్రీ పున రేవ పాపమ్ ॥

పాప యోను లందు పడిన ఈ దురాచారులైన దుష్టులు, సుడిగుండంలో పడిన క్రిముల లాగా పరిభ్రమిస్తారే గాని బయట పడి తరించే ప్రయత్నం చేయలేరు అంటూ, వారి నమగ్ర చరిత్రను ఈ ఒక్క శ్లోకంలో శాస్త్రం సంక్షిప్తం చేసింది.

సత్కార్యము చేసే సదవకాశం లోపించిన దోషం చేత భౌతికం గాను, భావం లోను దారిద్ర్యం ప్రాప్తిస్తుంది. దరిద్ర దోషం చేత మనిషి పాపాచరణంలో కూరుకు పోతాడు. పాపాలు చేయడం వల్ల తప్పక నరకాన్ని పొందుతాడు. నరకానుభవం తరువాత తిరిగి దరిద్రుడుగా జన్మిస్తాడు. తిరిగి పాపాచరణం ప్రారంభిస్తాడు. ఇది వలయం, విషవలయం. సంసార విషవలయం. ఆసురీ సంపద నాశ్రయించిన వారి సంసార చక్ర భ్రమణం.

మరి దీనికి తరుణోపాయం ఉందా, లేదా? ఉంటే, అదేమిటి? చెబుతున్నాడు

త్రివిధం నరక స్వేదం ద్వారం నాశన మాత్మనః ।

కామః క్రోధ స్తథా లోభ స్తస్మా దేత త్రయం త్యజేత్ ॥

21

త్రివిధం-నరకస్వ-ఇదం-ద్వారం-నాశనం-ఆత్మనః

కామః-క్రోధః-తథా-లోభః-తస్మాత్-ఏతత్-త్రయం-త్యజేత్

ఆత్మనః	=	తనకు	క్రోధః	=	క్రోధము
నాశనం	=	వినాశ మైనది	తథా	=	అటులనే
నరకస్వ	=	నరకమునకు	లోభః	=	లోభము
ద్వారం	=	ద్వార మైనది	తస్మాత్	=	అందువలన
ఇదం	=	ఇది	ఏతత్	=	ఈ
త్రివిధం	=	మూడు విధములు	త్రయం	=	మూడింటిని
కామః	=	కామము	త్యజేత్	=	విడిచి పెట్టాలి

దైవాసుర సంపద్విభాగ యోగము

అర్జునా! కామము, క్రోధము, లోభము అనేవి నరకానికి మూడు ద్వారాలు. వినాశాన్ని కలిగించే వీటిని తప్పక త్యజించాలి.

వ్యాఖ్య

అసుర సంపద అనంతంగా కనిపిస్తూ ఉంది. ఇన్ని అసుర లక్షణాలను జయించేది ఏలా? అనంత శాఖలుగా విస్తరించినట్లు అసుర గుణాలు చెప్ప బడ్డాయి. మానవుని ఆయుర్దాయ మేమో అతి స్వల్పము. పైగా అనిశ్చితము. అలాంటప్పుడు ఈ అనంత సంపదను పరిహరించడం సాధ్యమా? అనే శంక ఏవరి నైనా కలుగు తుంది. దానికి పరిష్కారంగా ఆ సముదయ రూపాన్ని సంక్షేపం చేసి సముచితార్థాన్ని ఈ శ్లోకంలో అందిస్తున్నాడు (సర్వశ్శ్యాః ఆసుర్యాః సంపదః సంక్షేపః అయమే ఉచ్యతే). సమస్త అసుర లక్షణాలన్నీ ఈ మూడిటిలో అంతర్గతాలు అంటూ కామక్రోధ లోభాలను సముచితార్థంగా చెబుతున్నాడు.

అసుర సంపదకు సంబంధించిన వాళ్ళు నరకంలో ప్రవేశిస్తారు అని పూర్వ శ్లోకంలో చెప్పుకున్నాం. నరక సాధంలో ప్రవేశించ దానికి మూడు ద్వారాలు ఉన్నాయి. అనే కామ, క్రోధ, లోభములు. అవి ఆత్మ వాశకాలు (త్రివిధం త్రిప్రకారం నరకస్య ప్రాప్తౌ ఇదం ద్వారం. నాశనమ్ ఆత్మనః).

ఈ మూడు ద్వారాలు నరకం లోకి అనుమతిస్తాయి. ప్రవేశాన్ని కల్పిస్తాయి. మూడూ వినాశ హేతువులే. వీటిలో పాదం మోపితే బ్రతుకు పాడైనట్లే. ఏ ద్వారంలో కాలు పెట్టినా నరకాన్నిలో పడి బూడిద కావలసిందే. దుఃఖానుభవాన్ని పొంద వలసిందే. బ్రతుకు బాధల నిలయం కావలసిందే. జీవితము ఇలా నశిస్తూ ఉండి కనుకనే ఆత్మనాశము అంటున్నాడు భగవంతుడు (యత్ ద్వారం ప్రవిశన్నేవ నశ్యతి ఆత్మా).

రజోగుణము నుండి పుట్టిన కామక్రోధాలు మనిషికి ప్రబల శత్రువు అని మూడవ అధ్యాయం కర్మ యోగం లోనే భగవంతుడు హెచ్చరించాడు (3 వ అ - 37 వ శ్లో). అసుర మానవులు కామక్రోధాలను ఆశ్రయించుకొని ఉంటారు కనుక, వారు కామక్రోధ పరాయణులు అని ప్రస్తుత అధ్యాయం లోనే జ్ఞాపకం చేశాడు (16 వ అ - 12 వ శ్లో). కాకపోతే, ఇక్కడ కామక్రోధాలకు లోభాన్ని జత చేశాడు. అంటే, ఆ రెండు ఉంటే మూడవది ఉండి తీరుతుంది. అందుకే అక్కడ ప్రత్యేకించి చెప్ప లేదు. ఉగ్రవాదులు రహస్య స్థానాలను ఏర్పరచుకొని భయంకరమైన దాడులను ఏలా నిర్వహిస్తారో, అలాగే ఉగ్ర కర్మలను పురికొల్పే కామ క్రోధాలు కూడా మనస్సుపై ఆగంతుక దాడులను నిర్వహించి ఆత్మహానిని కలిగిస్తాయి.

అనంతంగా గోచరిస్తున్న అసుర లక్షణాలను సంక్షేపించి కామక్రోధ లోభాలుగా చెబుతున్నాడు.

కామక్రోధ లోభాలు

కామక్రోధ లోభాలు మూడూ నరక ద్వారాలు. ఈ మూడు ద్వారాలలో క్రోధం మధ్య ద్వారంగా ఉంది అనేది గమనించ దగిన విషయం. ఇది దేహాల్లీ దీప న్యాయ పరిధిలో ఉంది. క్రోధం ఇటు కామానికి తోడై ఉంటుంది. అటు లోభానికి తోడై ఉంటుంది. అందుకే, అనుకూలంగా మధ్యలో చేరి పోయింది.

నాకు అది కావాలి అనే ఇచ్చ కామం. కామం విజృంభించి నపుడు మనిషికి రెండవ ఆలోచన ఉండదు. కళ్ళున్నా మనిషి గ్రుడ్డి వాడు అయ్యేది కామం ఆసరించి వచ్చే. కామ వాంఛ తీరనపుడు, అలా తీరక పోవడానికి ప్రతిబంధకాలను పుష్టించిన వారిపై కలిగేది ఏదో అదే క్రోధము.

కామం ద్వారా సాధించింది ఏదైనా ఇష్టపడి సాధించు కున్నదే. కనుక దానిని వదులు కోవడానికి మనస్సు లంగీకరించదు. ఒకవేళ ఏ కారణం చేత నైనా అది బలవంతంగా దూరం చేయ బడుతూ ఉంటే, దానికి కారణమైన వారిపై క్రోధం తీవ్ర రూపాన్ని దాల్చుతుంది.

అది నాకు కావాలి అనే ఇచ్చి కామం. అలా ఆశించింది రాకపోతే కలిగేది క్రోధం. ఒకవేళ ఆశించింది వస్తే అది నాకే ఉండాలి. నా మండి దూరం కావడం అనేది లోభం. అలా నాకే ఉండాలి అనుకున్నది పోయినా, లేదా పోతూ ఉన్నా కలిగేది క్రోధం. కామలోభాలు అసంతుష్టికి లోనై వస్తున్న వాటిని ఉపశమింప చేసే కార్యక్రమంలో ఉద్యమించేది క్రోధం. అగ్ని స్వరూపము. నిప్పు లేకుండానే తగల చెడుతుంది.

ఈ మూడిటిని విశ్లేషించి, విచారించి అర్థం చెప్పుకుంటే, మళ్ళీ వీటిని సంక్షిప్తం చేసి ఒక్కటి చెయ్యొచ్చు. అదే కామము. క్రోధ లోభాలు రెండూ కామాన్నే ఆశ్రయించి ఉంటాయి. కామాన్ని నిగ్రహిస్తే క్రోధం పడగ విప్పదు. లోభం కాటు వేయదు. కామించింది వికటిస్తేనే కదా క్రోధం వికృత రూపాన్ని దాల్చేది! కామం కుప్ప పోస్తేనే కదా లోభం కాపలా కాసేది! కనుక, కామం ఒక్కటి ఉద్యోగాన్ని విరమిస్తే చాలు. క్రోధం ఉద్యమాన్ని విరమిస్తుంది. లోభం ఉదాసీనంగా పడి ఉంటుంది. కనుక కామ జయమే ప్రధానము. దీనిని ఒక్క దానిని జయిస్తే మూడిటిని జయించిన వాళ్ళే అవుతారు.

కామ జయము

కామాన్ని జయించడం అనుకున్నంత సులభ సాధ్యం కాదు. దానిని తీసి దూరంగా పడేయడానికి అది మన కన్నా వేరుగా లేదు. అదే మనం అన్నంతగా పెనవేసుకొని ఉంది. పరిశీలించి చూస్తే, మనస్సులో అదొక్కటే ఉంది. ఎలా ఉంది అంటే, మనస్సు రూపం లోనే ఉంది. మనస్సుతో మనస్సును లేకుండా చేసుకో గలమా? కామం కూడా అంతే. మనస్సే కామంగా, కామమే మనస్సుగా మారి పోయిన దశలో కామాన్ని మనస్సు జయించడం అనే దానిని ఎలా ఊహించ గలం? మరి, కామాన్ని జయించ లేనపుడు, కామ పూరితమైన చిత్తము పరమాత్మ వైపుకు ఎలా పాగుతుంది?

శ్లో॥ యజ్ఞోపవీతం నైవ మనోరథానా మనోరై నై విజ్ఞాత మిదం మాయాఽ ధ్య, మనోరథానక్రి పరస్య చిత్తం న జాయతే వై పరమార్థ సగ్గే ॥

'బ్రతికి ఉన్నంత వరకు కోరికలు మనిషిని విడిచి పెట్టవని నా కిప్పుడు బాగా తెలిసి వచ్చింది. ఎవరి మనస్సు కోరికలలో కూరుకు పోయిందో, వారి మనస్సుకు పరమార్థ విషయము నందు ఆసక్తి కలగదు. ఏం చెయ్యాలి?' అంటూ దిక్కు తోచని స్థితిని విష్ణుపురాణం - సాధ్యాభ్యాసము అవిష్కరించింది. ఈ అవిష్కరణలు ఆవేదన చెందడానికి కాదు. నిరాశా విస్ఫులాలలో విశేష్ణులు కావడానికి కాదు. అనర్థాన్ని గుర్తించి, దాని నుండి బయటపడే మార్గాన్ని అన్వేషించ దానికి. కామ జయానికి ప్రయత్నించ దానికి.

కామాన్ని 'ప్రథమ మల్ల నిబర్హణ న్యాయ' పరిధిలో జయించాలి. అంటే, మల్ల యుద్ధములో ఎవడు అగ్ర స్థానంలో ఉన్నాడో, ప్రథమ శ్రేణిలో గుర్తింపు పొందాడో, వాణ్ణి జయిస్తే, దేశంలో ఉన్న యోధు లందరినీ జయించి నట్లే. దీనినే 'ప్రథమ మల్ల నిబర్హణ న్యాయము' లేదా 'ప్రధాన మల్ల నిబర్హణ న్యాయము' అంటారు. త్రివిధ సరక ద్వారా లైన కామక్రోధ లోభాలలో అగ్రస్థానం కామానిదే కనుక, కామాన్ని జయిస్తే మూడిటిని జయించినట్లే. సరక ద్వారాలను మూసేసి నట్లే.

కామం అసుర మానవులలో ఉంది. అంటే, దైవ మానవులలో కామం లేదా? వాళ్ళల్లో కూడా ఉంది. కాకపోతే, అసుర జనుల లోని కామం బంధ హేతువు అవుతూ ఉంది. దైవ జనుల లోని కామం మోక్ష హేతువు అవుతూ ఉంది. కారణాన్ని పరిశీలిస్తే, అసుర సంపదలో కామం ధర్మానికి విరుద్ధంగా ఉంది. దైవ సంపదలో కామం ధర్మానికి అవిరుద్ధంగా ఉంది. ఈ కారణం చేత కామం ఒకరికి బంధహేతువు. మరొకరికి మోక్ష హేతువు. ధర్మైక విరుద్ధోభూతేషుకామోఽ స్మి భరతర్షభ! - 'అర్జునా! ధర్మానికి విరుద్ధం కాని కామము

నేనే అని తెలుసుకో!' అన్నాడు గీతాచార్యుడు (7వ అ - 11 వ శ్లో). పర్య అనర్థాంకు కారణమైన, పర్య బంధహేతు వైన కామాన్ని అవగాహనతో త్యజించాలి. అది ఊహించి వంత సులభమైన కార్యం కాదు. కాని, పవిత్రమైన ప్రయత్నాలు తప్పకుండా ఫలిస్తాయి. కాకపోతే, నమయం కొంత ఎక్కువ పట్ట వచ్చు. బహు కాల వాసనలు కదా! బహుకాల ప్రయత్నాల తోనే వశిస్తాయి. అంతేకాని, సశించక పోవడ మనేది ఉండదు. ఈ విషయంలో మన ప్రయత్నాలు విచార రూపంలో, అచార రూపంలో దృఢంగా పాగాలి. పరమేశ్వరుని అనుగ్రహం తోడు కావాలి. కనుక, భగవంతుని దయను పొందడానికి అలౌకిక కర్మలైన పూజ, జప, ధ్యాన, స్వాధ్యాయాలను ప్రారంభించాలి. మూర్ఖునికి అభిముఖంగా పయనించే వారి వీడ ముందుకు రాలేదు. వెనుక బడి పోతుంది. అధిత్వునికి అభిముఖంగా పయనించి భాయను వెనుక పడేసినట్లు, పరమేశ్వరుని ముందు పెట్టుకొని మాయను, మాయామయ మైన గుణాలు పుష్టించిన కామాదులను వెనుకకు వెట్టేయాలి. మన కృషి భగవత్ప్రసాదం రెండూ కలిస్తే కామక్రోధ లోభాలు అదృశ్య మవుతాయి. మోక్ష మార్గము ముప్పై ముప్పై ముప్పై.

రోగాలతో దేహము నిండిపోయె

భోగాలతో మనసు మండిపోయె

యోగ మేపుడు యోగ్యు డగుట ఎపుడు?

నీ అడుగుల కడ పడి ఉండు నీలకంఠా!

అని నీలకంఠ శతకంలో ఒక విబూది పండు.

భగవత్ప్రార్థన విత్యమూ సాగేటట్లు చూసుకోవాలి. కామక్రోధ లోభాలు బ్రతుకును ఎలా కృంగ దీప్తామౌ నిరంతరము చింతన చెయ్యాలి. అవి ఎలా అనర్థ దాయకమో ఆలోచిస్తూ ఉండాలి. మెల్లమెల్లగా పూజ, ప్రార్థన, ముఖ్యంగా భగవన్నామ సంకీర్తనము మొదలైన పవిత్ర సాధనలను క్రమం తప్పకుండా ఆచరిస్తూ ఉండాలి. దుర్బల సాంగత్యాన్ని లేకుండా చేసుకోవాలి. సత్పురుష సాంగత్యాన్ని పవిత్రంగా కొనసాగించాలి. ఒక దశలో అనూహ్యమైన పరిణామాన్ని, అద్భుతమైన మార్పును మన జీవితాలలో మనం చూడ వచ్చు. కామం కరిగి పోతూ ఉంటే, ధర్మజ్యోతి దేదీప్యమాన మవుతూ ఉంటుంది. ఒక దశలో కామక్రోధ లోభాలు మనకు తెలియకుండానే మనకు దూరమై పోతాయి. ఆ క్షణంలో మనం మోక్ష మార్గంలో ప్రధాన రహదారిపై ఉంటాము. ఈ విధంగా అనర్థ దాయకాలు, బంధ హేతువులు, అజ్ఞాన రూపాలు అయిన కామక్రోధ లోభాంకు పరిత్యజించాలి (కామోద్ది త్రయం వితత్ త్యజేత్).

కామోద్ది త్రయార్థి పరిత్యజించడం అనే పవిత్ర ఆశయాన్ని స్తుతిస్తున్నాడు (త్యాగ స్తుతి రియమ్).

ఏతై ర్విముక్తః కౌంతేయ తమోద్వారై స్త్రిభి ర్నరః ।

ఆచర త్యాగతనః శ్రేయః స్తతో యాతి పరాం గతిమ్ ॥

22

ఏతైః-విముక్తః-కౌంతేయ-తమోద్వారై-త్రిభాః-నరః

ఆచరతి-త్యాగ-తనః-శ్రేయః-తనః-యాతి-పరాం-గతిం

కౌంతేయ = అర్జునా!
తమోద్వారై = అజ్ఞాన ద్వారములైన
ఏతైః = ఈ
త్రిభిః = మూడింటి చేతను

విముక్తః = విడువబడిన
నరః = నరుడు
అత్యనః = తనకు
శ్రేయః = శ్రేయస్సు

ఆచరణ = కలిగించు కుంటున్నాడు
తత్వ = అందువల్ల
పరాం = పరమమైన

గతిం = మోక్షమును
యాతి = పొందుతున్నాడు

అర్జునా! కామక్రోధ లోభాలు అజ్ఞాన ద్వారాలు. వాటి నుండి విడి పడిన వాడు శ్రేయస్సును అందుకుంటాడు. అందువల్ల, ఉత్తమ గతి అయిన మోక్షాన్ని పొందుతాడు.

వ్యాఖ్య

కామక్రోధ లోభాలు నరక ద్వారాలు. తమో ద్వారాలు. తమస్సు అంటే చీకటి. అజ్ఞానము. తమస్సు లోకి ప్రవేశించాలన్నా ఇవే ద్వారాలు. తమస్సు నుండి బయట పడాలన్నా ఇవే ద్వారాలు. పాపకార్యాలు చేసి కొందరు ఈ చీకట్ల లోకి ప్రవేశిస్తూ ఉంటే, ఇప్పటికే ప్రవేశించి ఉన్న వారు ఈ అజ్ఞాన చీకట్ల నుండి ఎలా బయట పడాలో తెలియక పరితపిస్తున్నారు.

చీకటి ముసిరిన చింతల నడుమ

అడిగిన ఆటలు చాలవా?

మృత్యు సాశము వెంట నున్నది

సత్య మార్గమును గన లేవా?

తెర పడిందా తనువే లేదు

మర్తము నెరిగి సాగిపో

రామ రామ జయ రాజారామ్

రామ రామ జయ సీతారామ్

అని రామజోగి చిట్కా. (39).

కామక్రోధ లోభాలనే నరక ద్వారాల లోకి ప్రవేశిస్తే ఆత్మకు విఘాతం కలుగుతుంది అన్నాడు (అత్తనూ నాశనం). కామక్రోధ లోభాలనే నరక ద్వారాల నుండి బయట పడితే ఆత్మ శ్రేయస్సును పొందడం జరుగుతుంది అని ప్రస్తుత శ్లోకంలో చెబుతున్నాడు (అత్తనూ శ్రేయః). శ్రేయో మార్గములో చరించడానికి పూర్వం ఏవి ప్రతిబంధకాలుగా ఉన్నవో, వాటి నుండి నరుడు (నరః) విముక్తుడు కావడం చేత, పూర్వం ఆచరించ లేని వాటిని ఇక ఆచరిస్తాడు అని అర్థము. అలా ఆచరించడం వల్ల ఉత్తమ గతిని, అంటే మోక్షమును పొందుతాడు (తదాచరణాత్ యాతి పరాంగతిమ్ మోక్షం అపి ఇతి). ముక్తుడు అనకుండా 'వి'ముక్తుడు అనడం చేత, కామాది త్రయమే కాకుండా, వాటికి కారణమైన అజ్ఞానము నుండి కూడా విముక్తుడౌతాడని అర్థము.

ప్రస్తుత శ్లోకంలో నరక ద్వారా లైన కామక్రోధలోభాల నుండి విముక్తుడై, నరుడు శ్రేయస్సును పొందు తాడు అంటూ నరుడు (నరః) అనే పదాన్ని ఉపయోగించడము వెనుక గీతాచార్యుని భావం పాగర మంత అగాధం గాను, గంభీరం గాను ఉంది.

నరః అంటే నరుడు. నరీయతే ఇతి నరః - ఎవడైతే నశించడో వాడే నరుడు. నశించడు అంటే అనంతుడు అని అర్థము. మరి, జీవుడైన నరుడు అనంతు డైతే, దేవుడు ఎవరు? అతడూ అనంతుడే. మరి రెండు అనంతాలు ఉంటాయా? ఉండవు. ఉండ లేవు. జీవుడూ అనంతుడే. దేవుడూ అనంతుడే. అనంతము ఏకము, అద్వితీయము. కనుక జీవుడే దేవుడు. దేవుడే జీవుడు. జీవుడు అనంతుడు కనుక నరుడు (నరః).

దేవుడు కూడా అనంతుడు కనుక అతడూ నరుడే (నరః). ఇద్దరూ నరులే. కాదు నరుడే. ఇద్దరూ నారాయణులే. కాదు నారాయణుడే. విష్ణుసహస్రనామంలో భగవంతుడికి నరుడు (నరః) అనే నామం కూడా ఉంది (246).

నరీయతే నరః ప్రోక్తః పరమాత్మా సనాతనః ఇతి వ్యాస వచనాత్ - జీవులను నడిపించే వాడు కనుక భగవంతుడు నరుడు. సనాతనుడైన నారాయణుడే నరుడు అని వ్యాస ప్రోక్షము అని భాష్యంలో ఆచార్యుల వారు ఉటంకించారు.

నరుడు నారాయణుడే కనుక, తనను తాను పొందడము కష్టమేమీ కాదు. నస్తువు ఉన్నదే. ఉన్న దానిని తెలుసుకోవడం కష్టమా? కాకపోతే ప్రమాణం కావాలి. అంతే. ప్రమాణం లభించిన వారికి మోక్షము కరతలా మలకము. ప్రమాణ వ్యతిరేకులకు మోక్షము అంద నంత దూరము. విషయం అర్థమైతే మోక్ష మంత సులభము మరొకటి లేదు. కారణం, అది వీ స్వరూపమే కనుక.

శ్లో॥ ఆయాస స్తోవత్ అత్యల్ప ఫలం ముక్తి రిహైవ య

తథాఽపి పరమాద్వైతం నైవ వాంఛంతి మానవాః

శ్రమ చాలా అల్పము. ఇక ఫలమా? ఇక్కడే, ఇప్పుడే అందుతుంది. అయినా మానవులు అధ్యయన్ స్వరూప మైన మోక్షాన్ని ఎందుకవో కోరుకోరు!

అసుర సంపదను శృణుచాలన్నా శ్రేయస్సును పొందాలన్నా శాస్త్రాన్ని అనుసరిస్తేనే సాధ్య పడుతుంది. మరో విధంగా సాధ్య పడదు. శాస్త్రమే ప్రమాణం కనుక, శాస్త్ర విధిని గ్రహించి బ్రతుకు విధానాన్ని సరి చేసుకోమని ప్రభోభిష్టా అధ్యాయాన్ని సమాప్తం చేస్తున్నాడు.

య శ్చాస్త్రవిధి ముత్సృజ్య వర్తతే కామకారతః ।

న న సిద్ధి మవాప్నోతి న సుఖం న పరాం గతిమ్ ॥

23

యః-శాస్త్రవిధిం-ఉత్సృజ్య-వర్తతే-కామకారతః

న-స-సిద్ధిం-అవాప్నోతి-న-సుఖం-న-పరాం-గతిం

యః = ఎవడు
శాస్త్రవిధిం = శాస్త్రవిధిని
ఉత్సృజ్య = విడిచి
కామకారతః = తన ఇష్టానుసారము
వర్తతే = ప్రవర్తిస్తున్నాడో
సః = వాడు
సిద్ధిం = సిద్ధిని

న అవాప్నోతి = పొందడు
సుఖం = సుఖము
న = పొందడు
పరాం = ఉత్తమమైన
గతిం = మోక్షము
న = పొందడు

అర్జునా! శాస్త్ర ప్రమాణాన్ని విడిచి ఇష్టానుసారం ప్రవర్తించే వాడు సిద్ధిని పొందడు. సుఖాన్ని పొందడు. మోక్షాన్ని పొంద లేడు.

తస్మా చ్చాస్త్రం ప్రమాణం తే కార్యకార్య వ్యవస్థితౌ ।

జ్ఞాత్వా శాస్త్ర విధానోక్తం కర్మ కర్తు మిహార్హసి ॥

24

తస్మాత్-శాస్త్రం-ప్రమాణం-త-కార్యకార్య వ్యవస్థితా
జ్ఞాత్వా-శాస్త్రవిధానోక్తం-కర్మ-కర్తుం-ఇహ-అర్హసి

తస్మాత్ = అందువలన
తే = నీకు
కార్యకార్యవ్యవస్థితా = కార్యకార్య నిర్ణయము నందు
శాస్త్రం = శాస్త్రము
ప్రమాణం = ప్రమాణము
శాస్త్రవిధానోక్తం = శాస్త్రము చెప్పిన విధంగా

కర్మ = కర్మను
జ్ఞాత్వా = తెలుసుకొని
ఇహ = ఇక్కడ
కర్తుం = చేయుటకు
అర్హసి = తగుదువు

దైవానుర సంపద్యభాగ యోగము

శాస్త్ర హేతుత్వాత్ ధర్మాధర్మ విజ్ఞానస్య

ఏది ధర్మమో, ఏది అధర్మమో, ఏవి సత్కర్మలో, ఏవి దుష్కర్మలో తెలియాలంటే వేద శాస్త్రమే ప్రమాణము అని శ్రీ శంకరాచార్యస్వామి బ్రహ్మసూత్ర భాష్యంలో విస్తృతం చేశాడు (బ్రహ్మసూత్రములు ; 3 - 1 - 15).

ఏవి సత్కర్మలు? వాటిని ఎలా ఆచరించాలి? ఏవి దుష్కర్మలు? వాటిని ఎలా త్యజించాలి? ఏవి ప్రగతి హేతువులు? ఏవి సతన కారణాలు? వీటన్నిటికీ సమాధానాలు బుద్ధి నుండి పుట్టవు. శాస్త్రం లోనే అగుపిస్తాయి. ఏది భోజ్యమో, ఏది త్యాజ్యమో శాస్త్రమే చెప్పాలి. అలాంటిపుడు ఎవరైతే శాస్త్రాన్ని విడిచి పెట్టి (యః శాస్త్ర విధిం ఉత్సృజ్య) కామ ప్రేరణం చేత స్వేచ్ఛాచరణం పాగిస్తాడో (వర్తతే కామ కారణః), అట్టి వాడు సిద్ధిని పొందడు (న స సిద్ధిం లభాప్నోతి). సుఖమును పొందడు (న సుఖం లభాప్నోతి). మోక్షమునూ పొందడు (న పరాంగతిం లభాప్నోతి).

శాస్త్రవిధి అంటే విధి విషేషాల యందు జ్ఞానము అని అర్థము. ఏది కర్తవ్యము? ఏది అకర్తవ్యము అనే జ్ఞానము (కర్తవ్య కర్తవ్య జ్ఞాన కారణం). దేనిని ఆచరించాలి, దేనిని ఆచరించ కూడదు అనే విధి విషేషాలకు సంబంధించిన జ్ఞానము (విధి ప్రతిష్ఠాభివ్యక్తి).

ఈ జ్ఞానము వ్యక్తి తనకు తానుగా పొందే అవకాశం లేనందున, శాస్త్రమే కారణమైంది. అలాంటి శాస్త్రాన్ని విడిచిపెట్టి (ఉత్సృజ్య త్యక్త్వా), కామ ప్రేరణతో వర్తించేవాడు (వర్తతే కామ కారణః కామ ప్రయత్నః) పురుషార్థ సిద్ధికి యోగ్యత్వాన్ని పొంద లేడు (న స సిద్ధిం పురుషార్థ యోగ్యతామ్ ఆప్నోతి). పురుషార్థం విషయంలో యోగ్యత లేని వాడు శ్రేయస్సును ఎలా పొధిస్తాడు?

రోగం ఉందని రోగి ఏది తింటే అది ఔషధ మౌతుందా? ఏదంటే అది ఆరగించి, కొని తెచ్చుకున్న రోగాన్ని, ఏదంటే అది తిని పోగొట్టుకునే అవకాశం ఉందా? రోగి తనకు తానుగా రోగాన్ని పోగొట్టుకో లేడు కనుక, వైద్య విధి ననుసరించి వర్తించాలి. అంటే, వైద్యుడు చెప్పినట్లు వినాలి. ఎందుకని? వైద్యుడికి వైద్యశాస్త్ర జ్ఞానం ఉంది కనుక. శాస్త్ర జ్ఞానమే రక్షిస్తుంది. వ్యక్తిగతంగా అశాస్త్రీయ విధానాలను అవలంబిస్తే హాని కలుగుతుంది (నాశనం అత్తనః).

తనకు తోచిందే న్యాయం, తాను మెచ్చిందే ధర్మం అనుకొని దుర్యోధనుడు వినాశాన్ని కొనితెచ్చు కున్నాడు. మనస్సు చెప్పినట్లు కాకుండా శాస్త్ర మార్గాన చరించి పాడవులు ప్రాతఃస్మరణీయు అయ్యారు. మనకు జ్ఞానాన్ని ప్రసాదించి మన ఉన్నతిని కాంక్షించే శాస్త్రాన్ని ఎట్టి పరిస్థితుల లోను త్యజించ కూడదు. అతిక్రమించ కూడదు. అతిక్రమిస్తే ఏమవుతుంది? అతిక్రమించ దానికి క్షణం చాలు. దాని దుర్భర ఫలితాన్ని అనుభవించ దానికి ఒక్క సంవత్సరం పట్టింది.

లక్షణ రేఖ ఉందా, లేదా? అనే చర్చ ఇక్కడ అప్రస్తుతం. అదలా ఉంచి వాస్తవాన్ని గ్రహించండి. 'వదినా! నువ్వు శాసించినట్లు అన్న కొరకు నేను వెళ్తున్నా. నువ్వు జాగ్రత్తగా ఉండు. ఈ గీత దాటకు' అని చెప్పి లక్షణుడు రాముని అన్వేషిస్తూ పోతే, ఆప్తవాక్యాన్ని అతిక్రమించి గీతను దాటడం వల్లే కదా సీతమ్మ ఆపదల పాలైంది! లంకలో ఒక వార్షికం విషాదాన్ని అనుభవించ వలసి వచ్చింది! శాస్త్రాలు అనుసరించదాని కున్నాయే గాని అతిక్రమించ దానికి కాదు.

అర్జునా! ఏ కార్యం యుక్తం, ఏ కార్యం అయుక్తం అనే విషయంలో నీకు శాస్త్రమే ప్రమాణము. శాస్త్ర విధి ననుసరించి ఇక్కడ నువ్వు కార్యాలను ఆచరించ వచ్చు.

విశ్లేషణ

ఆత్మ హానిని (నాశనం అత్తనః) కలిగించే నరక ద్వారాలు కామక్రోధ లోభాలు. పతన హేతువు లైన ఈ మూడిటిని త్యజించాలి. నిజమే. మరి, ఈ మూడు ఎక్కడ ఉన్నాయి? మన లోనే ఉన్నాయి. మన స్వభావంలో భాగమై ఉన్నాయి. మనం ఇష్ట పడ బట్టే కదా అవి మన స్వభావంగా మారి పోయాయి! అలాంటి వాటిని త్యజించడం సాధ్యమా? త్యజించడము సాధ్యమయ్యే టట్టైతే, ఇంత కాలం ఎందుకని త్యజించ లేక పోయాము? మనకు మనంగా త్యజించ లేక పోవడానికి కారణం ఒక్కటే. ఎలా త్యజించాలో తెలియక పోవడము. జ్ఞానం లేక పోవడము. జ్ఞానం లేని కారణంగా అనుర సంపదను విడిచిపెట్టి లేకపోయిన మనం, జ్ఞానం కలిగితే త్యజించ గలం. మరి, ఆ జ్ఞానం ఎలా ప్రాప్తిస్తుంది? శాస్త్రం ద్వారా ప్రాప్తిస్తుంది. కనుక, అనుర సంపదను త్యాగం చేయాలంటే శాస్త్రమే కారణమై ఉంది.

అలాగే శ్రేయస్సును పొందాలంటే (అత్తనః శ్రేయః) కూడా శాస్త్రాన్నే అనుసరించాలి. ఏది శ్రేయస్సో, ఏది కాదో మనకే తెలిసే అవకాశం లేదు. అలా మనకే తెలిసే అవకాశం ఉంటే, ఇంత కాలం శ్రేయో మార్గాన్ని ఎందుకని అనుసరించలేక పోయాము? దారి తప్పిన వ్యక్తిని దారి తెలిపిన వాడు దారిలో పెట్టగలడు గాని, దారి తప్పిన వాడే దారిలో ఎలా పడగలడు? అలా పడటానికి ప్రమాణ మేమిటి? కనుక, అనుర సంపదను విడిచి పెట్టి ఆత్మ వినాశాన్ని తొలగించుకోవా లనుకున్నా, దైవ సంపదను ఆశ్రయించి, ఆత్మ శ్రేయస్సును పొందా లనుకున్నా శాస్త్రమే హేతువుగా ఉంది. శాస్త్ర ప్రమాణంతో ఈ రెండిటిని సాధించ వచ్చు. మరో విధంగా అవకాశం లేదు (శాస్త్ర ప్రమాణాత్ ఉభయం కర్తుం శక్యం, న అన్యథా).

ధర్మాన్ని ఆచరించాలంటే ధర్మం తెలిసి ఉండాలి. ఏది ధర్మం? ఎవరి ధర్మం వారిదే నని ఈ రోజుల్లో మాట్లాడుతూ ఉన్నారు. ఎవరి ధర్మం వారిదే కనుక, ఎవరి ఇష్టానుసారం వారు స్వేచ్ఛా విహారం చెయ్యవచ్చు అని అర్థము. అలా గతంలో చేయబట్టే కదా అనర్థాలను కొని తెచ్చుకున్నాం. మళ్ళీ అదే స్వేచ్ఛా ప్రవర్తనమా? ఇలా ఎందుకని మాట్లాడుతూడో తెలుసా? జ్ఞానం లేక పోవడం చేత. ఎవరి ధర్మం వారిది అని ఎందుకంటున్నా డంటే, ధర్మ మంటే ఏమిటో తెలియక పోవడం చేత. ఇష్టాయిష్టాలకు, ధర్మాధర్మాలకు తేడా తెలియక పోవడం చేత. ఈ కారణంగా ఎవరి ఇష్టం వారిది అనడానికి బదులు, ఎవరి ధర్మం వారిది అంటున్నాడు. ఇష్టాయిష్టాలకు శాస్త్రం అవసరం లేదు. ధర్మాధర్మాల విషయంలో శాస్త్రమే ప్రమాణం.

మతి చెప్పినట్లు విని దుర్గతిని కొని తెచ్చుకున్నాం. శ్రుతి చెప్పినట్లు ఆచరించి సర్గతి కొరకు ప్రయత్నించాలి. మతి మాయలో పడేస్తుంది. శ్రుతి మహిమలో ఊరేగిస్తుంది. చీకటిలో నడచి పోయే వాడి చేతిలో దీపం ఉండాలి. అజ్ఞాన చీకటిలో చరించే మానవుని చిత్తంలో శాస్త్ర దీపం వెలుగుతూ ఉండాలి.

మతి గల వాడే మానవుడు

మతి పతి యైతే వానరుడు

అంతా మతి యైతే త్రితి ఎందుకు?

త్రితి ఉంటేనే యతి ముందుకు

మాయలే మతికి రాస్తాలు

మహిమలు త్రితికి నేస్తాలు

రామ రామ జయ రాజారామ్

రామ రామ జయ సీతారామ్

అని రామజోగి చిట్కా..

వేదాః స్థానాని విద్యానాం - వేదాలు విద్యాస్థానాలు, జ్ఞాన నిలయాలు అన్నది యాజ్ఞవల్క్య స్మృతి. కర్తవ్య మేమిటి, అకర్తవ్య మేమిటి అనే విషయంలో శాస్త్రమే మనకు ప్రమాణము. వివిధ పురుషార్థాలను ఎలా సాధించు కోవాలో, ఆ మార్గా లన్నిటినీ సుబోధకం చేస్తుంది శాస్త్రం (పురుషార్థోపదేశశాస్త్రం శ్రుతీనామ్) అన్నారు తైత్తిరీయోపనిష ద్భాష్యంలో శ్రీ శంకరాచార్యస్వామి.

అందుచేత శాస్త్రవిధిని అనుసరించి, కర్తవ్యాన్ని ఆచరిస్తూ పోవాలి (జ్ఞాత్వా శాస్త్ర విధానోక్తం). విధి అంటే విధానము. శాస్త్రం చేత చెప్పబడింది శాస్త్రవిధి లేదా శాస్త్ర విధానము (విధిః విధానమ్, శాస్త్రేణ విధానమ్ శాస్త్ర విధానమ్). దేవతలకు సైతము లభ్యం కాని కర్మాధికారం మానవులకే ఉంది. ఈ సత్యాన్ని స్పష్టం చేయడానికే ఇహ సద ప్రయోగము (ఇహ ఇతి కర్మాధికార భూమి ప్రదర్శనార్థమ్). భూలోకం లోనే కర్మాధి కారం ఉంది కనుక, శాస్త్రోక్త విధి ననుసరించి, కర్తవ్యాన్ని నిర్వహించి, శ్రేయస్సును పొందమని ఉపదేశిస్తూ దైవాసుర సంపద్విభాగ యోగాన్ని భగవంతుడు సమాప్తం చేశాడు.

ఓం తత్ సత్

ఇతి శ్రీమద్భగవద్గీతా సూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం

యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదే

దైవాసుర సంపద్విభాగయోగో నామ షోడశోఽధ్యాయః

ఈ విధంగా ఉపనిషత్తులు, బ్రహ్మవిద్య, యోగశాస్త్రము, శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదము అయిన భగవద్గీత యందు దైవాసుర సంపద్విభాగ యోగ మనే పదహారవ అధ్యాయము.

చైతన్య భగవద్గీత

అథ సీతదేశోఽధ్యాయః - పీఠిహేడపీ అధ్యాయము

శ్రద్ధాశ్రయ విభాగ యోగః - శ్రద్ధాశ్రయ విభాగ యోగము

ప్రమాణ విషయం

ఎవరు దేనిని పొందా అనుకున్నా, దానికి సంబంధించిన జ్ఞానం వారికి ఉండాలి. ఉంటుంది. అప్పుడే దానిని పొంద గలరు.

వారు పొందాలి అనుకున్న దొకటి ఉండి, దానికి సంబంధించిన జ్ఞానము వారికి లేవవుడు, సాధారణంగా స్నేహితుడో, బంధువో లేదా మరొకరో చెప్పే అప్రవాక్యము మీద విశ్వాస ముంచి, వస్తు ప్రాప్తికి యత్నిస్తూ ఉంటారు. లోకంలో వ్యవహారా అన్నీ ఇలాగే ఉంటాయి.

స్వబుద్ధికి జ్ఞానం లేక పోవడం వల్లనే కదా, పరబుద్ధిని ఆశ్రయించడం జరిగింది? తన జ్ఞానం మీద తనకే విశ్వాసం లేక పోవడం చేత పరులను విశ్వసించడం జరిగింది. వారి మీద కూడా విశ్వాసం లేనట్లైతే, వస్తు ప్రాప్తికి ప్రయత్నం చేయలేదు కదా! (లోకేఽపి అప్రవాక్యే విశ్వాసం లభావే, నైవ తదనుసారేణ ప్రవర్తతే పురుషః). లోకంలో ఏ కార్య ప్రాప్తి వైనా, తన జ్ఞానం మీద గాని, లేదా పరుల జ్ఞానం మీద గాని ఆధారపడే ప్రయత్నాలు సాగుతూ ఉంటాయి. కాని, ఈ రెండు ఆధారాలూ కొన్ని సమయాలలో ఆదా చేయడానికి ఉపకరించక పోవచ్చు. అలాంటి పరిస్థితులలో వారి మాటలు, ఊహలు ప్రశ్నార్థకంగా, సంశయాత్మకంగా, పరిశీలనాత్మకంగా విన పడుతూ ఉంటాయి.

'నాకు తెలియక అలా చేసేశాను. అలా చేయకుండా ఉంటే బాగుండేది' - ఈ మాటల వెనుక స్వబుద్ధి అజ్ఞానాన్ని ప్రత్యక్షంగా అంగీకరించడమే జరుగుతూ ఉంది.

'అతనికి అనుభవ ముందని విశ్వసించాను. వాళ్ళకు బాగా తెలుసని అభిప్రాయ పడ్డాను. పాపం! వాళ్ళు తప్పు కూడా లేదు. వాళ్ళకు తోచింది వాళ్ళు చెప్పారు. తెలియనిది ఎవరైనా ఎలా చెబుతారు? నాకే ప్రాప్తం లేదు' - ఈ మాటల వెనుక పరులకు లేని జ్ఞానముతో పాటు, వారి జ్ఞానం విషయంలో తన కున్న అజ్ఞానమును కూడా స్పష్టంగా అంగీకరించడమే జరిగింది.

సామాన్యమైన లౌకిక విషయ వ్యవహారాలే ఇలా ఉండే టప్పుడు, అతీంద్రియ విషయమైన ఆత్మ తత్వము నందు మన తలపులు, తర్కాలు, పరుల బుద్ధికి సంబంధించిన ఊహలు ఎంత వరకు సహకరిస్తాయి? వాటి విషయం చెప్పడానికి ఏముంది? (కిముత లతీంద్రియే శాస్త్రార్థే?).

మనపై మనకు విశ్వాసం ఉండాలి. పరులపై కూడా విశ్వాసం ఉండ వచ్చు. తప్పు లేదు. కాని, బ్రహ్మ జ్ఞానము విషయంలో మన విశ్వాసము పరులపై కాదు, ప్రమాణంపై ఉండాలి. ప్రమాణం, లేదా జ్ఞానమును కలిగించేది ప్రమాణము కనుక (ప్రమాకరణం ప్రమాణం). శాస్త్ర ప్రమాణంపై ప్రగాఢమైన విశ్వాసం ఉండాలి. దానినే శ్రద్ధ అంటారు. దేని చేత బ్రహ్మజ్ఞానము పొంద బడుతూ ఉందో, అదే శ్రద్ధ అన్నారు సత్పురుషులు ('యయా వస్తుపలభ్యతే సా శ్రద్ధా' - ఇతి సర్థిః కథితా). ఎవరికి శ్రద్ధ ఉంటుందో వారు జ్ఞానాన్ని పొందుతారు అని భగవంతుడు గీత - నాల్గవ అధ్యాయం లోనే ప్రవోధించాడు (శ్రద్ధావాన్ లభతే జ్ఞానం; 4 వ అ - 39వ శ్లో).